

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EV YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SELÇUK CİNSEL GELİŞİM ÖLÇEĞİ (36-72 AY)'NİN
GELİŞTİRİLMESİ VE 48-72 AY YETERSİZLİĞİ OLAN
ÇOCUKLARDA CİNSEL GELİŞİMİN İNCELENMESİ**

Ayşe ALPTEKİN

DOKTORA TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Kezban TEPELİ

KONYA – 2018

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Adı Soyadı: Ayşe ALPTEKİN

Numarası: 154138031001

Öğrencinin

Ana Bilim / Bilim Dalı: Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı/ Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı

Programı: Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora X

Tezin Adı: Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (36-72 Ay)' nin Geliştirilmesi ve 48- 72 Ay Yetersizliği Olan Çocuklarda Cinsel Gelişimin İncelenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T. C.
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Doktora Tezi Kabul Formu

Adı Soyadı: Ayşe ALPTEKİN

Numarası: 154138031001

Ana Bilim / Bilim Dalı: Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı/ Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı

Öğrencinin

Programı

Tezli Yüksek Lisans ☐

Doktora ☒

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Kezban TEPELİ

Tezin Adı: Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (36-72 Ay) 'nin Geliştirilmesi ve 48-72 Ay Yetersizliği Olan Çocuklarda Cinsel Gelişimin İncelenmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (36-72 Ay) 'nin Geliştirilmesi ve 48-72 Ay Yetersizliği Olan Çocuklarda Cinsel Gelişimin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 25/ 06 / 2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Doç. Dr. Kezban TEPELİ	Danışman	
Prof. Dr. Ramazan ARI	Üye	
Prof. Dr. Nazan AKTAŞ	Üye	
Prof. Dr. S. Sunay YILDIRIM DOĞRU	Üye	
Prof. Dr. Erdal HAMARTA	Üye	

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe ALPTEKİN			
	Numarası	154138031001			
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi / Çocuk Gelişimi ve Eğitimi			
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☐	Doktora	X
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Kezban TEPELİ			
	Tezin Adı	Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (32- 72 Ay) 'nin Geliştirilmesi ve 48-72 Ay Yetersizliği Olan Çocuklarda Cinsel Gelişimin İncelenmesi			

ÖZET

Bu araştırma, 36-72 aylık normal gelişim gösteren çocukların, cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışlarını belirlemek için çocuktan ve aileden bilgi edinmeyi hedefleyen geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının geliştirilmesini, ayrıca farklı yetersizlik türlerindeki 48-72 aylık çocukların cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışlarının incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmanın birinci kısmı nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modelinde tasarlanmıştır. Bu bölümde Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (SECGÖ, 36-72 Ay)'nin Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu olmak üzere üç farklı alt ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizi yapılmıştır. Araştırmanın ikinci kısmı nitel araştırma yöntemlerinden Durum Çalışması yönteminde ve nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modelinde tasarlanmıştır. Bu kısımda farklı yetersizlik türlerinde yer alan çocukların cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışları bu çalışma kapsamında geliştirilen ölçek kullanılarak incelenmiştir. Verilerin analizinde SPSS 20, LISREL 8.80 ve FACTOR yazılımı kullanılmıştır. Çalışmanın hedef evrenini 2017-2018 yılları arasında Konya ili merkez ilçelerinde ikamet eden 36-72 aylık normal gelişim gösteren çocuklar ile 48-72 aylık hafif

düzey sadece bir yetersizliğe sahip ve dil gelişimini kazanmış yetersizlik türlerindeki çocuklar oluşturmaktadır. Açımlayıcı Faktör Analizi sonucunda SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu için sekiz maddelik iki faktörlü yapı, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu için sekiz maddelik tek faktörlü yapı, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği aile formu için onsekiz maddelik iki faktörlü yapı elde edilmiştir. Bu yapıların Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçları yapıların modele uyumunu göstermiştir. Ölçeklerin güvenirlik kat sayıları, Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu için .61, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu için .66, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu için .85 olarak hesaplanmıştır. Zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsiyete ilişkin davranışları tercih etmeme nedenleri beş, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların altı, işitme yetersizliği olan çocukların ise üç tema altında toplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsel kimlik, Cinsel gelişim, Yetersizliği olan çocuklar, Cinsiyete ilişkin davranış, Cinsel gelişim ölçeği.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe ALPTEKİN			
	Numarası	154138031001			
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi / Çocuk Gelişimi ve Eğitimi			
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☐	Doktora	X
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Kezban TEPELİ			
	Tezin Adı	Development of Selçuk Sexual Development Scale(36-72 Months) and Examination of Sexual Development in Children with Disabilities for 48-72 Months			

SUMMARY

This research aimed developing valid and reliable scales which intend being informed by family and child in order to define 36-72 months old normally developed children's sexual identity and behaviors related to sex. It also aimed researching in different disabled groups 48-72 month old children's behaviours related to sex and sexual identity. The first part of research is designed as general survey design model of quantitative method. In this section Selcuk Sexual Development Scale's (SSDS, 36-72 months) subscale of sexual identity child form, subscale of behaviour related to sex child form, subscale of behaviour related to sex and sexual identity family form are analyzed in terms of validity and reliability. The second part of research is designed as case study of qualitative method and general survey design model. In this section, the sexual identity and behaviours related to sex of children in different disabled groups are investigated by using scale, developed in this study. In the analysing of datas, SPSS 20, Lisrel 8.80 and FACTOR software are used. The target universe of this study compose 36-72 months old normally developing children residing in center towns of Konya between 2017-2018 and 48-72 months old children having mild and mono disability and accured language development. The result of exploratory factor analysis for SSDS subscale of sexual identity child form eight items two factor structures, for subscale of behaviour related to sex child form seven items single factor structure, for subscale of behaviour relate

to sex and sexual identity family form eighteen items two factor structures are obtained. The results of these structure's confirmatory factor analysis show the harmony of structures to model. The reliability of coefficient of scales are calculated as for subscale of sexual identity child development form .61, for subscale of behaviour related to sex child form .66, for subscale of behaviour related to sex and sexual identity family form .85. The reasons why mentally disabled children do not prefer behaviour related to sex are gathered under five topics. The reasons why autism spectrum disordered children do not prefer behaviour related to sex are gathered under six and finally the reasons why hearing impaired children do not prefer it are gathered under three topics.

Key Words: Sexual Gender, Sexual Development, Children with Disabilities, Sex Behavior, Sexual Development Scale.

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın planlanması aşamasından sonuçlanmasına kadar her sürecinde bana rehberlik eden, yardımlarını esirgemeyen, sabırla beni dinleyen danışmanım Sayın Hocam Doç. Dr. Kezban Tepeli'ye ,

Ölçeklerin hazırlanmasında eşsiz bilgileri ile katkı sağlayan bölüm başkanımız Sayın Hocam Prof. Dr. Ramazan Arı'ya,

Uzakta bile olsa çalışmanın aşamalarında bilgilerini esirgemeyen Sayın Hocam Prof. Dr. Sunay YIDIRIM DOĞRU'ya

Bu zorlu süreçte desteklerini esirgemeyen kıymetli varlıklarım eşime ve kızlarıma,

Her umutsuzluğa düştüğümde beni yeniden cesaretlendiren anne ve babama,

Sevgili oda arkadaşım Ayşegül SARIKAYA' ya

Araştırmaya katılarak zorlu veri toplama sürecinde bana destek olan çocuklar ve ailelerine teşekkürlerimi bildirmeyi borç bilirim.

KISALTMALAR

DSM : Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

SECGÖ: Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği

NGÇ: Normal Gelişim Gösteren Çocuk

YOÇ: Yetersizliği Olan Çocuk

İYÇ: İşitme Yetersizliği Olan Çocuk

OSBÇ: Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuk

ZYÇ: Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuk

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çizgi Grafiği Sonuçları	75
Şekil 4.2. SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çizgi Grafiği Sonuçları.....	79
Şekil 4.3. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Çizgi Grafiği Sonuçları.....	83
Şekil 4.4. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Standardize Edilmiş Yol Şeması	86
Şekil 4.5. İşitme Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Sorularına Verdikleri Doğru Cevaplarına İlişkin Grafik	96
Şekil 4.6. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Sorularına Verdikleri Doğru Cevaplarına İlişkin Grafik	97
Şekil 4.7. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Ölçeği Alt Sorularına Verdikleri Doğru Cevaplarına İlişkin Grafik	98
Şekil 4.8. Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Sorularına Verdikleri Doğru Cevaplarına İlişkin Grafik	99
Şekil 4.9. Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Ölçek Sorularındaki Davranışları Tercih Etme Durumlarına İlişkin Grafik	101
Şekil 4.10. İşitme Yetersizliği Olan Çocukların Cinsiyete İlişkin Davranışları Tercih Etmeme Nedenleri	103
Şekil 4.11. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Cinsiyete İlişkin Davranışları Tercih Etmeme Nedenleri	104
Şekil 4.12. Zihinsel Yetersizliği Olan Olan Çocukların Cinsiyete İlişkin Davranışları Tercih Etmeme Nedenleri	105

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Çalışma Grubu 1’de Yer Alan 36-48 Aylık Çocukların Yaş ve Cinsiyete İlişkin Dağılımları.....	54
Tablo 3.2. Çalışma Grubu 1’de Yer Alan 49-60 Aylık Çocukların Yaş ve Cinsiyete İlişkin Dağılımları.....	55
Tablo 3.3. Çalışma Grubu 1’de Yer Alan 61-72 Aylık Çocukların Yaş ve Cinsiyete İlişkin Dağılımları.....	55
Tablo 3.4. Çalışma Grubu 2’de Yer Alan 48-72 Aylık Çocukların Yaş, Cinsiyete ve Yetersizlik Durumuna İlişkin Dağılımları.....	57
Tablo 3.5. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu Ölçek Maddeleri Resimli Kartlarının İstenilen Şekilde Anlaşıp Anlaşılmamasına Dair Çocukların Verdikleri Cevaplar	60
Tablo 3.6. SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu Ölçek Maddeleri Resimli Kartlarının İstenilen Şekilde Anlaşıp Anlaşılmamasına Dair Çocukların Verdikleri Cevaplar	62
Tablo 4.1. Lawshe Minimum İçerik Geçerliği Ölçütleri.....	68
Tablo 4.2. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu, Uzman Görüşlerine İlişkin Kapsam Geçerlik Oranı.....	69
Tablo 4.3. SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu, Uzman Görüşlerine İlişkin Kapsam Geçerlik Oranı	70
Tablo 4.4. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu, Uzman Görüşlerine İlişkin Kapsam Geçerlik Oranı.....	71
Tablo 4.5. SECGÖ’nün Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği ile Ölçüt Bağıntılı Geçerliğine İlişkin Sonuçlar.....	72
Tablo 4.6. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi KMO ve Bartlett Testi Sonuçları.....	74

Tablo 4.7. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Öz Değerler ve Açıklanan Varyans Yüzdeleri.....	74
Tablo 4.8. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Varimax Rotasyonuna Göre İki Faktörlü Yapı Faktör Yüğü Dağılımı Sonuçları	76
Tablo 4.9. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği İki Faktörlü Model Doğrulatoryıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	77
Tablo 4.10. SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi KMO ve Bartlett Testi Sonuçları.....	78
Tablo 4.11. SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Öz Değerler ve Açıklanan Varyans Yüzdeleri.....	79
Tablo 4.12. SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Tek Faktörlü Yapı İçin Faktör Yüğü Dağılımı Sonuçları	80
Tablo 4.13. SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Tek Faktörlü Model Doğrulatoryıcı Faktör Analizi Sonuçları	80
Tablo 4.14. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Açımlayıcı Faktör Analizi KMO ve Bartlett Testi Sonuçları.....	81
Tablo 4.15. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Açımlayıcı Faktör Analizi Öz Değerler ve Açıklanan Varyans Yüzdeleri.....	82
Tablo 4.16. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Açımlayıcı Faktör Analizi Varimax Rotasyonuna Göre İki Faktörlü Yapı Faktör Yüğü Dağılımı Sonuçları.....	84
Tablo 4.17. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu İki Faktörlü Model Doğrulatoryıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	85
Tablo 4.18. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu İki Faktörlü Model İkinci Düzey Doğrulatoryıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	87
Tablo 4.19. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Sonuçlar.....	88

Tablo 4.20. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu Madde Toplam Analizleri....	89
Tablo 4.21. SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu Madde Toplam Analizleri.....	90
Tablo 4.22. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formuna Ait Madde Toplam Analizleri	91
Tablo 4.23. 48- 72 Aylık Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukların ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Ortalama Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları	93
Tablo 4.24. 48- 72 Aylık Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukların ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Ortalama Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	93
Tablo 4.25. 48- 72 Aylık Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukların ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formundan Aldıkları Ortalama Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	94
Tablo 4.26. 48- 72 Aylık Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Ölçek Sorularına Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları.....	95
Tablo 4.27. 48- 72 Aylık Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Ölçek Sorularına Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları ...	100
Tablo 4.28. 48-72 Aylık Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği, Cinsiyete İlişkin Davranışları Tercih Etmeme Durumuna Verdikleri Cevaplar	102
Tablo 4.29. 48-72 Aylık Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Toplam Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	106
Tablo 4.30. 48-72 Aylık Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Cinsel Kimlik Alt Boyutu Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	107

Tablo 4.31. 48-72 Aylık Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Boyutu Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	108
---	-----

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	iii
ÖZET.....	iv
SUMMARY.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
KISALTMALAR.....	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2.Araştırmanın Amacı	4
1.2.1.Ölçeğin Geliştirilmesine İlişkin Alt Amaçlar	4
1.2.2. Yetersizliği Olan Çocukların Cinsel Gelişimlerini İncelemeye Yönelik Alt Amaçlar	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.5. Tanımlar.....	7
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL VE KAVRAMSAL TEMELİ	9
2.1.Cinsel Gelişim İle İlgili Kavramlar	9
2.1.1.Cinsel gelişim	9
2.1.2.Cinsel Kimlik.....	9
2.1.3.Cinsiyet Rol ve Kalıpyargı.....	111
2.1.4.Çocuğun Cinsel Eğitimi	113
2.2. Cinsiyet Gelişim Teorileri	166
2.2.1.Bilişsel-Gelişimsel Teori.....	17
2.2.2.Sosyal Öğrenme Teorisi.....	17
2.2.3.Psikanalitik Teori.....	18
2.2.3.1.Freud'un Teorisi	18
2.2.3.2.Ericson'un Teorisi.....	20
2.2.3.3.Carl Gustav Jung'un Teorisi.....	21
2.2.3.4.Alfred Adler'in Teorisi.....	22
2.2.3.5.Horney'in Bütüncül Yaklaşım Teorisi	22
2.2.4.Bilgi İşleme Teorisi (Cinsiyet Şemaları Teorisi).....	22

2.2.5.Öğrenme Teorisi	24
2.3. Normal Gelişim Gösteren 3-6 Yaş Çocuklarda Cinsel Gelişim	24
2.4.Yetersizliği Olan Çocuklar ve Cinsel Gelişimleri.....	27
2.4.1.Zihinsel Yetersizlik ve Cinsel Gelişim	27
2.4.2.Down Sendromu ve Cinsel Gelişim.....	32
2.4.3.Otizm ve Cinsel Gelişim	34
2.4.4.Görme Yetersizliği ve Cinsel Gelişim	35
2.4.5.İşitme Yetersizliği ve Cinsel Gelişim	37
2.4.6. Üstün Yetenek ve Cinsel Gelişim	38
2.5.Konu İle İlgili Araştırmalar	40
2.5.1. Normal Gelişim Gösteren Çocukların Cinsel Gelişimi ile İlgili Araştırmalar	40
2.5.2.Yetersizliği Olan Bireylerin Cinsel Gelişimi ile İlgili Araştırmalar.....	48
YÖNTEM.....	53
3.1. Araştırmanın Modeli	53
3.2. Çalışma Evreni ve Çalışma Grubu	53
3.2.1.Çalışma Evreni	53
3.2.2. Çalışma Grubu	53
3.3.Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi	57
3.3.1. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formunun Geliştirilmesi	58
3.3.2.SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formunun Geliştirilmesi	60
3.3.3.SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formunun Geliştirilmesi	63
3.4.Verilerin Toplanması.....	63
3.5. Verilerin Analizi.....	64
BULGULAR.....	67
4.1. Geçerlik Analizine İlişkin Bulgular	67
4.1.1.Kapsam Geçerliği Analizlerine İlişkin Bulgular	67
4.1.2. Ölçüt Bağımlı Geçerlik Analizlerine İlişkin Bulgular	72
4.1.3.Yapı Geçerliği Analizlerine İlişkin Bulgular	73
4.2.Güvenirlik Analizlerine İlişkin Bulgular	90
4.3. 48- 72 Ay Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukların Cinsel Gelişimlerine İlişkin Analiz Bulguları	923

4.3.1. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukları Ayırt Etmesine İlişkin Analiz Bulguları.....	923
4.3.2. 48- 72 Ay Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formuyla Elde Edilen Verilere İlişkin Analiz Bulguları.....	926
4.3.3. 48- 72 Ay Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formuyla Elde Edilen Verilere İlişkin Analiz Bulguları.....	101
4.3.4. 48- 72 Ay Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formuyla Elde Edilen Verilere İlişkin Analiz Bulguları	106
TARTIŞMA VE YORUM	10909
5.1. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Geçerliliğine İlişkin Tartışma ve Yorum	109
5.1.1. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Kapsam Geçerliliğine İlişkin Tartışma ve Yorum ..	109
5.1.2. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Ölçüt Bağımlı Geçerliliğine İlişkin Tartışma ve Yorum	110
5.1.3. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Yapı Geçerliliğine İlişkin Tartışma ve Yorum.....	111
5.2. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Güvenirliğine İlişkin Tartışma ve Yorum.....	115
5.3. 48- 72 Ay Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukların Cinsel Gelişimlerine İlişkin Tartışma ve Yorum	116
5.3.1. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukları Ayırt Etmesine İlişkin Tartışma ve Yorum.....	116
5.3.2. 48- 72 Ay Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formuyla Elde Edilen Verilere İlişkin Tartışma ve Yorum.....	117
5.3.3. 48- 72 Ay Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formuyla Elde Edilen Verilere İlişkin Tartışma ve Yorum	120
5.3.4. 48- 72 Ay Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu ile Elde Edilen Verilere İlişkin Tartışma ve Yorum.....	125
SONUÇ VE ÖNERİLER	1266
6.1. Sonuçlar	1266
6.1.1. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Geliştirilmesine İlişkin Sonuçlar.....	1266
6.1.2. 48- 72 Ay Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukların Cinsel Gelişimlerine İlişkin Sonuçlar	12828
6.2. Öneriler	13030
KAYNAKÇA.....	13232
EKLER.....	13248

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Cinsel gelişim bireyin kendi cinsiyeti ile ilgili üreme organlarının büyüüp gelişmesini ve bu gelişme ile ilgili problem ve davranış değişikliğini kapsar (MEB, 2013: 301). Cinsel gelişim sadece anatomik yapıların değişiklikleri ile ilgili olmayıp duygusal ve bilişsel gelişimle de ilgilidir (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2004: 13).

Her çocuk dünyaya biyolojik olarak kadın/erkek olduğunu belirleyen anatomik yapı ve cinsel kimlik ile gelir. Ancak çocuğun cinsiyet farkının ayırt etmesi doğumla birlikte değil, yaşamın daha sonraki aşamalarında olmaktadır (Gürşimşek ve Günay, 2005: 53). Cinsiyetlerin gerektirdiği becerilerin, bireysel özelliklerin davranış ve kendilik kavramlarının edinilmesi, cinsiyetleri ayırma süreci olarak tanımlanmaktadır (Başal ve Kahraman, 2011: 1336).

Kadının ve erkeğin rolleri, aslında toplumlar tarafından kendilerine özgü olarak belirlenmiş olmasına rağmen, biyolojik cinsiyete göre tanımlanmış gibi düşünülmektedir. Bu görüş, kadının erkekten farklı olduğu, farklı roller alması gerektiği, erkekten farklı bir dünyada yaşamını devam ettirmesi gerektiği şeklindeki yargıların oluşmasının temelini oluşturmaktadır. Bu sebeple toplumsal cinsiyet rolleri, erkek veya kadınların birbirlerinden ayrı olmalarına neden olan fiziksel özelliklere değil, erkeklik ve kadınlık ile ilgili toplum tarafından oluşturulmuş niteliklere vurgu yapmaktadır (Altınova ve Duyan, 2013: 10).

Cinsel kimlik belirleyicisinin hangi değişkenler olduğu konusundaki soruyu Fırsat Eşitliği Komisyonu şu şekilde cevaplamaktadır: ‘Cinsiyet aracılığı ile biyolojik karakterden ziyade erkek ve kadın arasındaki sosyal farklılık anlaşılır ve zaman içinde ikisi arasındaki kültürel farklılıklar öğrenilebilir’ (Equal Opportunities Commission, 2001: 5). Çocuk açıkça cinsiyetinin erkek ya da kadın olduğunu bilebilir, fakat farklı hissedebilir veya karşı cins grubun üyesi olmak isteyebilir. (Zucker, 1993: 444).

Yaşamın ilk yıllarını oluşturan çocukluk çağı tüm bilgilerin sağlıklı kazanılması gereken bir dönem olmasından dolayı çok önem kazanmaktadır. (Yurdakul, 2012: 9). 3-6 yaş dönemi de cinsel gelişim için önemli dönemlerden biridir. Çocukların cinsel meraklarının en üst düzeyde olduğu, kendi cinsel kimliklerini kazandıkları, kendi hem cinsleriyle özdeşim kurarak cinsel rollerini kazandıkları bir dönemdir. Bu dönemde cinsel

eğitimin toplumsal amacı cinsel açıdan sağlıklı bireyler yetiştirmektir. Cinsel eğitim sayesinde çocuklar cinsellikle ilgili gerekli bilgileri öğrenerek olumlu duygu ve davranışlar kazanabilirler (Yılmaz, 2011: 9). 3- 6 yaş döneminde cinsellikle ilgili sorular ortaya çıkar. Anne babalar neyi, ne kadar, ne zaman ve nasıl vereceklerinden emin olamazlar (Cole, 1998: 1). Eğer çocuk doğum, cinsiyet farkı gibi konuları anne ve babasından öğrenmezse başka kaynaklardan cevaplar aramaya başlayacaktır. O zaman sonuç hiç de istendiği gibi olmayabilir. Çocuğun merakını yetkili bir kişi karşılamazsa ortaya çıkacak sorunları bütünüyle çözülebileceği söylenemez (Yavuzer, 2000: 219). Yaşa uygun olmayan cinsel bilginin edinilmesi, sıklıkla cinsel kötüye kullanımın kanıtlayıcı göstergesi olduğu iddia edilmektedir. Fakat çok az insan çocuklarının ne bildiğini tanımlayabilmektedir (Volbert, 2000: 5). Çocukların bizlere yönelttiği sorular onların bilgilerinin ne düzeyde olduğunu anlamamıza yardımcı olur. Hazır olmadıklarında fazlaca sunulan bilgi çocukların kafalarını karıştırmaktan başka bir işe yaramaz (Bayrak vd., 2011: 99).

Çocukların cinsellikle ilgili soruları yaş ve gelişim özelliklerine uygun şekilde cevaplanarak merakları giderilmelidir. Eğer çocuğa cinsellikle ilgili bilgi verilmez ve merakı giderilmezse çocuk bu merakını başka yollarla gidermeye çalışacaktır. Bu merakın giderilebileceği en masum araç olan cinsel oyunların, sağlıklı olmasına karşın ileriki yaşlardaki çocuklar tarafından kendi amaçları için kullanma olasılıkları yüksektir (Bozer, 2009: 66). Bu bilgiler, çocuklara sağlıklı cinsel eğitim vermek için, çocukların neyi ne kadar bildiği, neyi merak ettikleri ve hangi bilgilerin verileceği konusunun önemini vurgulamakla birlikte bu durumları belirleyecek ölçme araçlarının gerekliliğini göstermektedir.

Normal gelişim gösteren çocukların yanında yetersizliği olan çocuklarında cinsel gelişimi olduğu unutulmamalıdır. Fakat yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişimi ile ilgili yapılan araştırmaların, alanyazına bakıldığı zaman çok az olduğu, yapılan çalışmalarında zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel gelişimi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde zihinsel yetersizliği olan bireylerin gelişim süreçleri, normal gelişim gösteren bireylerin gelişim süreçleri ile aynı basamakları izlediği sonucuna ulaşılmaktadır. Tüm gelişim alanlarında olduğu gibi cinsel gelişim de her ne kadar aynı basamakları izlese de bu süreç normal gelişim gösteren bireylerden daha yavaş olmaktadır. Bu fark zihinsel yetersizliği olan bireyleri normal gelişim gösteren bireylerden ayıran en önemli farktır (Bilge ve Baykal, 2008: 1310).

Yetersizliği olan çocukların zihinsel olgunluk düzeyleri farklı olduğundan, anne ve babalarını model almaları, kendi akranlarından bilgi kazanmaları, gözlem yapmaları, uygun

sosyal ve cinsel davranış geliştirmeleri ve deneyim kazanma şansları çok azdır. Ancak bu çocukların cinsel gelişim alanında da destek almaları gerekmektedir (etin vd., 2005: 65). Lin (1991: 23) zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel eğitimleri ve cinsel gelişimleri adlı çalışmasında; zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel eğitim alabileceklerini savunmuştur. Zihinsel yetersizliği olan çocuklarında mutlu bir şekilde cinsiyet rollerini benimseyebileceklerini belirtmiştir. İşitme yetersizliği olan çocukların cinsel gelişimleri ile ilgili problemleri ise, dil sınırlanması ve algı eksikliklerinden dolayı, anlama ve bilgi eksikliğine dayandığı (Kelliher, 1973: 28) alanyazında görülmektedir.

Parchomiuk (2013) yaptığı çalışmada bireyler, zihinsel yetersizliği olan kişileri cinsel gelişimi olmayan, biyolojik olarak cinsel belirginliği olmayan kişiler olarak tanımlamışlardır. Sosyal modeller zihinsel yetersizliği olan insanların cinsellikleri hakkında pozitif olmuşlar, normal insanlar gibi cinsiyet belirleyicilerinin ve semptomlarının olduğunu düşünmüşlerdir.

Normal gelişim gösteren bireyler genel olarak, yetersizliği olan bireyleri cinselliğe düşkün olarak nitelendirmekte, bu konuda kendileri için tehdit unsuru olarak görmektedirler. Gerçek bu değildir. Bu durum yetersizliği olan bireylerin kuralları öğrenmede ve kurallara uymada problem yaşamalarından kaynaklanmaktadır (şahin, 2013: 9). Bunun sonucunda bu bireyler toplum içinde uygun olan ve olmayan davranışları ayırt edemedikleri için gizli olarak yapmaları gereken davranışları toplum içinde göstermektedirler. Bundan dolaydır ki, Maksym (1990: 11) ve Couwenhoven (2007: 13) yetersizliği olan bireylere cinsel eğitim kapsamında kamu ve özelin ne olduğunun öğretilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Eğer bu bireylerin cinsel gelişimleri takip edilerek gerekli beceriler kazandırılırsa bu sorunların birçoğu ortadan kalkacağı öngörülmektedir.

3-6 yaş normal gelişim gösteren çocukların cinsellikle ilgili merakların st seviyede olduğu bilinmekle beraber, yetersizlik yaşayan 3-6 yaş grubu çocukların bu merakları ve cinsiyetleri ile ilgili farkındalıklarının düzeylerine ulaşılabilen literatürde sınırlı sayıda rastlanmıştır (Williams vd. 1996; etin, 2002; Dewinter, 2013). Normal gelişim gösteren çocukların cinsel gelişim özellikleri tanımlanabilirken, yetersizlik türlerinde yer alan çocukların normal gelişim gösteren çocuklara göre cinsel gelişimlerinin nasıl farklılaşma ya da benzerlikler gösterdiği, ulaşılabilen literatür göz önünde bulundurulduğunda henüz tam olarak bilinmediği görülmektedir. Dewinter (2013)' de otizmli çocukların cinsel gelişimi ile ilgili araştırmaların yzeyssel olduğunu, bu çocukların cinsel kimlik kazanımlarını etkileyen mekanizmaların ayrıntılı incelenmesi gerektiğini savunmuştur.

Bu araştırmada normal gelişim gösteren çocuklardan doğrudan bilgi almayı hedefleyen ve ailelerin gözlemlerine dayanan bilgileri edinmek için çocukların ailelerinden bilgi almayı sağlayan, çocukların cinsel gelişimi hakkında bilgi edinmeye yönelik bir cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranış ölçeği geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu ölçekler ile yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişimleri ve özellikleri incelenerek, ebeveyn ve eğitimcilerle yol haritası çizimleri konusunda bilgi sağlamak amaçlanmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, 36-72 aylık normal gelişim gösteren çocukların, cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışlarını belirlemek için çocuktan ve aileden bilgi edinmeyi hedefleyen geçerli güvenilir aile ve çocuk değerlendirme alt ölçeklerinin geliştirilmesini, ayrıca farklı yetersizlik türlerinde yer alan 48-72 aylık çocukların cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışlarının incelenmesini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1.2.1. Ölçeğin Geliştirilmesine İlişkin Alt Amaçlar

1. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (36- 72 Ay) (Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu) geçerli bir ölçüm aracı mıdır?
2. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (36- 72 Ay) (Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu) güvenilir bir ölçüm aracı mıdır?
3. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (36- 72 Ay) (Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu), yetersizliği olan 48-72 ay çocuklar için ayırt edici midir?

1.2.2. Yetersizliği Olan Çocukların Cinsel Gelişimlerini İncelemeye Yönelik Alt Amaçlar

1. 48-72 aylık işitme yetersizliği olan çocukların cinsel kimlik kazanımı ve cinsiyete ilişkin davranışları nasıldır?
2. 48-72 aylık otizm spektrum bozukluğu olan çocukların cinsel kimlik kazanımı ve cinsiyete ilişkin davranışları nasıldır?

3. 48-72 aylık hafif düzey zihinsel yetersizliği olan çocukların (Down Sendromu, Fragile X Sendromu vb.) cinsel kimlik kazanımı ve cinsiyete ilişkin davranışları nasıldır?

1.3. Araştırmanın Önemi

3-6 yaş dönemi çocukların cinsel meraklarının olduğu, kendi cinsel kimliğini kazandığı, kendi hem cinsleriyle özdeşim kurarak cinsel rollerini kazandığı bir dönemdir. Genel olarak toplumların sorunlarından biri yetersizliği olan çocukların cinsel istismara uğradığını fark edememeleridir. Bu çocuklar cinsel istismara uğradığını dahi anlamamaktadırlar. Bu sorunların çözülebilmesi için normal gelişim gösteren çocukların ve yetersizliği olan çocukların cinsel gelişimlerinin nasıl ilerlediğini, hangi dönemlerde hangi davranışların öne çıktığı konusu önem kazanmaktadır. Ayrıca farklı yetersizlik türlerinde yer alan çocukların, yetersizliklerine neden olan durumun cinsel gelişimlerini nasıl etkilediği ve bu etkilerin nasıl giderilebileceği durumu merak edilen konulardan biridir. Normal gelişim gösteren çocuklarda 3-6 yaş döneminde cinsel merakın en üst seviyelerde olduğu bilinmekle beraber bu dönemde yetersizlik türlerinde yer alan çocukların mevcut durumu bilinmemektedir. Farklı yetersizlik türlerinde yer alan çocukların cinsel gelişim süreçleri bilinmezse yâda cinsel gelişimlerinin nasıl etkilendiği tespit edilemez ise bu konu ile ilgili verilecek eğitimlerinde içerik ve yöntemlerinin belirlenemeyeceği öngörülmektedir. Alanda yetersizliği hissedilen bu durumlar için, yapılan bu çalışmanın öncül olacağı ve bundan sonra yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişimini inceleyen araştırmaların, büyük yaş grupları ile sınırlı olduğu görülmektedir. Ayrıca çocukların cinsel gelişimine yönelik bilgiler doğrudan çocuktan değil de çocuğun bakımını üstlenen kişilerden elde edilmektedir (Williams vd., 1996; Martenson, 2004; Sayın, 2007; Kijak, 2013; Tekinarslan ve Eratay, 2013; Aderemi, 2014; Güral vd., 2014; Bilgiç, 2015). Yine alan yazında normal gelişim gösteren çocukların cinsel gelişimini inceleyen araştırmalara bakıldığında, çok sayıda araştırmanın olduğu görülmekle birlikte incelenen konu ve kullanılan ölçeklerin genellikle kalıpyargıları incelemeye yönelik olduğu görülmektedir (Edelbrock ve Sugavara, 1978; Lamb ve Roopnarine, 1979; Langlois ve Downs, 1980; Aksoy, 1990; Şirvanlı-Özen, 1992; Baran, 1998; Barutçu, 2002; Özdemir, 2006; Kösele, 2009; Özkan, 2009; Aydılek-Çiftçi, 2011; LoBue ve DeLoache, 2011; Kahraman ve Başal, 2011; Güney, 2012; Yağan-Güder, 2014; Gündüz-Şentürk, 2015; Şıvgın, 2015).

Alanyazında cinsel gelişim ile ölçeklerin çoğunluğunun sadece kalıpyargıları ölçmeye yönelik olması, cinsel gelişimin bileşenlerini ölçmeye yönelik ölçeğin eksikliği, ya da sadece yetişkinlerden bilgi edinmeyi sağlayan ölçeğin varlığı, tüm cinsel gelişim bileşenlerini içeren çocuktan bilgi almayı hedefleyen ama yetişkinden bilgi almayı da sağlayan bir ölçeğin alana kazandırılması gereğini hissettirmiştir. Bu durumdan yola çıkarak bu araştırmada normal gelişim gösteren çocukların cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışlarını değerlendirmeyi amaçlayan, çocuk ve ebeveyn formundan oluşan bir değerlendirme aracı geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu yönüyle değerlendirme aracı, alan yazındaki diğer cinsel veya cinsiyet gelişimi değerlendirme araçlarından ayrılmaktadır. Ayrıca bu değerlendirme aracının yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişimlerini ve özelliklerini inceleyerek ebeveyn ve eğitimcilere yol haritası çizimleri konusunda yol göstereceği düşünülmektedir. Ulusal alanyazın tarandığında yetersizliği olan çocukların cinsel gelişimi ile ilgili araştırmaların çok az olduğu, yapılan araştırmaların da görüş inceleme şeklinde sınırlı kaldığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmanın bu alana ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmaya katılan çocuklar, araştırmaya katılmayı kabul eden ve aile yanında kalan ailelerin çocukları ile
2. Araştırmaya katılan normal gelişim gösteren çocukların biyolojik yaşı 36-72 ay ile
3. Araştırmaya katılan yetersizliği olan çocuklar, biyolojik yaşı 48-72 ay, sadece bir yetersizlik türüne sahip, tek sözcük ile konuşma dönemi dil becerisi gösteren, hafif düzeyde yetersizliğe sahip ve Rehberlik Araştırma Merkezi tarafından tanımlanan çocuklar ile
4. Yetersizliği olan çocukların yer aldığı çalışma grubu, görsele hitap eden ölçek kullanıldığı için görme yetersizliği olan çocuklar, okulöncesi dönemde tanı alması zor olduğu için Özgül Öğrenme Güçlüğü ve Üstün Özel Yeteneği olan çocuklar, normal gelişim gösteren akranlarından çok farklı düzeyde gerilik göstermediği için fiziksel yetersizliği olan çocuklar araştırmaya dahil edilmeyerek işitme, zihinsel yetersizlik ve otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ile
5. Araştırmanın bulguları SECGÖ (36- 72 Ay)' nün ve alt ölçeklerinin ölçtüğü özellik ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Cinsel gelişim: Doğum ile birlikte başlayan, cinsel kimlik kazanımı, cinsiyeti ayırt etme, cinsiyet kalıpyargı cinsel rol gelişimi ve duygusal gelişimi içeren bir süreçtir (Çetin, 2002: 1; Zembat ve Keleş, 2011: 338),

Cinsel Eğitim: Cinsel eğitim çocukların fiziksel, duygusal, sosyal, bilişsel ve cinsel gelişimlerini izlemek, kız ve erkek rollerini benimsemesine, kendi cinsiyetinin ve karşı cinsiyetin özellikleri ile bir bütün içinde yaşamasına yardımcı olmak amacıyla verilen bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarıdır (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2004: 14).

Cinsiyet Kalıpyargı: Erkek veya kadın olarak nitelendirilen davranışları, tutumları, değerleri, düşünce yapılarını, ifade biçimini, oturmayı ya da yürümeyi, giyinmeyi ve bireyin kendi vücudunu süslemeyi kapsar (Gander ve Gardiner, 2005: 321).

Cinsiyet Değişmezliği- Cinsel Korunum- Cinsel Sabitlik: İnsanların yüzeysel bir takım farklılıkları olsa bile cinsiyet değişikliğinin olmayacağı düşüncesinin gelişmesidir (Aktaran: Eser, 2008: 27).

Cinsel Kimlik: Cinsel kimlik; bireyin ait olduğu cinsiyete kabul edilmesi, kendini bu cinsiyet içinde algılaması, duygu ve davranışların buna uygun olmasıdır (Barutçu, 2002: 2).

Yetersizlik (=Engellilik) : Bireyin yetersizlik yüzünden yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak oynaması gereken rolleri gereği gibi oynayamama durumunda kalmasına engel, bu duruma da engellilik denir (Cavkaytar ve Diken, 2006: 8).

Destek Gerektirir Düzeyde Otizm: DSM-V’de otizm spektrum bozukluğu derecelendirilmesi değiştirilmiş ve OSB’nin yoğunluk düzeyine göre sınıflandırılmaya gidilmiştir. Bu sınıflamada ‘Sosyalleşme çabalarına Atipik ya da başarısız olma olarak belirgin örnekler gösterir. Sosyal etkileşime ilgisi az gibi görünür’ şeklinde tanımlanan düzeydir (Tekin- İftar, 2013: 33).

Hafif Düzey Zihinsel Yetersizlik (Engel) : Bilişsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine sınırlı düzeyde ihtiyaç duyan bireyin sahip olduğu engel düzeyi (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2006).

Hafif Düzeyde İşitme Yetersizliği (Engeli) : 16 desibel – 25 desibel minimal bazı sesleri (çağlayan sesi, yaprak hışırtısı gibi) duymada ve ayırt etmede güçlüğü yaşanma

durumudur ([http://www.maviizlenim.com/isitme-engellinin-derecesine-gore siniflandirm asp](http://www.maviizlenim.com/isitme-engellinin-derecesine-gore-siniflandirm.asp)).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL VE KAVRAMSAL TEMELİ

2.1.Cinsel Gelişim İle İlgili Kavramlar

2.1.1.Cinsel gelişim

Cinsel gelişim doğum ile birlikte başlayan ve sürekli olarak gelişim gösteren bir süreçtir (Çetin, 2002: 1). Çocuğun cinsel gelişimi doğumdan önce cinsel davranışları ise hemen doğumdan hemen sonra başlar. Birçok araştırmacı çocukların cinsel ilgi ve eylemlerinin erken yaşlarda ortaya koyduklarını bulmuşlardır (Jersild, 1979: 150). İnsan gelişiminin en önemli basamaklarından ve bileşenlerinden birisi de cinsel gelişimdir. Cinsiyet ve cinsellik birçok kurama göre insanın kişisel gelişim sürecini etkileyen en önemli etkenlerden olduğu gibi açıklanması da en karmaşık yapılardandır. İngilizce'de "sex" ve "gender" terimleri kullanılırken, Türkçe'de "cinsiyet" ve "toplumsal cinsiyet" terimleri ile bu iki kavram karşılanmaya çalışılmaktadır (Sayın, 2007: 3). Yaşamın başlangıcından itibaren küçük çocuklar kendilerini diğerlerinden ayırmaya ve kendileri ile benzer olanları aramaya başlarlar. Bu nedenle toplumsal cinsiyetin, ırkın ve yaşımla erken çocukluk döneminde kazanılan temel sosyal kategorilerden üç tanesi olduğu düşünülmektedir (Zembat ve Keleş, 2011: 338).

2.1.2.Cinsel Kimlik

Cinsel kimlik terimi ilk kez 1960' lı yıllarda Hooker ve Stoller tarafından yapılmıştır. Bir çocuğun herhangi bir cinsiyete ait olma temel inancını çekirdek cinsel kimlik olarak tanımlamıştır. Cinsel kimlik gelişiminin üç bileşeni vardır. Bunlar, cinsel kimlik, cinsel rol davranışı, cinsel yönelimdir (Özsungur, 2010: 164).

Cinsel kimlik; bireyin ait olduğu cinsiyete kabul edilmesi, kendini bu cinsiyet içinde algılaması, duygu ve davranışların buna uygun olmasıdır (Barutçu, 2002: 2). Cinsel kimliği, kişilerin kendisinin duygularının erkek ya da kadın olarak hissetmesi olarak tanımlanır. Böylece cinsel kimlik, sosyal kimlik olarak hizmet verir. Teoristler genellikle iki farklı seviyede cinsel kimlik fonksiyonları olabileceğini varsayarlar. Cinsel kimlik kişisel seviyesi, ben erkeğim ya da ben kızım olmaktadır. Toplum seviyesi de çocuğun kendisini bir grubun üyesi olarak düşündüğü zaman biz erkekiz ya da biz kızız olarak düşünmesidir (Halim ve Ruble, 2010 : 495).

Cinsel Kimlik; Bireyin kadın veya erkek olmayla ilgili kendilik algısı veya hissidir. Genelde bireyin cinsel kimliği biyolojik kimliği ile paraleldir. Yani biyolojik olarak erkekse, kendisini erkek olarak; biyolojik kimliği kadın ise kendisini kadın olarak algılar. Ancak bazı durumlarda biyolojik olarak erkek veya kadın olmasa bile, kendini biyolojik kimliğine uygun olarak algılamayabilir (Çalışandemir vd., 2008: 17).

Her çocuk dünyaya biyolojik olarak kadın/erkek olmasını sağlayıcı anatomik bir yapı ve cinsel kimlik ile gelir. Ancak çocuğun bu farklılığın ayırdına varması doğumla birlikte değil yaşamın daha sonraki aşamalarında olacaktır (Gürşimşek ve Günay, 2005: 53).

Cinsel kimlik belirleyicisinin hangi değişkenler olduğu konusundaki soruyu Fırsat Eşitliği Komisyonu şu şekilde cevaplamaktadır: ‘Cinsiyet aracılığı ile biyolojik karakterden ziyade erkek ve kadın arasındaki sosyal farklılık anlaşılır ve zaman içinde ikisi arasındaki kültürel farklılıklar öğrenilebilir’ (Equal Opportunities Commission, 2001: 5). Çocuk açıkça cinsiyetinin erkek ya da kadın olduğunu bilebilir, fakat farklı hissedebilir veya karşı cins grubun üyesi olmak isteyebilir. Bu durumda duygusal cinsiyet kimlik karışıklığı yaşanabilmektedir (Zucker, 1993: 444).

Cinsel kimlik gelişimi çocukların kendilik algısı ve kişiliklerine etkisinde, çocukların akran muamelelerinde önemlidir (Tsao, 2008: 108). Çocuğun cinsiyet kimliğini fark etmeye başlaması oldukça önemlidir. Çocuklar cinsiyet kavramını iki yaş civarında şekillendirmeye başlar. Birçok çocuk erkek ya da kız olduğunun farkındadır. Üç ila beş yaş arasındaki çocuklar erkek ya da kadının ne demek olduğunu anlamaya başlarlar. Cinsiyet kavramı oluşmaya başladıktan hemen sonra cinsiyet kalıpyargıları gelişir (Aina ve Cameron, 2011: 11). Çocuklar kendi cinsiyetlerini doğru tanımlayabildikleri yaşa kadar kadınların erkeklerin yapabildiği her şeyi yapabileceklerini düşünürler. Erkek çocuklar doğurabileceklerine kız çocuklar ise penise sahip olabileceklerine inanırlar (Güneş, 2010: 18).

Cinsiyet çocukların farkına varmaya başladığı ilk sosyal kategorilerden biridir. Cinsel kimlikleri şekillenmeye başladığı zaman cinsiyete göre aktiviteler, davranışlar, oyuncaklar ve ilgiler değişmeye başlar. Çocuklar cinsel kimlik gelişiminde aktif rol oynamalarına rağmen onların bilgileri anne, baba, arkadaş ve öğretmeni içeren bir çok sosyal kaynaktan gelmektedir (Hanish ve Fabes, 2013: 1). Lobue ve Deloache’ nin yaptığı bir araştırmada 7 ay ile 5 yaş arasındaki kız çocuklarının pembe rengi tercih ettiği erkek çocukların ise pembe renkten kaçtığı bulunmuştur. Bu durum annelerin kız çocuklarına

sürekli pembe giydirmesinin çocuklar üzerinde bir cinsel kalıpyargısı oluşturmaya neden olduğunun göstergesidir.

Eaton ve VonBargen (1981) ; cinsiyet kimliğini kazanması için çocuğun yerine getirmesi gereken dört görevden söz etmiştir. Bu aşamalar birbirini izlemekle birlikte bu aşamaların hangi yaş aralığında kazanıldığı konusunda literatürde farklı görüşler olduğu görülmektedir (Sayın, 2007: 22). Bu görüşler dört farklı başlık altında toplanmaktadır.

- a- Etiketleme; kendinin ve diğer insanların cinsiyetlerini biyolojik olarak doğru belirleme,
- b- Kararlılık; cinsiyetin sürekli olduğunun farkına varma,
- c- Güdü; cinsiyetin rastgele değişmediğinin farkına varma,
- d- Değişmezlik; saç şeklinin veya kıyafet şeklinin değişmesine rağmen cinsiyetin değişmezliğini kavrama olarak belirtilmektedir.

2.1.3.Cinsiyet Rol ve Kalıpyargı

Eril ya da dişi olarak etiketlenebilen davranışları, tutumları, değerleri, düşünce biçimlerini, konuşmayı, oturmayı ya da yürümeyi, giyinmeyi ve kişinin kendi bedenini süslemeyi kapsar. Çocuklar kimliklerini erkek ya da dişi olarak anlamayı öğrenirler. Rolü nelerin oluşturduğuna ilişkin kavramları geliştirir ve bunlara uygun davranışları benimserler (Gander ve Gardiner, 2005: 321).

Cinsel roller ya da cinsiyet kalıpyargıları kültür, mitoloji, düşünce ve bilimin ortak temsilcisidir. Sosyal psikologlar, cinsel kalıpyargılarının kişilerin toplum bilgilerinin bir parçası olduğunu öngörürler. Cinsiyet ile ilgili davranışlar kalıpyargıları öğrenme, transfer etme ve değiştirme ile ilişkili olabilmektedir ve bu da iyi bir sosyalleşmenin parçasıdır (Crespi, 2011: 1).

Cinsiyet, cinsiyet rolleri ve cinsiyetçi kalıpyargıları meslek seçimi ve bu mesleklerde uzmanlaşma seçeneklerini sınırlamaktadır. Geleneksel olarak kız çocuklarının etken olmayan, besleyici, sağduyulu, duygusal olması ve ev içinde gerçekleşen faaliyetlere yönelmesi istenmekte, ifadesel alanlarda başarılı olabilecekleri, matematik ve mühendislik alanlarında ise başarılı olamayacakları düşünülmektedir. Bununla birlikte erkek çocukların atılgan, yarışmacı, başarılı olması ve ev dışındaki etkinliklere yönelmesi istenmekte, sözel ve sanatsal alanlara yönelmeleri teşvik edilmemektedir (Gündüz-Şentürk vd., 2015: 23). Cinsiyet rolüne uygun ve uygun olmayan davranışlar sergilemenin kişinin benlik saygısını,

toplum içindeki uyum düzeyini ve psikolojik sağlığını etkileyebilecek değişkenler olduğu kabul edilmektedir (Aydın, 1991: 26).

Cinse bağlı kalıpyargıların kökenini açıklayan iki temel kuram vardır. ‘Gerçeğin Özü’ olarak adlandırılan birinci kurama göre, cinsler arasında gerçek davranış farklılıkları vardır ve kalıpyargıların yaptığı da bunları abartmaktan, genelleştirmekten ve yansıtmaktan ibarettir. Cinse bağlı kalıpyargıları açıklayan ikinci yaklaşım ‘Toplumsal Rol Kuramı’ dır. Buna göre kalıpyargılar kadın ve erkeğin tipik olarak üstlendiği farklı toplumsal rollerden doğmaktadır. Erkekler ve kadınlar tipik olarak farklı şeyler yaptıkları için insanlar kadın ve erkeklerin doğuştan farklı özellikleri olduğunu düşünmektedir (Onur, 2000: 226).

Kadının ve erkeğin rolleri, aslında toplumlar tarafından kendilerine özgü olarak belirlenmiş olmasına rağmen, biyolojik cinsiyete göre tanımlanmış gibi düşünülmektedir. Bu görüş, kadının erkekten farklı olduğu, farklı roller alması gerektiği, erkekten farklı bir dünyada yaşamını devam ettirmesi gerektiği şeklindeki yargıların oluşmasının temelini oluşturmaktadır. Bu sebeple toplumsal cinsiyet rolleri, erkek veya kadınların birbirlerinden ayrı olmalarına neden olan fiziksel özelliklere değil, erkeklik ve kadınlık ile ilgili toplum tarafından oluşturulmuş niteliklere vurgu yapmaktadır (Altınova ve Duyan, 2013: 10).

Cinsel rol davranışları erkek ya da kadın olma ile ilişkili veya kadın erkek için ortalama farkın olduğu sayısız karakteristik davranışlardır. Bu bileşenleri etkileyen belirleyiciler hem biyolojik hem de sosyo-bilişseldir. Cinsiyet kalıpyargısı ya da toplumsal rol kavramı olmayanlar (Androjen) insan Psiko-cinsel gelişiminin temelini oluşturan etkenleri etkilerler (Hines vd., 2004: 75).

Aina ve Cameron (2011: 12)’ a göre medya, popüler kültürde cinsiyet kalıpyargıları yaygındır. Çarşaf, havlu, bandana, kıyafetler, okul gereçleri, oyuncaklar ve mobilya üreticilerinin cinsiyet mesajları ile üretim yapmaktadırlar, hikayelerde bile pembe ve maviyi temsil eden cinsiyet karakterler oluşturulmakta bunlar çocukların cinsel rollerini etkilemektedir.

Baran (1995: 23-27) cinsel rol gelişimini etkileyen faktörleri;

- Aile bireyleri
- Annenin çalışması
- Oyun ve oyuncaklar
- Kitap ve medya yayınları

- Akran grupları olarak belirlemiştir.

Crespi (2011: 2) ise;

- Aile
- Akran çevresi
- Öğretmenler
- Politik ve bölgesel liderler
- Medya
- Kültür
- Bilişsel düzey
- Sosyal Ağ olarak sıralamıştır.

Çetin vd. (2005: 62)' ne göre çocuklar ilk sosyal deneyimleri ile birlikte cinsiyet rol kazanımlarında öncelikle anne-babalarını model almaktadırlar.

2.1.4. Çocuğun Cinsel Eğitimi

Cinsel eğitim çocukların fiziksel, duygusal, sosyal, bilişsel ve cinsel gelişimlerini izlemek, kız ve erkek rollerini benimsemesine, kendi cinsiyetinin ve karşı cinsiyetin özellikleri ile bir bütün içinde yaşamasına yardımcı olmak amacıyla verilen bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarıdır (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2004: 14). Cinsel eğitim bir farkındalık eğitimidir. Çocuğun sağlıklı bir cinsel gelişim dönemi geçirmesi için gerekli olan bilgileri edinmesini içerir (Güneş, 2016: 14). Günümüzdeki "cinsellik eğitimi" cinsel konuların eğitiminin dar alanda kalmaması ve konunun disiplinler arası çerçeveden ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Cinsellik eğitimi kavramı karar verme, sorumluluk alma gibi bireysel becerileri, iletişim becerilerinin edinilmesini, cinsel sağlık ve cinsellik konusunda bilgilendirme konularını da içine almaktadır (Çalışandemir vd., 2008: 21). Yaşamın ilk yıllarını oluşturan çocukluk çağı tüm bilgilerin sağlıklı kazanılması gereken bir dönem olmasından dolayı daha çok önem kazanmaktadır. Cinsellik konusunda bilgiler sadece cinselliği kapsamamakta, cinsel kimlik oluşması karşı cinsle olan ilişkiler ve hatta yaşantımızın tüm alanları içinde kendini göstermektedir (Yurdakul, 2012: 9). Cinsel eğitimin toplumsal amacı ise cinsel açıdan sağlıklı bireyler yetiştirmektir. Bu eğitim sayesinde birey cinsellikle ilgili gerekli bilgileri öğrenerek olumlu duygu ve davranışlar kazanabilir (Yılmaz, 2011: 9).

Bedenin, kelimelerin ve tüm duyguların da içine katılarak yapılan cinsel eğitim, yaşam yeterliliğinin en iyi desteğidir. Kendine ait bedensel bilgi birikimi, cinsel konular üzerinde konuşma yeteneği ve çeşitli duyguların algılanması yalnızca kişiliğin yapılanmasında ve özgüvenin kuvvetlenmesinde değil, kız ve erkek çocukları, cinsel sınır zedelenmelerine, cinsel sınır aşımalarına ve cinsel tacizlere karşı korumada önemlidir (Schwikart, 2004: 5). Cinsel eğitimde önemli olan, çocuğun ihtiyaç duyduğu bilgiyi güvenli bir ortamda, dürüst ve merakını giderecek kadar verebilmektir. Amaç, bilgi öğretmekten çok olumlu tutum geliştirmektir (Artan ve Saranlı, 2013: 4).

Çocuklukta cinsel kötüye kullanım yaygınlaştığından dolayı çocukların cinsel bilgileri edinmesi oldukça önemlidir. Yaşa uygun olmayan cinsel bilginin edinilmesi, sıklıkla cinsel kötüye kullanımın kanıtlayıcı göstergesi olduğu iddia edilmektedir. Fakat çok az insan çocuklarının ne bildiğini tanımlayabilmektedir (Volbert, 2000: 5).

Çocuklarda görülen cinsel merak, normal gelişimin bir parçasıdır ve diğer sorular kadar sağlıklıdır. Çocukların kendi vücudu ve karşı cinsiyetin vücudu ile ilgili soruları kendi yaşındaki pek çok çocuğun aklından geçen sorular ile aynıdır ve evrenseldir (Artan ve Saranlı, 2013: 3). Çocuğun cinselliğe ve yaradılışa ait soruları cinsel meraktan değil öğrenme merakından kaynaklanmaktadır (Çankırılı, 2012: 175). Çocuklar özellikle kendi vücutları, nereden geldikleri ve nasıl oldukları hakkında meraklıdırlar. Sürekli neden kendi vücutlarının diğer insanlardan benzer ya da farklı olduğunu, bütün vücut bölümlerinin isimlerini, bebeğin nereden geldiğini ve bebeğin nasıl yapıldığını sorarlar (Harris, 2006: 4). Piaget (1988: 220) bu konu ile ilgili ‘Çocuklar gerçekte doğumla ilgili meraklarından sonra hemen hemen şaşmadan insanın dünyadaki kökeninin ne olduğunu sorarlar. 4-5 yaşlarına doğru küçükler, insanı insanla açıklama pahasına sorunu geri iterek yapmacık bir çözüm getirirler’ demiştir.

Çocuklara cinsel eğitim verirken dikkat edilmesi gereken durumları Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu (2004: 9) şöyle sıralamıştır;

- Doğru zaman
- Uygun ortam
- Bilinçli olma
- Çocuğu ve gelişim özelliklerini bilme
- Tam olarak neyi merak ettiğini anlama

- Soruyu anlama
- Yeteri kadar bilgi verme
- Güven ortamı
- Açık iletişim
- Cesaret
- Doğal olma
- Uygun şekilde yönlendirme
- Rehberlik yapma

Çocuklar zamanın gerçeklerini sorular sorarak öğrenirler. Zamanı gelince cinsellikle ilgili sorularda ortaya çıkar. Anne babalar neyi, ne kadar, ne zaman ve nasıl vereceklerinden emin olamazlar (Cole, 1998: 1). Eğer çocuk doğum, cinsiyet farkı gibi konuları anne ve babasından öğrenmezse başka kaynaklardan cevaplar aramaya başlayacaktır. O zaman sonuç hiç de istendiği gibi olmayabilir. Çocuğun merakını yetkili bir kişi karşılamazsa ortaya çıkacak sorunların bütünüyle çözülebileceği söylenemez (Yavuzer, 2000: 219). Çocukların bizlere yönelttiği sorular onların bilgilerinin ne düzeyde olduğunu anlamamıza yardımcı olur. Hazır olmadıklarında fazlaca sunulan bilgi çocukların kafalarını karıştırmaktan başka bir işe yaramaz (Bayrak vd., 2011: 99). Bu durumda birçok araştırma sonucunda, araştırmacılar okulöncesi çocuklarına cinsel gelişim ile ilgili verilebilecek temel kavramlar şu şekilde sıralamışlardır;

- Kız ve erkek isimlerinin, kıyafetlerinin, saçlarının, oyunlarının, duygularının, vücut bölümlerinin, tuvalet kullanımlarının neden farklı olduğu bilgisi (Brown ve Brown, 2000: 4; Cole, 1998: 11).
- Organ isimlerinin öğrenilmesi (Somers ve Somers, 1991: 33).
- Hayvanların bebeklerinin nasıl olduğu bilgisi,
- Kız ve erkeğin farklılıkları,
- Bebeğin nasıl olduğu bilgisi,
- Erkek ve kadının gelişim aşamaları,
- İyi dokunma-kötü dokunma (Harris, 2014: 50).
- Karşı cinse saygı duyma,
- Kişisel temizliğin önemi (Artan ve Saranlı, 2013: 4).
- Evlenmenin ne demek olduğu bilgisi,

- Anne ve babanın yatak odalarının neden ayrı olduğu bilgisi (Çankırılı, 2013: 17-127).
- Cinsel kimlik
- Hamilelik ve Doğum
- Cinsel kötüye kullanım (Volbert, 2000: 6).
- Mahremiyet eğitimi (Güneş, 2016: 13).

2.2. Cinsiyet Gelişim Teorileri

Cinsiyetlere uygun yeteneklerin, kişilik özelliklerinin davranış ve kendilik kavramlarının kazanılması cinsiyetleri ayırma süreci olarak tanımlanmakta ve cinsiyetlerin ayırma sürecini açıklayan gelişim kuramları bulunmaktadır (Başal ve Kahraman, 2011: 1336).

Cinsel gelişim teorileri 1970'in sonlarında literatüre girmeye başlamışlardır. Bu teoriler fırsat eşitliğinin ve stratejik amaçların gelişiminde oldukça önemli etkiye sahiptirler. Örneğin üreticilerin, kalıpyargıların olmadığı materyaller, rol modelleri, karşı cins grubuna girme cesareti, genç çocuk olma, geleneksel olmayan tutum ve davranışlara uyum sağlama merkezli düşüncelerinin temelinde üretim yapmaları (Equal Opportunities Commission, 2001: 5).

Cinsel gelişim ile ilgili teorileri Bandura ve Bussey (1999: 3-16) şu şekilde sınıflamaktadırlar;

1. Psikoanalitik Teori
2. Bilişsel-Gelişimsel Teori
3. Cinsiyet Şema Teorisi
4. Biyolojik Teori
5. Sosyolojik Teoriler
6. Sosyal Bilişsel Teori

Kaynaklarda genel olarak kabul edilen sınıflandırma ise ;

1. Bilişsel- Gelişimsel Teori
2. Sosyal Öğrenme Teorisi
3. Psikoanalitik Teori
4. Bilgi-İşleme Teorisi (Cinsiyet Şemaları)

5. Öğrenme Teorisi (Operant Koşullanma Teorisi)' dir (MEB, 2013: 304).

2.2.1.Bilişsel-Gelişimsel Teori

Bilişsel gelişim faktörleri küçük çocukların toplumsallaşma unsurlarını, cinsiyete dayalı tercihlerini ve inançlarını öğrenme ve içselleştirme süreçlerini etkilemektedir (Aydilek - Çiftçi, 2011: 17).

Bilişsel öğrenmede cinsiyetin öğrenilmesini vurgulayan ilk teorisyenlerden biri Kohlberg'dir. Düşünce olarak Piaget'den etkilenmiştir. Piaget çocukları kendi dünyalarını algılamak için çevreleri ile etkileşim kuran aktif öğrenciler olarak görmüştür. Kohlberg çocukların bilişsel algılarının, cinsiyetleri algılamada davranışlarından etkilendiğine inanmıştır (Aina ve Cameron, 2011: 11).

Kohlberg çocuğun cinselliği anlamasını tamamlaması için zihinsel gelişimde aşağıdaki üç aşamayı geçmesi gerektiğini savunmaktadır;

1. **Temel Kinsellik Kişiliği:** Çocuğun kız ya da erkek olduğu ile ilgili anatomik farklılığı ayıttığı aşamadır.
2. **Cinsel Denge:** Çocukların cinsiyetlerinin hep aynı kalacağı, hiçbir zaman değişmeyeceği, büyüdüklerinde de erkek ve kadın olarak kalacaklarının farkına vardıkları aşamadır.
3. **Cinsel Korunum-Cinsel Sabitlik:** İnsanların biyolojik olarak farklılıkları olsa bile anatomik olarak cinsiyet değişikliğinin olmayacağı düşüncesinin geliştiği aşamadır (Aktaran: Eser, 2008: 27).

2.2.2.Sosyal Öğrenme Teorisi

Sosyal teoriler cinsiyetin biyolojik verilerden ziyade sosyal yapılar olduğunu öne sürerler. Cinsiyet farklılaşması ile ilgili yapılan araştırmalar kişisel sabit özelliklerden çok toplumsal ve örgütsel uygulamalara uzanmaktadır. Sosyal davranışlarda birçok cinsiyet farklılığı incelemiştir. Sosyokültürel uygulamaların farklı cinsiyet ve güçteki kişiler tarafından yönetildiği bulunmuştur (Bandura ve Bussey, 1999: 11).

Sosyal öğrenme teorisi göre insanlar davranışları iki yolla öğrenirler. Bunlar, pekiştirme ve model almadır (Keleş, 2008: 16). Sosyal öğrenme kuramında Dollard, Miller ve Bandura önemli teoristlerdendir.

Bandura sosyal öğrenme kuramını ödül, ceza ve taklit üzerine kurmuştur. Ona göre çocuk ilk defa karşılaştığı davranışları diğer bireyleri izleyerek taklit etmektedir. Genellikle çocuklar takip ettikleri birey başarılı güçlü ya da popülerse ve o bireyi taklit ettiğinde cezalandırma yerine ödüllendiriliyorsa o kişiyi taklit etmenin doğru olduğuna inanarak, taklit etmeyi tercih etmektedir. Dolayısıyla erkek çocuk hem cins ebeveynini izleyerek erkek gibi olmayı, kız çocuk da hem cins ebeveynini izleyerek kadın gibi olmayı öğrenmektedir (Başal ve Kahraman, 2011: 1337). Bandura, taklidin (model almanın) pekiştirilmesi ya da cezalandırılması ile ilgili süreçleri ayrıntılı şekilde açıklamıştır.

1. Taklit eden model tarafından pekiştirilir. Öğretmen önce kendisi yapar sonra öğrencilerden yapmasını ister
2. Taklit eden üçüncü kişiler tarafından pekiştirilir. Model olan değil de diğer kişiler tarafından pekiştirilir.
3. Model alanın davranışlarının pekiştirilmesi model alanı etkiler. Bu olgu dolaylı pekiştirme olarak bilinir (Arı, 2006: 162).

Çocuklar model aldıkları davranışı taklit etmekle birlikte bu davranışlardaki belirli kuralları öğrenip gözlenen davranışa benzeyen yeni davranışlar geliştirebilirler. Çocuk deneyimleri arttıkça doğuracağı sonuçlara göre cinsiyete ilişkin davranışlarını içinde bulunan koşullara ve ortama daha iyi manipüle edecektir (Güney, 2012: 6).

2.2.3.Psikanalitik Teori

Psikanalitik teori içerisinde Freud, Ericson, Jung, Adler ve Horney' in teorileri önemli yer tutmaktadır. Birbirinden etkilenen bu teoriler bu bölümde ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

2.2.3.1. Freud'un Teorisi

Psikanalizin en büyük başarısı, çocuk cinselliği deyimini ortaya atmasıdır. Çocuk cinselliği konusunda ilk dikkati çeken şey güncel yaşantılardaki etki gücünün geçmişe bağlanması zorunluluğudur (Freud, 2000: 193).

Çocuk psikanalizinin başlangıcı Freud'un 'Küçük Hans' analizini gerçekleştirdiği zamana dayanır. Beş yaşında küçük bir çocuğun vakasındaki bu başarı psikanalitik yöntemlerin küçük çocuklarda uygulanabileceğini göstermiştir. Bu analizden elde edilen sonuçlar yetişkinlerle yapılmış olan analizlerdense küçük çocuklar ile yapılacak analizlerin, çocukların zihinsel işleyişi ile ilgili daha derin ve daha geçerli bilgi vereceği ve dahası

psikanaliz teorisine temel ve önemli katkılar sağlayacağı umudunu vermiştir. Psikanalizin en önemli başarılarından biri, çocukların hem doğrudan cinsel faaliyetlerinde hem de cinsel fantezilerinde ifade bulan bir cinsel yaşamlarının olduğunu keşfetmeleridir (Klein, 2015: 165).

Freud'a göre insan kişiliğinin üç temel birimi bulunmaktadır. Bunlar aşağıda açıklanmıştır.

İd: Bu kısım insanların en kaba, en ilkel, kalıtsal dürtü ve arzularını içerir. Bu ilkel kalıtsal dürtülerden ikisi cinsiyet ve saldırganlıktır ve diğerlerinden daha baskındır. İd zevk ilkesine göre işler ve hiç geciktirilmeden bütün isteklerinin yerine getirilmesini ister (Cüceloğlu, 2004: 407).

Ego: Gelişim süreci içinde id' den ayrımlaşarak gelişir. Gerçeklik ilkesinin egemenliğindedir. Gerçeklik ilkesinin amacı, uygun bir nesne buluncaya kadar gerilimin boşaltılmasını engellemektir (Arı, 2006: 78).

Superego: Bu kavram, bir kişinin çocukluğunda ebeveynleri ile olan özdeşleşmenin sonucu olarak kabul ettiği ve daha sonra kendi sosyal yaşantılarını temel alarak biraz değiştirdiği değerleri tarif eder (Çağdaş ve Seçer, 2005: 138).

Freud'un getirdiği en önemli kavramlardan birisi de bilinçaltı kavramıdır. Bilinçaltı farkında olmadığımız arzu, istek, duygu, dürtü, düşüncelerin depolandığı büyük hazneyi temsil eder. İd'in tümü, egonun bir kısmı ve süperego'nun büyük bir kısmı bilinçaltında kalır. Diğer bir kavram da bilinç öncesi kavramıdır. Bilinç öncesi, bir düşüncenin o anda farkında olmasak da istediğimizde farkına varabilmemizdir (Cüceloğlu, 2004: 409).

Cinsel kimlik ve cinsel rol gelişiminde çok çeşitli görüşler vardır. Literatürde yaygın olan görüş Freud'un oluşturduğu modelleme teorisidir. Bu teori hem anne-baba ve ailenin etkisini vurgu yapmış, hem de cinsiyet rolü gelişimi için farklı formüller üretmiştir. Freud'un teorisine göre cinsel gelişimde bir seri basamaklar yer alır. Bunlar; oral, anal fallik, latent ve genital dönemlerdir (Juni vd., 2001: 89).

- 1. Oral Dönem:** 0-1 yaşı kapsamaktadır. Oral dönemde bebeğin ilgisi ağız çevresindedir ve ağız ile ilgili etkinlikler haz sağlamaktadır (Özkan, 2009: 20). Emme, çocuğun cinsel ilgisinin göstergesidir. Macar çocuk eğiticisi Linder, süt çocuğunda bulunan ve olgun yaşa dek süren emmenin ve azar azar içe çekmenin,

amacı bir besini söğürme olmayan, dudakların ritmik ve yinelenen bir hareketinden başka bir şey olmadığını, aynı zamanda başka bir dürtünün belirdiğini, bunun ritmik bir biçimde kulak memesini tutmak ve çekiştirmek olduğunu, çocuk başka bir kimsede aynı şekilde yakalayabileceği bir vücut bölümü aradığını, çocuğun bütün dikkatini emme davranışının aldığını ve sonra onu uyuttuğunu, sık sık emme davranışının göğsün ve dış üreme kısımlarının tekrarlı dokunulmasına eşlik ettiğini, böylece çocukların emmeden mastürbasyona geçtiklerini ileri sürmüştür (Freud, 1999: 58).

- 2. Anal Dönem:** 1-3 yaşı kapsamaktadır. Çocuğun ilgisi tamamen anal bölgededir. Tutmak ve bırakmak çocuk için önem kazanmaktadır. İlgi anal bölgede olduğu için çocuk kendi üreme organını incelemekte ve başka çocuklarınkini merak etmektedir. Aslında bu aşama çocuğun, kız ya da erkek olduğunun farkına varmaya başladığı aşamadır.
- 3. Fallik Dönem :** 3- 6 yaş arasını kapsamaktadır. Bu yaş aralığında çocuklar cinsel kimliklerini büyük oranda kazanmış olup tüm enerjileri genital bölgede yoğunlaşmıştır. Bu aşamada erkek çocukları anneye ilgi duymaya başlarlar diğer yandan da babayı kaybetme korkusu oluşur ve baba ile özdeşim kurarlar. Kız çocukları ise babaya ilgi duymaya başlar, diğer yandan anneyi kaybetme korkusu yaşarlar ve anne ile özdeşim kurarlar (Juni vd., 2001: 90). Bu özdeşim sonunda çocuk cinsel kimlik ve cinsel rollerini edinmeye başlar.
- 4. Latent Dönem:** 6-12 yaşlar arasını kapsar ve bu dönemde çocuk dışa açılır. Dış dünyayı tanımaya ilgi ve beceri kazanmaya yönelir (Çağdaş ve Seçer, 2005: 141). İlgi genital bölgeden uzaklaşmıştır.
- 5. Genital Dönem:** 12 yaş ve sonrasını kapsar. Çocuk ergenliğe adım atmıştır. Fizyolojik olgunluğa ulaşmıştır. Hormonların artması ile cinsel dürtü artmıştır.

2.2.3.2. Ericson'un Teorisi

Freud'un beş dönemde açıklayarak yaklaşık olarak ergenlik sürecinde bittiğini savunduğu kuramı, Ericson psiko-sosyal gelişim kuramı altında sekiz evrede açıklamış ve ömür boyu sürdüğünü belirtmiştir (Sayın, 2007: 19). Ericson'un kuramının aşamaları şu şekildedir.

1. Temel güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş)
2. Özerkliğe karşı kuşku ve utanç (2-6 yaş)

3. Girişimciliğe karşı suçluluk (4-6 yaş)
4. Çalışma ve başarılı olmaya karşı aşağılık duygusu (7-11 yaş)
5. Kimliğe karşı kimlik bocalaması (12-17 yaş)
6. Yakınlığa karşı yalıtılmışlık (18-20 yaş).
7. Üretkenliğe karşı durgunluk (20-40 yaş)
8. Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk (40 ve üzeri) (Gürses ve Kılavuz, 2011: 155-158).

Ericson'a göre insanın yaşamında belli başlı sekiz kritik dönem vardır. Her dönemde de atlatılması gereken bir kriz, bir çatışma bulunmaktadır. Gelişim dönemlerinde karşılaşılabilecek olan karmaşaların bir felaket olmadığını, buna karşı bireyin potansiyellerini gerçekleştirebilmesi için bunun hassas bir dönüm noktası olduğunu belirtir. Bireyin bu karmaşalar ile başa çıkabildiği oranda daha sağlıklı bir kişilik yetiştirebileceğine inanır (Özdemir vd., 2012: 572).

2.2.3.3. Carl Gustav Jung' ın Teorisi

Jung önceleri Freud'un öğrencilerinden olup sonradan Freud'un öğretilerinden kopmuş bir hekimdir (Usal ve Kuşluvan, 1999: 92). Freud'un cinsellikle ilgili görüşlerini benimseyerek kendi kuramı olan analitik psikoloji kuramını ve psikolojik tedavi yöntemini geliştirmiştir. Jung'un yaklaşımı Freud'dan sonra geliştirilen en zengin kuramdır (Bakırcıoğlu, 2011: 94). Jung da bilinç dışı ve benlik terimlerine önem vermekle beraber bu terimleri kalıtım ve genler yoluyla devam eden bir 'İrk Bilinçdışı Kavramı' oluşturmak için kullanmıştır. Kişiliğin tümü, birbirinden farklı yapıdaki parçaların bir araya gelmesi ile oluşan bir montaj değil, bireyin doğuştan edindiği, onun bilinçli ya da bilinç dışı tüm duygu, düşünce ve davranışlarını yönlendiren bir bütünlüktür. Bu bütünlüğe psişe adını verir (Usal ve Kuşluvan, 1999: 92).

Jung'a göre nitelik ve işlevlerin bir kısmı maskülen bir kısmı feminen olarak belirlemektedir. Kadınların kendi feminen özelliklerini maskülen özelliklerine göre daha çok kabul etmesi gibi genetik bir eğilimi olduğu, erkeklerde ise bu eğilimin maskülen özelliklerine doğru olduğunu iddia etmektedir. Ancak her bireyde kalıtsal olarak iki cinsellik vardır ve her birey Jung tarafından hem maskülen hem de feminen olarak görülmektedir. Bireyin tam olarak gelişmesi bu olgunun kabul edilmesiyle mümkündür (Aktaran: Eser, 2008: 32).

2.2.3.4. Alfred Adler'in Teorisi

Freud'un öğrencilerindendir. Ancak bir süre sonra Freud'un öğretisine karşı çıkmış ve libido kuramının tümünü bilinçdışı süreçlerine ilişkin görüşlerinde geçersiz saymıştır. Ona göre, kişilik çevre unsurlarına karşı bireyin doğrudan doğruya kendisinin geliştirmiş olduğu bir bileşimdir. Kişilik duyumsanan ya da algılanan bütün uyarıcıların, bireyin öznel değer yargıları, ilgi alanları, duyguları ve düşünceleri yardımı ile çözümlenmesinin bir sonucudur (Usal ve Kuşluvan, 1999: 90).

Adler'in psikolojiye en büyük katkısı, Freud ve Jung'un ilgi göstermediği toplumsal belirleyicilere önem vermesidir. Adler'in kuramının temel kavram ve konuları şunlardır;

1. Yaşam biçimi ve insanın tekliği
2. Eksiklik duygusu ve eksiklik karmaşası
3. Üstünlük çabaları ve abartılmış üstünlük çabaları
4. Erkeksi protesto (Bakırcıoğlu, 2011: 91-93).

Adler'e göre üstünlük duygusu insanların elde etmek istediği esas güçtür ve cinsel dürtülerden daha baskındır. Bu duygu bireyin diğerlerinin yanında kendisini üstün veya aşağı tanımlamasına yol açar (Cüceloğlu, 2004: 416).

2.2.3.5. Horney'in Bütüncül Yaklaşım Teorisi

Horney, Freud'cu yaklaşımla yola çıkan fakat sonradan kendi kuramını geliştiren önemli bir psikiyatristtir. Ona göre erkeklik ve kadınlık değer yargıları, toplum öğretisi ile bağlı olarak gelişir (Usal ve Kuşluvan, 1999: 93).

Horney' e göre kadın psikolojisinin çatışmaları, kadının eksiklik duygusu veya cinsel organların anatomik farklılığı değildir. Oidipus karmaşası da Freud'un ileri sürdüğü gibi çocukla anne-baba arasındaki cinsel-saldırgan çatışmadan doğmamaktadır. Bu karmaşa, anne-babanın itme, aşırı koruma ve cezalandırma gibi kusurlu tutumlarıyla oluşan kaygı sonucu ortaya çıkmaktadır. Ona göre saldırganlık, doğuştan gelen bir eğilim değil, bireyin güvenliğini korumak amacıyla geliştirdiği bir tepki biçimidir (Bakırcıoğlu, 2011: 98).

2.2.4. Bilgi İşleme Teorisi (Cinsiyet Şemaları Teorisi)

Şema, bireyin algısını organize eden, yönlendiren ve gelen bilgiyi özümleyen bilişsel bir yapıdır (Şirvanlı- Özen, 1992: 5). Şemalar çocukların ve yetişkinlerin objeler veya soyut durumlarla ilgili kullandığı kalıplardır (Arı, 2006: 55). Şemalar geçmiş deneyimlerin

sonuçlarına göre inşa edilen ve mevcut yapıya uygun olan yeni bilgilerin özümsemesini sağlayan içsel-zihinsel yapılardır (Özdemir, 2006: 18).

Kohlberg'in bilişsel gelişim yaklaşımı, cinsiyet rolü bilgisinin nasıl kazanıldığına açıklık getirir ancak cinsiyet rolü uyumu veya cinsiyete ilişkin davranışlardaki bireysel farklılıkları açıklamaz. Bu boşluğu Bem'in şematik yaklaşımı doldurur (Aktaran: Keleş, 2008: 29). Hem bilişsel gelişim hem de sosyal öğrenme kuramının özelliklerini taşır (Özdemir, 2006: 18). Bu kuram ile Kohlberg'in bilişsel gelişim kuramı arasındaki temel farklılık, şema teorisinde çocuğun cinsiyet şeması şekillenmeden cinsiyet değişmezliğini anlamasının beklenmeyeceğidir (Baran, 1995: 22). Çocukların cinsiyet tipleri ve kalıpyargı gelişimleri üzerine yapılan araştırmaların sonuçlarının birçoğu cinsiyet şema teorisini desteklemektedir (Martin ve Halverson, 1981: 1120).

Cinsiyet şema teorisi cinsiyet gelişimini ve farklılaşmasını açıklamaya çalışmışlardır. Sosyal psikolojik yaklaşımları geliştiren Bem, Markus ve onun asistanları cinsiyet şema ilerleme bilgilerinde kişisel farklılıklar üzerinde çalışmışlardır. Martin ve Halversons şema gelişimi ve fonksiyonlarını gelişimsel açısına vurgu yapmışlardır (Bandura ve Bussey, 1999: 5). Bu kurama göre birey çevreden gelen bilgileri mevcut cinsiyet şemasına göre algılar kodlar ve örgütler (Duran, 2010: 17).

Cinsiyet şema teorisine göre çocuklar erken yaşlarda etrafındaki bireylerden davranışları öğrenerek cinsiyetlerine uygun seçimleri ve davranışları edinmektedirler. Bu teoride şemalar ön plana çıkmaktadır. Cinsiyet rollerine dayanan şemalar çocukların bilgiyi sınıflandırmasına yardım etmektedir (Özkan, 2009: 21). Kurama göre cinsiyetleri ayrıştırma, toplumun erkek ve kadına atfettiği rolleri tanımlamasına dayanmaktadır. Çocuklar kültürel etkiler aracılığıyla, erkeksi ve kadınsı niteliklere ilişkin bilgileri kodlama ve organize etmeye hazırbulunuşluk içindedirler (Şirvanlı-Özen, 1992: 5).

Sosyal cinsiyet şeması; çocuğun kadın ve erkek arasındaki farklılıkların farkına varması, kendi cinsiyetini bilmesi ve iki grubu bazı değişmezlikleri ile isimlendirebilmesinden sonra gelişmeye başlamaktadır. Çocuk önce ilkel bir cinsiyet şeması geliştirmekte sonra yaşadığı deneyimlerle onu özümseyebilmektedir. Böylece bu şema şekillenmeye başlamakta ve çocuk kendisi ile aynı cinsteki oyun arkadaşlarını ve cinsiyetle ilgili kalıpyargısal aktiviteleri tercih etmeye başlamaktadır (Baran, 1995: 22).

2.2.5.Öğrenme Teorisi

Öğrenme, kişinin çevresine uyum sağlamasıdır. Belli bir konuda öğrenme olmamışsa, öğrenme yeterli değilse ya da yanlışsa o alanla ilgili bir uyum sorununun yaşanması kaçınılmazdır. Dolayısıyla bireyin uyum sağlayabilmesi için davranışlarını değiştirmesi gerekir (Arı, 2006: 136).

B.F. Skinner (1969) operant koşullanma teorisini geliştirmiştir. Cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde pekiştireçlerin rol oynadığını belirterek, bu teoride çocuk cinsiyete uygun rol davranışı gösterdiği takdirde ödüllendirilmekte, uygun rol davranışı göstermediği zaman cezalandırılmaktadır. Skinner cezalandırmada görmemezlikten gelme yönteminin kullanabileceğini belirtmektedir (Aktaran: Çetin, 2002: 10).

Öğrenme teorileri, ödül, ceza ve pekiştireçlere dayanmaktadır. Bilhassa çocukların ödüllendirileceklerinin farkına varmaları çocukları teşvik eder. Erkek çocukları hem cins ebeveyninin erkeksi davranışlarını, kız çocukları ise hem cins ebeveyninin kadınsı davranışlarını izler ve taklit ederek cinsel davranışları öğrenirler (Yağan- Güder, 2014: 23). Çocukların cinsiyet rolü ile ilgili davranışlarının oluşmasında doğrudan pekiştirme ve model almanın yanında çocukların takip ettiği çeşitli iletişim araçlarında sergilenen stereotipik cinsiyet rolü modellerinin önemli olduğu da vurgulanır (Yağan- Güder, 2014: 24).

Çocuklar cinsiyetleri ile uyumlu davranışlar için ebeveyn ve toplumdaki diğer kişiler tarafından pekiştirilirken, cinsiyetlerine uygun olmayan davranışları gösterdikleri zaman ise cezalandırılırlar. Bu toplumsal kontrol etkisini özellikle toplumsallaşma sürecinde cinsiyetlerin tanımladığı kalıpların sürdürülmesini desteklediğinde gösterir (Aydilek- Çiftçi, 2011: 15).

2.3. Normal Gelişim Gösteren 3-6 Yaş Çocuklarda Cinsel Gelişim

Her konuda olduğu gibi 3-6 yaşlar arasındaki çocuklar cinsellik konusunu da merak ederler. Meraklarını sordukları sorular ile ifade ederler (Kandır, 2004: 95). Genellikle 3 yaş civarında konuşmayı da büyük oranda gerçekleştirdiklerinden, merak ettikleri her şeyi sormaya başlarlar. "Otobüs nasıl gider?", "Bu nedir?", "Vapur neden denizde gider?" "Bu neden kız, ben neden erkeğim?" vb. gibi sorulara cevap aramaya başlarlar. Aldıkları cevaptan tatmin oluncaya kadar soruların ardı arkası kesilmez (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 1996: 251). Bebeklik döneminde kendiliğinden uyarı ile cinsel organlar tepki verebiliyor olsa da çocuğun cinsellikle bilinçli olarak ilgilendiğini gösteren ilk soruları, üç yaş

dolaylarında, cinsiyet farklılıkları farketmesi ile başlar. Daha sonra sırası ile bebeğin nasıl doğduğu, nereden geldiği, babanın rolü merak edilir. Soruları doğru olarak, onların anlayabilecekleri şekilde cevaplamaktan korkulmamalıdır. Beş altı yaşa kadar artan ilgi genellikle okul çağında azalır (Bulut, 1998: 53).

Çocuklarla cinsellik hakkında konuşmanın güçlüğü ve sıkıntısı neredeyse kültürel bir klişe haline gelmiştir. Fakat son dönemlerde ebeveynler ile çocuklar arasında daha sık bu konu ile ilgili konuşmalar gözlenmektedir. Çocuklarıyla konuşan ebeveynler korku, tehlike ve uyarı kavramlarını kullanmaktadırlar. Bu da bazı çocukları isyankarlığa ve denemeye iter. Bazı çocukların davranışlarını ise olumsuz zevkten mahrum olan bir çekingenliğe dönüştürür (Eyre ve Eyre, 1999: 13). Yaşamın ilk yıllarını oluşturan çocukluk çağı tüm bilgilerin sağlıklı kazanıldığı bir dönemdir ve çocuğa vereceğimiz bilgiler çok önemlidir (Yurdakul, 2012: 9). Çocuklarda duygusal bilişsel tutarlılık araştırmalarına göre cinsel kimlik, cinsel davranış ve cinsiyet farklılıklarının gözlenmesi önemlidir (Cvencek vd., 2016: 50). Bu bilgiler ışığında çocukluk döneminde ailelere büyük bir sorumluluk düşmektedir.

Çocuklarda cinsel oyunlara ilgi ve merak beş- altı yaşlarında hemen hemen her çocukta görülmesi beklenen bir durumdur. Bu oyunlar ve davranışlar yetişkinlik anlamında cinsellik içermez, vücutlarını tanıma girişimleri gibi görülebilir (Karabekiroğlu, 2014: 173). Küçük çocukların kendi vücutlarını ve diğer insanların cinsel karakterlerini gözlemleyebilme merakları, onların cinsel gelişimleri için çok önemlidir (Schuhrke, 2000: 27). Cinsel oyunların bazı hallerde amacından sapabilme olasılığı vardır. Genel olarak cinsel oyunlar, sağlıklı olmasına karşın ileriki yaşlardaki çocukların bu saf ve temiz oyunları kendi amaçları için kullanma olasılıkları yüksektir. Hem anne ve babaların hem de çocukların cinsel oyunlardan alabileceği dersler vardır (Bozer, 2009: 66).

Bu dönem çocuklarında görülebilen diğer bir davranış da mastürbasyondur. Mastürbasyon kişinin kendisini uyarılma ve zevk alma nesnesi olarak kullanmasıdır. Hurlock'a göre küçük çocuklar için mastürbasyon, çocuğun kendi genital organı hakkındaki merakını temel olarak tatmin etmek için ortaya çıkan cinsel keşfin bir formudur. Mastürbasyonun fiziksel bir zararı yoktur, fakat psikolojik zararı olabileceği gibi mutsuz ve kendini güçsüz hisseden çocukların yetersizlik hislerini mastürbasyona yönelerek karşılayabileceği belirtilmiştir (Yeşilay ve Akbaba-Altun, 2009: 593). Çocuk mastürbasyonu 6 yaş öncesinde her yaşta görülebilir. 1 yaşındaki çocuklarda dahi rastlanabilir. Cinsiyet fark etmeksizin ortaya çıkabilir. Çocuğun maksadı cinsel haz değildir (Güneş, 2016: 51).

Kandır (2004: 98)'a göre 3-6 yaş çocuklarında görülebilen cinsel davranışlar şöyledir;

- Kıyafetlerini değiştirirken çıplak olmayı sever ve çıplak dolaşmak ister.
- Zaman zaman cinsel organlarına dokunur.
- Yetişkinlerin bedenleri ile ilgili sorular sorar.
- Karşı cinsten çocukların vücutları ile ilgilenir, kendisinininki ile karşılaştırır ve farklılıklar ile insanların nasıl çoğaldıklarına ilişkin sorular sorarak bilgi edinmeye çalışır.
- Kendi cinsinden veya karşı cinsten yakınlarını ya da arkadaşlarını bazen dudaktan öpmek ister.
- Cinselliğin ön plana çıktığı resim veya görüntüler dikkatini çeker.
- Cinsiyet farklılığı içeren oyunlara ilgi duyar ve rol almak ister.

Friedrich vd. (1997: 4) yaptıkları çalışmalar sonucunda 2-5 yaş arası çocuklarda görülen cinsel davranışları; bedenlerin kişisel sınırlılıkları, teşhircilik, cinsel rol davranışları, cinsel anksiyete, cinsel ilgi, cinsel bilgi, röntgenci davranışlar, cinsiyet benzerlikleri şeklinde gruplamışlardır ve bu davranışları şu şekilde sıralamışlardır;

- Karşı cinse ait elbiseler giyerler.
- İnsanlara çok yakın dururlar.
- Halka açık yerlerde cinsel organlarına dokunurlar.
- Elleriyle mastürbasyon yaparlar.
- Kadınların göğüslerine dokunmak isterler.
- Evde cinsel organlarına dokunurlar.
- Başkaları çıplakken onlara bakmaya çalışırlar.
- Yetişkinlere cinsel organlarını gösterirler.
- İyi tanımadığı yetişkinlere sarılırlar.
- İyi tanımadığı yetişkinleri öperler.
- Karşı cins arkadaşlarına ve yetişkinlere çok ilgili olurlar.
- Arkadaşlarına cinsel organlarını gösterirler.

Sanfort vd. (2000: 123) yaptıkları başka bir araştırmada ise 2-6 yaş arası çocuklarda görülen cinsel davranışları şu şekilde sıralamışlardır;

- Objeler ile mastürbasyon yaparlar.
- Diğer insanları çıplakken izlemek isterler.

- Bilinçsiz (anlamı olmayan) öpücükler verirler.
- Karşı cins gibi davranmak isterler.
- Diğer insanların cinsel organlarına dokunmak isterler.
- Tanınmadığı yetişkinlere sarılırlar.
- Çocuklara cinsel organlarını gösterirler.
- Üreme hakkında konuşurlar.
- Karşı cinsin davranışlarını taklit ederler.
- Karşı cinsteki kişilere karşı ilgilidirler.
- Çıplak insanlara bakmak isterler.
- Kadınların göğüslerine dokunmak isterler

Bu araştırmalara ek olarak Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu (2004: 30) bu yaş çocukların evcilik ve doktorculuk oyununa ilgi gösterdiklerini, dudaktan öpmek istediklerini ve küfürlü kelimeleri merak ederek kullanmak istediklerini bildirmiştir.

2.4.Yetersizliği Olan Çocukların ve Cinsel Gelişimleri

2.4.1.Zihinsel Yetersizlik ve Cinsel Gelişim

Zihinsel yetersizliğin ilk tanımları 1900'lü yılların başında yapılmıştır. Bu tanımlar içinde en bilinenleri 1947'de Tredgold ve 1941'de Doll'un yaptığı tanımlardır. İlerleyen yıllarda günümüzdeki adıyla Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği tarafından yapılan tanımlar yaygın kabul görmüştür. Bu kuruluş, lider konumda olan sivil bir örgüttür. Bu örgüt bünyesindeki komite, zihinsel yetersizlik ve zeka geriliği terimini kullanarak şöyle tanımlamıştır:

Zeka geriliği; zihinsel işlevlerin kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde kendini gösteren uyumsal davranışların her ikisinin de anlamlı sınırlılıklar olarak karakterize edilen bir yetersizliktir (Eripek, 2009: 108).

Zihinsel yetersizliği olan birey, zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan bu özellikleri 18 yaş öncesinde ortaya çıkan özel eğitim ile destek hizmetlerine ihtiyaç duyan birey olarak tanımlanır (Şahin, 2013: 8).

Lucasson vd. (2000)'ne göre zihinsel yetersizliğin tanımının uygulanmasında beş varsayımın göz önünde bulundurulması gerekir. Bu varsayımlar tanımın ayrılmaz öğeleridir.

1. Mevcut işlevlerdeki sınırlılıklar, bireyin yaşlıları ve kültürü için tipik toplumsal çevre koşulları içinde ele alınmalıdır.
2. Geçerli bir değerlendirme, kültürel ve dil farklılıklarını olduğu kadar, iletişimsel, duygusal, motor ve davranışsal etmenleri göz önünde bulundurur.
3. Bireydeki sınırlılıklar çoğu zaman güçlü olduğu özellikler ile bir aradadır.
4. Sınırlılıkları belirlemenin önemli amacı, gereksinim duyulan yardımların profilini geliştirmektir.
5. Belirli bir süre uygulanan bireyselleştirilmiş yardımlarla, zeka geriliği gösteren bireyin yaşam işlevlerinde genellikle ilerleme olacaktır (Metin ve Işitan, 2011: 160).

Zihinsel yetersizlik modelleri iki başlık altında incelenmektedir. Bunlar; bireysel model ve sosyal modeldir. Kronolojik olarak ilk model bireysel modeldir. Bu model biyolojik veya medikal olarak bilinir. Bu modelde yetersizlik, genetik kusur olarak görülür. Bireysel model, yetersizliğin etkileri ile başa çıkmada ilerlemede kişisel aktivitelerin önemini göz ardı eder ya da sınırlar. Sosyal model, bu kişilerin kontrollü yaşamlarını sosyal hayata daha çok katılmaya yönelik yaşamlarla değiştirme arzusu olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal model; rolleri yerine getirme, aktivite şekilleri, davranışlar, toplumsal istendik davranışların tanımlandığı değerler ve normlar gibi kültürel yönün önemini vurgular (Parchomiuk, 2013: 126).

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin sınıflandırılması, psikolojik ve eğitsel olmak üzere iki farklı türde yapılmaktadır. Amerikan Psikiyatri Birliği DSM-V Tanı Ölçütleri kitabında (2013: 44) zihinsel yetersizliği olan bireylerin psikolojik sınıflandırılmasını şu şekilde yapmıştır;

Hafif Mental Retardasyon IQ düzeyi 50-55 ile 70 arasında

Orta Derecede Mental Retardasyon IQ düzeyi 35-40 ile 50-55 arası

Ağır Mental Retardasyon IQ düzeyi 20-25 ile 35-40 arası

İleri Derecede Ağır Mental Retardasyon IQ düzeyi 20-25'in altında

Mental Retardasyon Şiddeti Belirlenmemiş

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitsel sınıflandırılması ise şu şekilde yapılmıştır:

Eğitilebilir Zihinsel Yetersizliği olanlar: Zeka bölümleri 50-54 ile 70-75 arasında olan bireylerdir. Okul çağında akademik becerilerde gerilik gösterirler. Ortalama üçüncü ve

dördüncü sınıf düzeyinde akademik beceri kazandırılabilirken, bu düzeye normallere göre daha ileri yaşlarda ulaşabilirler (MEB, 2007: 15).

Öğretilbilir Zihinsel Yetersizliği olanlar: Zeka bölümleri 25-35 ve 50-55 arasında olan bireylerdir. Temel akademik becerilerde eğitilemezler. Uyum, iletişim ve özbakım becerilerini öğrenebilirler.

Ağır ve çok Ağır derecede Zihinsel Yetersizliği olanlar : Zeka bölümleri 35 ve daha altındadır. Özbakım becerilerini kısmen öğrenebilirler (MEB, 2007: 16).

Zihinsel yetersizliği olan çocuklar duygu ve düşüncelerini ifade etmekte zorlanırlar. Arkadaş ilişkileri kısa olabilmektedir. Kuralları öğrenmede ve kurallara uymada problem yaşarlar. Dikkatleri kısa ve dağınıktır. Gecikmiş konuşma, artikülasyon ve ses problemleri ve bazı davranış problemleri de görülebilmektedir (Şahin, 2013: 9).

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin gelişim süreçleri, normal gelişim gösteren bireylerin gelişim süreçleri ile aynı basamakları izlemektedir. Tüm gelişim alanlarında olduğu gibi cinsel gelişim de her ne kadar aynı basamakları izlese de bu süreç normal gelişim gösteren bireylerden daha yavaş olmaktadır. Bu fark zihinsel yetersizliği olan bireyleri normal gelişim gösteren bireylerden ayıran en önemli farktır (Bilge ve Baykal, 2008: 1310).

Yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynler, çocuklarının gelişim alanlarının tümünde akranlarına göre daha yavaş gelişim göstermelerine karşın, ergenlikle birlikte cinsel gelişimlerinin normal yaşlıtlarına göre kimi zaman farklılık göstermemesine şaşırırlar (Tekinarslan ve Eratay, 2013: 364). Hafif düzeydeki yetersizliği olan ergenlerin psiko-sosyal ve cinsel davranışlarının bu yetersizliği olmayan yaşlıtlarına benzer olduğu, orta derecede yetersizliği olanların bazı durumlarda ikincil cinsiyet özelliklerinin gecikmiş olabileceği, ağır derecede zihinsel yetersizliği olanların psiko-sosyal cinsel gelişimlerinin eksik kaldığı belirtilmiştir (Aktaran: Tekinarslan ve Eratay , 2013: 364). Ayrıca yetersizliği olan bireylere karşı olumsuz tavırlar ve yetersizliğin yüksek seviyesi, bu kişilerin sağlıklı cinsel gelişim sağlamasını sınırlamaktadır (Mckenzie ve Swart, 2011: 363). Birleşik krallıkta yapılan bir araştırmaya göre zihinsel yetersizliği olan ergenlerin uygunsuz cinsel davranış gösterme durumlarının yaygınlığı %20 ila %40 arasında değişmektedir (Banks, 2014: 9).

Zihinsel yetersizliği olan insanların cinsel gelişimi hem medikal, pedagojik, psikolojik hem de etnik açıdan özel bir durumdur. Zihinsel yetersizliği olan bireyin değişen psikolojik durumu ve cinsel fonksiyonları önemli bir faktör olabilmektedir. Zihinsel

yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişimleri ile ilgili olarak ortak özellikleri olan homojen bir grup yoktur. Bununla birlikte klinik zihinsel yetersizliğin değişik şekillerinin, cinsel gelişimin ilerlemesinde kesinlikle etkili olduğu gözlenebilmektedir. Cinsel gelişim genellikle bu bireylerde 3 yıl ertelenmektedir. Zihinsel yetersizliği olan bireyler otoerotik davranışları elde edebilmektedirler (Kijak, 2013: 109). Zihinsel yetersizliği olan kişilerin cinsel merakları ve cinsel arzuları olabilmektedir. Tarihsel olarak bu bireylerin cinsel gelişimi ile ilgili iki varsayım vardır. Birincisi; zihinsel yetersizliği olan bireyler ebediyen çocuktur ve cinsellikle ilgili durumlardan korunmalıdır görüşüdür. İkincisi ise toplum kendini zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsellikle ilgili faaliyetlerinden korumalıdır görüşüdür. Bu algılamalar zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsellikle ilgili durumlarının toplum tarafından hoşnutsuzlukla karşılandığını göstermektedir (Sullivan ve Bowden, 2013: 3457).

Yetersizliği olan çocukların zihinsel olgunluk düzeyleri farklı olduğundan, anne ve babalarını model almaları, kendi akranlarından bilgi kazanmaları, gözlem yapmaları, uygun sosyal ve cinsel davranış geliştirmeleri ve deneyim kazanma şansları çok azdır. Ancak bu çocukların cinsel gelişim alanında da destek almaları gerekmektedir (Çetin vd., 2005: 65). Lin (1991: 23) yaptığı çalışmada; zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel eğitim alabileceklerini savunmuştur. Zihinsel yetersizliği olan çocukların da mutlu bir şekilde cinsiyet rollerini benimseyebileceklerini belirtmiştir.

Maksym (1990: 10-119) zihinsel yetersizliği olan çocuklara verilecek cinsel eğitimin üç şeyi içerdiğini belirtmiştir ve bunların içeriklerini şu şekilde sıralamıştır;

1. Öz saygısını geliştirmek

- Anne baba ve bakıcılar tarafından sarılmanın, tutmanın, okşamanın ne anlama geldiğini öğrenmek cinsellik hakkında öğrenmektir.
- Erkek ya da kız olmanın ne anlama geldiğinin farkına varılmasını öğrenmek cinsellik hakkında öğrenmektir.
- Beden hakkındaki merakın giderilmesini öğretmek cinsellik hakkında öğrenmedir.
- Mahalledeki arkadaşlar ile koşmak, oynamak, güreşmek cinsellik hakkında öğrenmedir.
- Ben normal miyim endişesi ve erinliğin fiziksel değişimleri ile yüzleşmek cinsellik hakkında öğrenmedir.

2. Sosyal becerileri öğretmek

- Öğretmeyi istediğin davranışa karar vermek.
- Davranışın nasıl olacağını göstermek.
- Davranışın uygulamasını yapmak.
- Çocuğa geribildirim vermek.
- Güvenli kamu alanında davranışı uygulamak.
- Davranışı ödüllendirmek.
- Uygun olmayan davranışların yerini uygun olan davranışları alması.

3. Bedeni ve hissettikleri hakkında cinsel bilgi vermek

- Çocuğun temel cinsel bilgileri anlamasına yardım etmek
 - ✓ Kızın ve erkek ne olduğunu öğretmek
 - ✓ Kamunun ve özelin ne olduğunu öğretmek
 - ✓ Cinsellikle ilgili oyunların ne olduğunu öğretmek
 - ✓ Periodu öğretmek
 - ✓ Cinsel konular hakkında temel bilgileri öğretmek
 - ✓ Islak rüyaları öğretmek
 - ✓ Mastürbasyonun ne olduğunu öğretmek
 - ✓ Bebeğin nasıl olduğunu ve nasıl doğduğunu öğretmek
- Çocuğun cinsel ilişkiyi anlamasına yardım etmek
 - ✓ Kız ve erkek arkadaşın ne olduğunu, onlarla cinsellik hakkında ne kadar konuşabileceğini öğretmek
 - ✓ Normalin ne olduğunu ve neye bağlı olduğunu öğretmek
 - ✓ Sevgi ve cinsellik hakkındaki soru ve cevapları açıklamak
 - ✓ Cinsellik hakkındaki daha fazla gerçekleri açıklamak
- Zor problemleri kullanmak

Zihinsel yetersizliği olan çocuklara cinsel eğitim kapsamında kazandırılacak bilgiler;

3-9 yaşlar arasında; erkek ve kızlar arasındaki farklılıklar, kamu ve özel yerlerin ne olduğu ve bebeğin nasıl doğduğı hakkında bilgiler kazandırılabilirken, 9-15 yaşlar arasında; menstruasyon, ıslak rüyalar, beden değişimleri, başkaları tarafından uygun olmayan cinsel dokunuşlara hayır demek, bebeğin nasıl doğduğı, cinsel hisler, mastürbasyon hakkında bilgiler kazandırılabilir.

Bütün yaş grubu çocukların bilmesi gereken iki şey şudur; bütün hisler ve fantaziler iyidir ancak bazı davranışların limiti vardır. Örneğin; mastürbasyon özeldir. Herkesin yanında cinsel bölgelere dokunulmaz, cinsel birleşme yetişkinler içindir (Maksym, 1990: 63).

2.4.2.Down Sendromu ve Cinsel Gelişim

Down sendromu, insanlarda en sık görülen kromozom anomalisi türü olup her ırktan, yaştan ve ekonomik seviyeden insanı etkilemektedir. Bu insanlarda 46 kromozom yerine 47 kromozom bulunmaktadır (Çandır, 2015: 40). Halk arasında genellikle mongol olarak bilinirken, son zamanlarda down sendromu terimi daha sık kullanılmaya başlanmıştır (Gerçeksever, 2011: 3). Yirmi birinci kromozomun anomalisinden kaynaklanması nedeni ile trizomi 21 adıyla da anılmaktadır. Down sendromlu çocuklar dokunmaya, sevgiye ve samimi ilişkilere ihtiyaç duyarlar. Cinsel dürtüleri diğer yaşlıları gibidir. Fakat bilgi eksikliği, sosyalleşmeleri için fırsat azlığı onların sosyal uyumsuzluklarına neden olabilmektedir. Çeşitli dokunma istekleri toplumun geneliyle aynıdır. Down sendromlu kişiler sevecenlikleri nedeniyle dokunmaları ayırt etmezler. Ergenlik dönemine giriş yaşları farklı değildir. Fakat hem erkek hem de kadınların fertilite durumları kısıtlıdır (Couwenhoven, 2007: 3). Down Sendromlu bireylerin tipik özellikleri Avcı (2004: 52) kabaca şöyle listelemiştir;

- Çeşitli derecelerde olabilen zihinsel gerilik
- Küçük kafa, yassı art kafa
- Oval ve yassı yüz, düz burun köprüsü
- Gözlerin iris bölümünde açık renk benekler
- Büyük dil
- Geniş boyun
- Kısa, geniş, düz ve kare el ayaklar
- Tek avuç iki çizgisi (simian çizgisi)
- Dik, ince ve düz saçlar
- Kısa boy
- Esneklikten yoksun deri
- Birbirinden ayrık ve çekik gözler

Couwenhoven (2007: 13-61) down sendromlu çocukların cinsel eğitiminde kazandırılması gereken temel kavramları 5 grupta toplamıştır. Aynı beceriler farklı gruplarda yer alabilmektedir.

1- Vücut:

- ✓ Özel vücut bölümlerinin fonksiyonları
- ✓ Vücut bakımı
- ✓ Bedensel değişimler
- ✓ Özel vücut bölümlerinin doğru isimleri
- ✓ Özel vücut bölümleri için toplumsal kurallar

2- Gizlilik Bilinci

- ✓ Kamu ve özel ayrımını yapabilmek
- ✓ Özel davranışlar
- ✓ Özel konuşmalar
- ✓ Gizlilik erişimi
- ✓ Vücut bölümlerinin toplumsal kuralları

3- Sosyal Beceriler

- ✓ Kendine güven
- ✓ Duyguların ifadesi ve tanımlanması
- ✓ Eşlik etmek
- ✓ Özel konuşma
- ✓ Özel davranışlar

4- İlişki

- ✓ Cinsel ifadelerin sorumluluğu
- ✓ Vücut hakkı
- ✓ İlişkilerin değerlendirilmesi
- ✓ İlişkilerde sınırlılıklar
- ✓ Cinsel davranışlar
- ✓ İlişki tipleri
- ✓ Eşlik etme

5- İstismarı önleme

- ✓ İstismarı tanımlama
- ✓ Uyarı sinyalleri
- ✓ Rapor etme
- ✓ Özel vücut bölümlerinin isimlerini doğru öğrenme
- ✓ İlişkileri değerlendirme
- ✓ İlişkide sınırlılıklar
- ✓ Vücut hakları

2.4.3.Otizm ve Cinsel Gelişim

Otizm ilk defa 1943 yılında Amerikalı çocuk psikiyatrisi Leo Kanner tarafından on bir olgu incelenerek ve bu olguların şizofreniden farklı olduğunu belirtilerek tanımlanmıştır (Özeren, 2013: 58). Otistik bozukluk, yaşamın ilk yıllarında başlayan sosyal ilişki, iletişim ve bilişsel gelişimde gecikme ya da sapma ile kendini gösteren yineleyici- sınırlı davranış ve ilgilerin olduğu nöropsikiyatrik bir bozukluktur (Pehlivan Türk, 2004: 56). Otizm tanısı konulabilmesi için iletişim ve toplumsal gelişim alanlarında bozukluğun olması, yineleyici ve sınırlayıcı ilgi ve davranışlar, bu alanlardaki bozuklukların 30 ay öncesinden görülmesi gerekir (Bodur ve Soysal, 2004: 394). Gilbert ve arkadaşlarının (1990) yaptıkları araştırmada, otizmlı çocukların ailelerinin şu belirtilere dikkat çektiklerini söylemişlerdir; olağan dışı işlevsellik, pasiflikten aşırı sinirliliğe doğru davranış örüntüsü, zayıf göz teması, ebeveynin etkileşime girme çabasına kayıtsız kalma, az ses çıkarma, görsel materyalleri tercih etme (Aktaran: Bodur vd., 2006: 131).

DSM –V Tanı Ölçütleri Kitabı'na (2013: 51) göre;

- a) Sözel olmayan davranışlarda belirgin bir bozulma
- b) Yaşıtları ile gelişimsel düzeye uygun ilişkiler geliştirememe
- c) Diğer insanlar ile ilgilerini ya da başarılarını paylaşma arayışı içinde olmama
- d) Toplumsal ya da duygusal karşılıklar verememe durumlarının en az ikisinin varlığı
- e) Konuşulan dilde gecikme ya da hiç olmaması
- f) Konuşmayı başlatmada sıkıntı
- g) Yineleyici dil kullanma (Ekolali)
- h) Hayali oyunların eksikliği durumundan en az birinin varlığı
- i) Bir ya da birden fazla örüntü içinde sıkışıp kalma
- j) İşlevsel olmayan işlere sıkı sıkı uyma
- k) Yineleyici motor hareketler
- l) Eşyaların parçaları ile sürekli uğraşma durumlarından en az birinin varlığında otizm tanısı koyulabilmektedir.

Otizm ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda otizmin 15. 16. 6. ve 7. kromozom üzerinde bulunan genler ile ilgili olduğu bulunmuştur. Bu genler, konuşma ile de ilgili olduğu için otistik bir çocuğun ailesinde yüzde yetmiş konuşma gecikmesi olduğu belirlenmiştir (Ertan, 2005: 35). Otistik çocukların konuşmalarında görülen ekolali ise şu şekilde açıklanmıştır; İspanya' da bir restoranda pilav yemek istiyorsun. O sırada

arkanızdaki masada oturan müşteri İspanyolca bir tümce söylüyor ve kısa bir süre geçtikten sonra masaya pilav geliyor. Fakat bu tümce içindeki hangi sözcüğün pilav anlamına geldiğini bilemezsiniz. Otizmlili insanların konuşmalarının özelliğı de buna benzer, onlar da ihtiyaçlarının karşılandığı anlarda söylenmiş sözcükleri ezberlerler ve bunları gerektiğinde kullanırlar (Turan, 2002: 89).

Bu çocuklardaki dil becerilerindeki yetersizlik ve oyun kurmadaki eksiklikler çocukların rol model olarak cinsel rolleri öğrenmesini ya da özdeşim kurarak cinsel kimliğini kazanmasını engellemektedir. Bu çocukların cinsel kimlik kazanımı ile zihinsel beceri, yaş, akademik beceri, iletişim becerileri ve fiziksel becerileri arasında önemli ilişki vardır (Mukaddes, 2002: 529).

Dalldorf (1983) otizmlili kişilerde ısrarlı mastürbasyon davranışlarının, kendini uyarıcı davranışların ve cinsel eğilimlerin yerine konulabilecek alternatif davranış ile açıklanabileceğini bildirmiştir (Aktaran: Realmuto ve Ruble, 1999: 121). Cinsel içerikli sözler de, bu çocuklarda kolaylıkla dillerine dolanarak tekrarlanabilir. Ya da aynı şekilde yanlış bir cinsel hareket motor hareketlerde stereotipi olarak başlayabilir.

Ruble ve Dalrymple (1993) yaptıkları çalışmada, 9-39 yaşları arasında otizmlili kişilerin toplum içinde özel bölgelerine dokunduklarını, elbiselerini çıkarmaya çalıştıklarını, karşı cinse uygun olmayan şekilde dokunduklarını, uygun olmayan konularda tartıştıklarını, eteğin ya da tişörtün altından bakmaya çalıştıklarını ve ebeveynlerin uygun olmayan yerlerine dokunduklarını bulmuşlardır (Aktaran: Realmuto ve Ruble, 1999: 121).

Dewinter (2013: 3465), 2009 ile 2012 yılları arasında otizmlili kişilerin cinsel davranışları ile ilgili yapılan araştırmaları incelemiş ve ortak olarak otizmlili çocukların cinsiyet kimlik gelişimi sorunları yaşadıklarını, erkeklerde daha az erkeksi davranışlarının olduğunu, yapılan araştırmaların yüzeysel olduğunu, bu durumların altında yatan mekanizmanın ve gelişiminin incelenmediğini vurgulamıştır. Ayrıca otizmlili ergenlerin cinsel bilgilerinin, zekâ seviyesi ile orantılı olduğu ama temel bilgilere sahip olduğu görülmüştür. Çocuklarda cinsel gelişimin anlaşılamadığı, cinsel gelişimin ancak anne-baba ya da bakıcıların gözlemlerine dayandığını belirtmiştir.

2.4.4.Görme Yetersizliği ve Cinsel Gelişim

Kör denilince genellikle görme algısından ve görme keskinliğinden yararlanamayan kişiler akla gelmektedir. Gerçekte ise çoğunlukla kör olarak nitelen bireylerin pek çoğu görme yetersizliği olanlardır (Özyürek, 1981: 331). Görme yetersizliği olanlar, körler ve az

görenler olarak sınıflandırılmaktadır. Görme yetersizliği olanların iki farklı tanımı bulunmaktadır. Biri yasal tanım diğeri ise eğitsel tanımdır (Şahin, 2013: 28). Az görenlerin yasal tanımı; tüm düzeltmeler ile birlikte görme keskinliği 20/70, 20/200 arasında olan kişilere denilmektedir. Gören kişinin 70 ayaktan gördüğünü az görenin 20 ayaktan görebilmesidir (MEB, 2009: 7). Körlerin yasal tanımı; gerekli bütün düzeltmeler yapıldıktan sonra, iyi gören gözünde olağan görme gücünün en fazla onda biri bulunan ve görüş açısı yirmi dereceyi geçemeyenlere kör denilmektedir (Demir ve Şen, 2009: 155). Eğitsel tanılamada ise, görme keskinliği kaybında ağır derecede etkilenme olup, öğretimini Braille alfabesi ve konuşan kitaplar ile sürdüren kişiye kör, büyüteçler ile okuyabilen kişilere de az gören denilmektedir (Şahin, 2013: 29).

Görme yetersizliği olan bireylerin gelişim özellikleri incelendiğinde daha az hareket ettikleri için motor gelişim daha yavaş ve geç olabilmekte, duruş ve yürüyüş bozuklukları da görülebilmektedir. El göz koordinasyonu yerini el-kulak koordinasyonu almaktadır (Baykoç- Dönmez vd.,2011: 217). Cinsel gelişimleri yaşlılarından geri kalmaktadır. Bunun nedeni cinsel gelişimi anlamaları için yeterli bilgi verilmemesidir bu da görme yetersizliği olan çocukların psikososyal-cinsel gelişimleri için yararlı değildir (Davies, 1996: 6). Bu çocuklar uygun cinsel davranışlar ve cinsiyet farklılıklarını öğrenmekten mahrum bırakılmaktadırlar. Psikoseksüel kavramlarla ilişkili ego kimliği de görme yetersizliği olan çocuklarda sıkıntılıdır (Schuster, 1986: 675). Görme yetersizliği olan bireyler daha çok yüksek sesle ve tek tonda konuşmakla birlikte jest ve mimikleri kullanmada yetersizdirler (Demir ve Şen, 2009: 156). Ayrıca bu çocuklar çevreden izole edildikleri için daha az iletişim kurarlar ve kendi bedenlerine yönelebilirler. Bu durumda mastürbasyon olayı sık görülmektedir (Davies, 1996: 11).

Zeka gelişimleri yaşlıları ile aynıdır. Birbirleri ile iletişim kurmalarında en önemli etmen göz kontağıdır (MEB, 2013: 14).

Cinsel kimlik kazanımında, gören çocuklar erkek ve kadınları gözlemleyerek, doğal ortamda aile üyeleri ve oyuncaklar aracılığı ile cinsel farklılıklar hakkında görsel uyarı alırlar. Görme yetersizliği olan çocuklar ise bu konuda dezavantajlıdır, cinsiyet farklılıklarını direk göremezler ve bilgi elde edemezler (Davies, 1996: 8). Görme yetersizliği olan çocukların aileleri çocuklarının bu konuda yetersiz olduklarını düşünürler oysaki onların yetersizlikleri diğer çocuklar ile çok küçük bir fark oluşturur.

Dodge (1979: 200)'ye göre görme yetersizliği olan çocukların aileleri bundan dolayı iki tür problemle yüzleşirler;

a) Çocukların masum olan cinsel düşünce ve hislerini gidermek için onları kötüye kullanırlar. Eğer çocuğun cinsel bilgisi göz ardı edilmişse çocuk kafası karışmış ve suçlu hisseder ya da gerçek olmayan cinsel fanteziler üretir.

b) Cinsel tutum korku olma eğilimindedir. Eğer çocuğa sosyal beceriler kazandırılmadıysa karşı cins ile sosyalleşemeyeceklerdir. Öğrenme fırsatlarının sınırlandırılması; yetersizlik hissi, kin ve düşmanlığa yol açacaktır.

Cinsel kimlik kazanımında sözel olmayan iletişim kanallarını, görme yetersizliği olanların kullanamaması önemli bir dezavantajdır. Görsel iletişim bir sosyal beceridir. Hem gören hem de görmeyen çocuklar öğrenmek zorundadır (Hicks, 1980: 165). Görme yetersizliği olan çocuklar görme iletişiminin eksikliğinden dolayı gelişimlerinin her döneminde öz benlik oluşumunda hüsrana uğramaktadırlar (Schuster, 1986: 675).

Davies (1996: 32) görme yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim eğitimini 6 başlık altında toplamıştır:

1. Erken benlik kavramı gelişimi
2. Cinsiyet rol sosyalleşmesi
3. Bilgilere erişim
4. Sosyal beceriler
5. İlişkiler
6. Kişisel güvenlik

2.4.5.İşitme Yetersizliği ve Cinsel Gelişim

Hafiften, çok ağır şiddete kadar sıralanabilen işitme güçlüğü beliren, sağır ve ağır işiten alt gruplarını içeren bir yetersizliktir (Akçamete, 2009: 239). İşitme kaybı doğuştan veya sonradan olan problemler nedeniyle işitme duyarlılığında meydana gelen azalmadır (Şahin, 2013: 21). İşitme organı olan kulak, hamileliğin 7. ayında gelişimini büyük oranda tamamlar. İşitme gelişimi bu dönemde başlamıştır. Doğumdan sonraki dönemde kulağın algı özellikleri, yön tayini, frekans, ayırt etme yetenekleri gelişir. İlk dört yaş içinde işitme duyusunun hassasiyeti çok önemlidir (Belgin ve Yücel, 2011: 187).

İşitme yetersizliği disiplin suçu problemleri oluşturmaz (Kelliher, 1973: 15). Fakat çocukların yaşlarına göre dil gelişimini geride bırakır. Bu çocukların kelime hazineleri

daha yavaş gelişir ve yaş ilerledikçe bu fark artar. Ayrıca düşünme, karar verme, yorumlama ve neden sonuç ilişkisi kurma gibi zihinsel süreçlerde yetersizlik görülür (Şahin, 2013: 21). Bilişsel gelişim ile ilgili olan dilin, alıcı dil becerileri kısmı işitme ile de ilişkili olduğu için bu çocuklarda işitmenin olamaması ya da yetersiz olması sonucunda hem bilişsel gelişim hem de dil gelişimi etkilenmektedir.

Sosyal ve kişilik gelişimi, toplumun genelinde ağırlıklı iletişime bağlıdır. İşiten toplumda dil, insanlar arasında en sık kullanılan mesaj yollama yoludur. Sözel dile sahip olmayan sağır çocukların konuşan ve işaret dili bilmeyen çocuklarla arkadaşlık etmesi zordur. Buna rağmen sosyal gelişimleri akranları ile aydı düzeydedir (Akçamete, 2009: 251). İşitme yetersizliği olan çocuklarda anlamlı ve anlayışlı olmak üzere iki türlü iletişim vardır. Anlamlı iletişimde yazı, konuşma, parmak işaretleri gibi değişik şekiller fikir alır. Anlayışlı konuşmada da fikir verir (Kelliher, 1973: 15).

İnsanların geneli cinsel bilgileri formal olmayan yollarla, rastlantısal olarak öğrenirler. İşitme yetersizliği olan çocukların bilgiye erişimi çoğu zaman formal olmayan yollarla olmayacaktır. Onların algılama sorunları cinselliklerini öğrenmede akranlarınıninki gibi bilinen yollardan olmayacaktır (Moss ve Blaha, 2001: 9). İşitme yetersizliği olan çocukların cinsel gelişimleri ile ilgili problemleri, dil sınırlanması ve algı eksikliklerinden dolayı, anlama ve bilgi eksikliğine dayanmaktadır (Kelliher, 1973: 28).

Moss ve Blaha (2001: 18)'ya göre işitme yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim sorunlarını şu şekilde sıralanmıştır:

- Bedeni ve davranışları ile ilişkili birçok temel kavramlarda eksiklik görülür.
- Cinsellikle ilgili kural ve bilgileri rastlantısal olarak öğrenememe durumu gözlenir.
- Algı sıkıntıları toplumsal kural ve modelleri kaçırmalarına neden olur.
- Davranışları ile ilgili diğerleri tarafından verilen tutarsız geri bildirimlerin kafalarının karışmasına neden olur.
- Göz ardı edilen davranışlardan dolayı cinsellikleri ile ilgili sıklıkla yanlış mesaj elde ederler.
- Yaş dönemlerine göre ya da çevreye göre davranışlarını değiştirememekten kaynaklanan cinsel istismar riski vardır.

2.4.6. Üstün Yetenek ve Cinsel Gelişim

Zeka ve yetenek bakımından yaşlılarından üstün olan çocuklar için son yıllarda üstün yeteneklilik kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Kıldan, 2011: 807). Türkçede yetenek

sözcüğü geniş bir anlam içermekle birlikte herhangi bir şeyi öğrenmek, bir işi yapmak ve tamamlamak ya da bir duruma başarıyla uymak konusunda organizmada bulunan doğuştan gelen güç olarak tanımlanmaktadır (Özsoy, 2015: 14). Zekâ geleneksel olarak zekâ bölümü denilen sayısal bir sınıflama ile tanımlanmaktadır. Zekâ bölümü farklı zihinsel yetenekleri değerlendirmek için hazırlanmış olan alt testlerle aynı yaş grubundaki kişilerin performanslarını karşılaştıran özel bir göstergedir (Afat, 2013: 9). Üstün yeteneklilikte önemli olan, çocuğun gelişiminin ilerleme hızı ve oranıdır. Üstün yeteneklilik insan özelliğinin üç temel özelliği arasındaki ilişkiden oluşur. Bunlar:

- Yetenek; genel ve özel yetenek
- Yaratıcılık
- Motivasyondur (Özbay, 2013: 9).

Hanson, Klein, Lewis ve Louis, Silverman vd., Tannenbaum üstün yetenekli çocukların şu özellikleri taşıdığını belirlemişlerdir;

- Kısa süreli ve uzun süreli bellekleri çok iyidir.
- Dikkat süreleri uzundur.
- Erken yaşta zengin kelime haznelerinin vardır.
- Söylemlerde, oyunda, resimde ve diğer faaliyetlerde öne çıkan hayal güçleri vardır.
- Bazı ilgi alanları alanlarında doyumsuz merak sahibi olabilirler
- Oyun arkadaşlarını daha büyük kişilerden seçerler
- Soyut kavramlar hakkında düşünebilirler (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010: 851).

Okulöncesi dönemde bulunan 4-5 ve 6 yaşlarındaki üstün yetenekli çocukların genel özelliklerini Smutny şu şekilde tanımlamıştır:

- Mantıklı sorular sorarlar
- Kendilerini ifade etmede iyidirler
- Kendilerine özgü hayal güçleri vardır
- Fikirleri detaylı bir şekilde tartışılırlar
- Hızlı öğrenirler
- Hikaye uydurmakta ve onları anlatmakta yeteneklidirler (Aktaran: Kıldan, 2011: 808).

Baykoç- Dönmez (2011: 363) ise bunlara ek olarak bu çocukların şu özelliklerini bildirmiştir;

- Her alanda liderlik yeteneği

- Yüksek özgüven, kendinden emin olma
- Merhametli olma
- Alçak gönüllülük
- Başkalarının duygu, düşünce ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olma
- Başkalarıyla kolay işbirliği kurma

Üstün yetenekli çocukların sosyal ve duygusal becerileri, öğrenme yöntemleri, aile destek çalışmaları, değerlendirmeleri konularında araştırmalar zenginken, cinsel gelişimleri ile ilgili araştırmalar diğer yetersizlik türlerine göre çok sınırlıdır. Hatta yok denecek kadar azdır. Bununla birlikte Montgomery (1988: 127) üstün yetenekli kız çocuklarının yasal yaş öncesinde cinsel suçlarının 5 te 1 olduğunu bildirmiştir. Üstün yetenekli çocukların sosyal duygusal olarak zorluk yaşadıkları ve cinsel istismardan korunmaya ihtiyaç duydukları, ayrıca cinsel aktivitelere ergenlikten iki yıl evvel başladıkları verdiği bilgiler arasındadır.

2.5.Konu ile İlgili Araştırmalar

2.5.1. Normal Gelişim Gösteren Çocukların Cinsel Gelişimi ile İlgili Araştırmalar

Seavey vd. cinsiyet tiplmeleri ile ilgili çalışmalarında yetişkinlere bir bebeğin cinsiyetini yanlış söyledikten sonra bu yetişkinlerin bebeğe karşı davranışlarını gözlemlemişlerdir. Davranışlar etikete göre değiştiği görülmüştür. Yetişkinler bebeğin gerçek özelliğinden çok erkekler ve dişiler konusundaki ön kavramlarına göre tepki vermişlerdir (Aktaran: Gander ve Gardiner, 2005: 323).

Thompson (1975) 24, 30 ve 36 ay arasındaki çocukların cinsel kimlik kazanımlarını belirlemek için bir dizi test geliştirmiştir. Bu testler ile yaptığı araştırma sonucunda çocukların cinsel rol ve kalıpyargılarının farkında olduklarını, aileden gelen cinsel roller ile ilgili kuralları kontrol ettiklerini, küçük çocukların tersine büyük çocukların kalıpyargıları göstermede daha ısrarcı olduklarını, demografik özelliklerin cinsel rol ve kalıpyargı üzerinde etkili olmadığını bulmuştur.

Edelbrock ve Sugavara (1978) okul öncesi çocukların cinsiyet kalıpyargı tercihlerini belirlemeye çalışmışlardır. Kullanılan ölçekte hem yetişkin figürleri hem de çocuk figürleri bulunmaktadır. Ölçek 119 okulöncesi çocuğuna uygulanmıştır. Erkek çocuklarının çocuk figürlerinde yetişkin figürlerinden daha çok erkeksiliği tercih etmelerinin yanı sıra kızların kadınsılığı tercihlerinden daha çok erkeksiliği tercih ettikleri görülmüştür. Kız çocukları,

çocuk figürlerinde daha çok sahip oldukları, cinsiyet ve cinsel rol kavramlarına uygun tercih yapma eğiliminde bulunmuşlardır.

Lamb ve Roopnarine (1979) okul öncesinde cinsiyet rolü gelişiminde akran etkilerini doğal ortamda planlı gözlemler yaparak incelemişlerdir. Yaptıkları gözlemler sonucunda cinsiyete uygun davranışlara yanıtları, cezalandırıcı ve destekleyici olarak gruplamışlar ve erkeklerin kızlardan daha çok destekleyici olduklarını, erkek cinsiyet kalıpyargıları pozitif destekleyici davranışların kızlardan çok erkekleri etkilediğini, kadın cinsiyet kalıpyargı destekleyici davranışların da daha çok kızları etkilediğini ortaya koymuşlardır. Destekleyici davranışların etkisinin, cezalandırıcı davranışların etkisinden daha uzun sürdüğü görülmüştür.

Lewis (1979) on iki haftalık kız annelerinin onlarla erkek bebeklerin annelerinden daha fazla konuştuklarını, çıkardıkları seslere daha fazla karşılık verdiklerini bulmuştur. Aynı yıl ikizlerle yaptığı çalışması ise annelerin, birçok bakımdan erkeklere kızlardan daha farklı davrandıklarını göstermiştir (Aktaran: Gander ve Gardiner, 2005: 323).

Langlois ve Downs (1980) çocukların cinsel rol ve kalıpyargılarının gelişiminde anne, baba ve akranların rolünü incelemişlerdir. Bu çalışmada, farklı ödül ve cezaların 3-5 yaş kız ve erkek çocukların cinsel kalıpyargılarını nasıl etkilediği gözlenmiştir. Araştırmada önce anneler çocuklarının oyunlarını gözlemlemiş ve cinsiyetine uygun olan ve olmayan oyun ve oyuncakları belirlemiş, aynı şekilde bu işlemi babalar da yapmıştır. İkinci aşamada anne, baba ve akranlar farklı ceza ve ödüller vermişlerdir. Bu çalışmanın sonucunda babaların, 3 yaşındaki kız çocuklarına cezadan çok ödül vererek cinsiyetine uygun olan oyunu pekiştirmeye çalışırken, 5 yaşındaki erkek çocuklarını daha çok cezalandırma yoluna gittikleri, annelerin çocuklarını daha çok ödüllendirme yoluna gittikleri, akranların ise daha çok cezalandırmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Artan (1987) annesi çalışan ve çalışmayan ilkokul birinci ve beşinci sınıf öğrencilerin cinsel kimliklerinin kazanımlarını incelemiştir. Cinsel kimliğin kazanılmasında sınıfın etkili olduğu, anaokuluna gitme durumunun cinsel kimlik kazanımını olumlu yönde etkilediği, kardeş olma durumunun etkili olduğu, çocuğun cinsiyetinin etkili olduğu, babanın yaşının ve eğitim durumunu etkili olduğu, annenin çalışmasının olumlu etkisi olduğu çalışmadan çıkan sonuçlar arasındadır.

Aksoy (1990) çocukların oyuncak tercihlerinde cinsiyet faktörünü incelemiştir. Bulgulara göre, çocukların oyuncak seçiminde, cinsiyet faktörü çok önemli ve yaşla doğru orantılı olarak artan bir etkidir. Çocuklarda 3-3,5 yaşlarında cinsiyetin etkisi

görülmemektedir. 3,5-4 yaşlarında, cinsiyetin etkisi kendini göstermeye başlamış, kademeli bir artışla 5-6 yaşlarında kesinlik kazanmıştır. Elde edilen diğer bulgulara göre; çocuklar aynı cinsten olan arkadaşlarıyla oynarken kendi cinslerine özgü oyuncakları, karşı cinsten arkadaşlarıyla oynarken ortak oyuncakları tercih etmektedirler. Çocukların hemen hepsi, günde 1-5 saat arası oyun oynamaktadır. Ailelerin de kendi eğitim düzeyleri ne olursa olsun büyük bir kesiminin, günde 1-2 saat çocuklarıyla oynamak için zaman ayırdıkları belirlenmiştir. Aileler oyuncak seçerken, çocuklarının düşüncelerini de dikkate alarak birlikte karar vermektedirler. Araştırma bulgularına göre, çocukların oyun oynarken belirli bazı oyuncakları cinsiyetlerine göre seçtikleri saptanmıştır.

Şirvanlı-Özen (1992), çocukların cinsiyet kalıpyargı gelişimini incelemiştir. Erkeklerin kalıpyargı gelişiminin kadınlarınkinden daha iyi olduğu, 5 yaş grubu çocukların erkeklere yönelik kalıpyargıları kızlara yönelik kalıpyargılardan daha iyi tanıdığı bulgularına ulaşmışlardır.

Yelken (1996) yaptığı çalışmada 3-6 yaş grubu çocukların ailelerinin cinsel gelişim ve cinsel eğitim konusunda bilgi düzeylerini belirlemeye çalışmıştır. Eğitim ve meslek durumlarına göre ebeveynlerin cinsel gelişim ve cinsel eğitim bilgi seviyelerinde fark olduğu bulunmuştur. Araştırmada, anne ya da baba olma durumu, çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun ailenin kaçınıcı çocuğu olduğuna göre ebeveynlerin cinsel gelişim ve cinsel eğitim bilgi seviyeleri arasında bir fark bulunamadığı sonucuna ulaşmıştır .

Baran (1995) 7-11 yaş grubunda yuvada kalan çocukların cinsiyet rol gelişimi ve cinsiyet kalıpyargı gelişimini incelemiştir. Yuvada kalan çocukların kalıpyargı gelişiminin diğer çocuklardan farklı olduğunu, çocukların kalıpyargı gelişiminde yaş, boş zamanı değerlendirme, oyun ve oyuncak seçimlerinin etkili olduğunu belirlemiştir.

Polat (1996) farklı bir çalışma dizayn ederek 6-11 yaş grubundaki çocukların hamile kadın çizimlerini incelemiştir. Burada önemliliği yaratan 5-6 yaş grubu olmuştur. Bu yaş grubundaki çocukların 7-11 yaş grubundaki çocuklara göre bebeği anne karnı içinde daha çok gösterdikleri ve bebek figürü çizimlerinde kafadan bacaklı gösterim oranının daha fazla olduğu görülmüştür.

Friedrich vd. (1997) yaptıkları çalışmada 2-12 yaş aralığında 1114 çocuk ile çalışarak çocuklarda normal cinsel davranışları belirlemeye çalışmışlardır. Çocukların cinsel davranışlarının yaş, anne eğitimi, ailede cinsellik, aile baskısı, aile şiddeti ile ilişkili olduğunu, cinsel davranışlarda yaş aralıklarının 2-5, 6-9, 10-12 olarak gruplandığını belirlemiştir. Thigpen vd. (2003) Afrikalı-Amerikalı çocukların cinsel davranışlarını

incelemişler Friedrich ve arkadaşları (1997)'nin yaptığı araştırma sonucunu destekleyen sonuçlara ulaşmışlardır.

Acer (1999) yapmış olduğu çalışmada 3-4 yaş grubu çocukların annelerine yönelttikleri cinsellikle ilgili soruları ve annelerin cevaplarını incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre; çocukların cinsellikle ilgili soru sorup sormamalarında yaşı etkili bir faktör olduğu ifade edilebilir. Cinsiyetin ise sadece çocuğun kendi bedeni ve kız-erkek farklılığı ile ilgili sorduğu sorular üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Erdoğan (1999) 3-6 yaş çocukların cinsel kimlik kazanımlarını incelemiştir. Bulgulara göre, çocukların cinsel kimlik kazanımları üzerinde çocukların yaşları ve aile ile aynı evi paylaşan diğer insanların olup olmamasının önemli farklılıklara yol açtığı belirlenirken, çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, kardeş sayısı ebeveynlerin öğrenim durumu, ebeveynlerin yaşı ve ebeveynlerin meslekleri, değişkenlerinin önemli farklılıklara yol açmadığı görülmüştür. Çocukların yaşları arttıkça ve aile ile aynı evi paylaşan bireylerin olmadığı durumlarda cinsel kavrayış ve cinsel kimliği algılama düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Volbert (2000) çocukların cinsel bilgi düzeylerini incelemiştir. Yaptığı testler ve gözlemler sonucunda 2 yaş çocuklarının cinsiyet farklılıklarını fark etmeye başladıklarını ama 3-4 yaşlarında sınıflandırabildiklerini, cinsel kimliklerini 2 yaş çocuklarının dörtte birinin, 3 yaş çocukların %80'inin, 4-5-6 yaş çocuklarının hepsinin kazandığını, 6 yaş grubu çocuklarının genelinin cinsel organların isimlerini bildiklerini, yaş gruplarının genelinin hamileliği açıklayamadığını, yetişkin cinsel davranışları hakkında sadece 6 yaş grubunun %2 sinin bilgi kalıntısı olduğunu tespit etmiştir.

Schuhcke (2000) çocukların diğer insanların cinsel organları hakkındaki meraklarını incelemiştir. Bunun sonucunda 2-6 yaş dönemi çocukların diğer insanların çıplaklığıyla, cinsel organları ve cinsel davranışlarıyla ilgilendiklerini bulmuştur.

Rademakers vd. (2000), çocukların görüşlerinde çocuk cinselliği adlı bir çalışma yürütmüştür. Çalışma bulgularına göre; 8-9 yaş çocuklarının hepsinin fiziksel görünümlerine yönelik olumlu tutum içinde oldukları, çocukların yarısının cinsellikle ilgili deneyim ya da fiziksel temas içinde olmadığı belirlenmiştir. Çalışmaya alınan çocuklar, aşk için farklı tanılamalar yapmalarına rağmen, geneli sarılma ya da okşama olarak ifade etmişlerdir.

Sanfort vd. (2000), Danimarkalı ve Belçikalı çocukların cinsel davranışlarını incelemiştir. Çocukların hemen hemen hepsinde cinsel organa dokunma, annesinin göğsüne dokunma gibi davranışlar görülürken çok az çocukta bebeklerine cinsel davranış sergileme, tv programlarındaki sahneleri sorma gibi davranışlar görülmüştür.

Friedrich vd. (2000), Amerikalı ve Danimarkalı 2-6 yaş çocuklarının cinsel davranışlarında kültürel farklılıkları belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma sonunda Danimarkalı çocukların puanları daha yüksek çıkmış, obje ile mastürbasyon, cinsel ses çıkarma, karşı cins olmayı isteme, başlakarının cinsel organına dokunma gibi durumlar Danimarkalı çocuklarda daha çok görülürken yabancı birine sarılma, yetişkinlerin cinsel organına bakmak isteme Amerikalı çocuklarda daha yüksek çıkmıştır.

Witt'in (2000) yaptığı araştırmayı Artan (2001) yapmış ve cinsel eğitimde televizyonun rolünü araştırmışlardır. Yapılan çalışmalar sonunda televizyonun cinsel rolleri kazanmada hem olumlu hem de olumsuz etkisinin olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Juni vd. (2001) cinsiyet rolleri ve odipal saplantı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 49 erkek ve 81 kadın katılmıştır. Odipal saplantının sadece kadınların cinsiyet rolleri üzerinde etkili olduğu, model alma hipotezinin hem kadınlar hem de erkeklerin cinsiyet rolü kazanımında etkili olduğu, bulgularla ortaya koyulmuştur.

Barutçu (2002), okulöncesi kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları ile annelerinin sosyal uyumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada 300 çocuk ile çalışılmıştır. Çalışma sonunda erkeklerin kalıpyargılarının daha yüksek olduğu, annelerin anti sosyal davranışlarının, erkek çocuklarının kadın kalıpyargılarını etkilediği saptanmıştır.

Dörtköşeoğlu (2002), 12-15 yaş arası çocukların cinsiyetleri algılayış biçimlerini incelemiştir. Araştırmasının sonucunda ilk ergenlik dönemindeki çocukların büyük çoğunluğunun, toplumun geçirmekte olduğu değişim ve gelişmelere rağmen, geleneksel cinsiyet rollerinin etkisinde oldukları sonucuna varmıştır.

Laan vd. (2003), çocuklarda beden farkındalıkları ve fiziksel dokunuş ile ilgili bir çalışma yürütmüştür. Çocukların yarısı sarılarak güreşmeyi kavga-taklidi olarak tanımlamışlar ve bunu pozitif olarak görmüşlerdir. Sadece üçte biri gerçek kavga olarak görmüştür. Sarılmayı; öpmek, kucağa oturmak olarak tanımlamışlar, bunu pozitif olarak görmüşler, kendilerini iyi hissettiklerini, güvende hissettiklerini söylemişlerdir.

Özdemir (2006) yaptığı çalışmada çocukların cinsiyete ilişkin kalıpyargılarını incelemiştir. Cinsiyet kalıpyargılarının yaşla değişiminin cinsiyete göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Eser (2008), anne babaların cinsel kimlik gelişimiyle ilgili tutumların çocukların cinsel gelişimine etkisini araştırmıştır. Bulgularına göre; anne baba tutumları çocukların cinsel davranışlarını etkilemektedir. Çocuklardan beklenen davranışlar ile anne-baba tutumu arasında ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yeşilay ve Akbaba- Altun (2009), anaokulu öğretmenlerinin cinsel gelişimin bir parçası olan mastürbasyon davranışları hakkındaki görüş ve bilgi düzeylerini incelemişler ve çalışma sonucunda, anaokulunda çocuklarda mastürbasyon davranışlarının görüldüğünü fakat öğretmenlerin bu konu ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymuşlardır.

Köseler (2009) öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusunu araştırmıştır. Çalışma sonucunda; kitaplarda kadınların çalışma hayatı kısıtlı tutulduğu, kadının genellikle ev içinde çocukları ile ilgilenen anne rolünde gösterildiği, kız çocukların sosyalleşmesi olarak annelerine ev işlerinde yardım etmesinin, erkek çocuklarının ise market ve alışveriş işlerini yapmasının gösterildiği bulgularına ulaşılmıştır. Gündüz-Şentürk (2015) çocuk kitaplarını toplumsal cinsiyet kalıpyargı yönünden incelemiş, 2009 yılında Köseler'in yaptığı çalışmanın sonuçları ile benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Özkan (2009), çocuklarda cinsiyet kalıpyargı gelişimini farklı değişkenler açısından inceleyerek araştırmıştır. Çocuğun annesinin cinsiyet rolünün ve yaşadığı ilin çocuğun kalıpyargı gelişimini etkilemekte olduğu sonucu bulduğu veriler arasındadır.

Duran (2010), çocuk cinsel eğitimi ile ilgili farklı bir bakış açısı geliştirerek erkeksi rollerin baba katılımı ile ilişkisini araştırmıştır. Sonuçlara göre baba katılımı ile “hovardalık”, “duygusal denetim ve kazanma”, “statüye verilen önem” ve “homoseksüelliği küçümseme” erkeksi normu arasında anlamlı farklar belirlenmiştir. Hovardalık erkeksi norm boyutundan alınan puan yüksek olunca baba katılımının arttığı görülmekte iken, duygusal denetim, kazanma ve statüye verilen önem ile homoseksüelliği küçümseme erkeksi norm boyutlarında alınan puan yükseldikçe baba katılımının azaldığı görülmektedir.

Aydilek-Çiftçi (2011) yaptığı çalışmada anne-baba ve öğretmenlerin cinsiyet rolleri algısının 5-6 yaş çocukların oyuncak tercihi ve akran ilişkilerine etkisini incelemiştir. Araştırma bulguları, babaların eril cinsiyet rol algısının sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaştığını ortaya koymuştur. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin dişi ve eril

cinsiyet rol algısı ile çocukların tercih ettikleri bazı etkinlikler arasında anlamlı ilişki olduğu bulgular arasındadır.

Crespi'nin (2011) yaptığı araştırmada sosyalleşme ve cinsel rollerin kazanılmasında ergenler ve onların büyük anne ve babalarını incelemiştir. Çalışmaya 717 aile katılmıştır. Cinsiyet tutumları ile cinsiyet rolü kazanımı arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Bazı zamanlar aile yaşamı ve ilişkileri yapısal değişkenlere göre daha önemli olmaktadır.

LoBue ve DeLoache (2011), erken cinsiyet kalıpyargı gelişiminde çocukların renk tercihlerini incelemişlerdir. 7 ay ve 5 yaş aralığındaki çocuklar ile çalışmışlar ve 2 yaş civarında kız çocuklarının genellikle pembe rengi seçtikleri, erkek çocukları da bir o kadar pembe renkten kaçtıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Başal ve Kahraman (2011), anne eğitim düzeyinin çocukların cinsiyet kalıpyargıları ve oyuncak tercihleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların kalıpyargılarının yükseldiği, erkek çocuklarında kız çocuklarına göre kalıpyargılarının daha fazla olduğu, annelerin eğitim düzeyinin çocuklarının oyuncak seçiminde etkili olmadığı bulunmuştur.

Daitsman (2011) çocuklarda hikaye ve dramatizasyon aracılığıyla cinsel kimliği araştırmıştır. Bu çalışmada kız çocuklarına göre hikayenin periler ve prenseslerden, erkek çocuklarına göre hikayelerin savaş ve süper kahramanlardan oluştuğu bulunmuştur. Hikayelerdeki cinsiyet farklılaşmaların yaştan ziyade deneyimle ilgili olduğunu, birçok hikayede direk cinsel önyargı olmamasına rağmen arkadaşlarının hikayelerini dramatize ederken çocukların sıklıkla cinsiyetle ilgili önyargıları olduğu görülmüştür.

Tunç (2012) yaptığı çalışmada 13- 14 yaş grubu çocukların resimlerinde cinsel kimliğin yansıma biçimini incelemiş; kızların erkeklere karşı güvensiz, erkeklerin kızlara karşı küçümseyici davrandıkları, kızların erkekleri romantik olarak, erkeklerin kızları erotik olarak algıladıkları, kızların erkekleri otoriter ve baskı öznesi olarak, erkeklerin kamu kurumlarını baskı öznesi olarak gördükleri, erkeklerin anneleri sevecen, kızların anneleri acı çeken olarak algıladıkları sonucuna ulaşmıştır.

Güney (2012) okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet tiplerine uygun oyuncak tercihleri ile ebeveynlerinden algıladıkları cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin beklentilerin ilişkisi incelemiştir. Oyuncak tercihleri cinsiyet tiplerine uygun olan çocukların kendileriyle aynı cinsiyette olan ebeveynlerinden algıladıkları kalıpyargısal beklentilerin kalıpyargısal olmayanlardan daha fazla olduğu bulunmuştur.

Ünlü (2012) okulöncesi çocukların cinsiyet rolü davranışlarını farklı değişkenler açısından araştırmıştır. Çocuğun yaşı, annenin çalışma durumu, çocuğun anaokuluna devam süresi kız çocukların rol gelişimini etkilerken, erkek çocuğunun rol gelişimini etkilememektedir. Babanın eğitim düzeyi, kız ve erkek çocuğunun rol gelişimini etkilememektedir.

Hanish ve Fabes (2013) yaptıkları çalışmada çocukların cinsel kimlik kazanımı ve sosyalleşmelerini incelemişlerdir. Çocukların zamanlarının büyük kısmını hem cins arkadaşları ile geçirdiğini, bu durumun çocukların cinsiyet kimlik kazanımının dolaylı olarak ortaya çıkması olduğunu, oyuncak bebekler kız çocukları içindir gibi ifadelerin ise kimlik kazanımının direk ortaya çıkması olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Yağan-Güder (2014), okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algısını incelemiştir. Yapılan araştırma sonucuna göre, çocukların oyun, oyuncak, kıyafet, renk seçimlerinde toplumsal cinsiyetleriyle uyumlu seçimlerde bulundukları belirlenmiş olup, özellikle oyun ve oyuncak seçimlerinde anne babalarının bakış açıları, oyuncağın rengi, karşı cinsiyetten kardeşin olup olmaması ve yaşıtlarının bakış açısının önemli olduğu sonucuna ulaşılmış, oyun ve oyuncak seçimlerinde baba baskısına vurgu yaptıkları belirlenmiştir.

Kurtuncu vd. (2015), okulöncesi çocukların cinsel gelişim ve eğitimleri hakkında doktor ve hemşirelerin görüşlerini incelemişlerdir. Bunun sonucunda cinsellikle ilgili yaklaşımlarda kültürün çok önemli bir etken olduğu, utanç ve utangaçlığın yaygın olduğu bulunmuştur.

Şıvgın (2015) “Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin” anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisini belirlemek amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Çalışmanın sonucunda “Cinsiyet Roller Eğitim Etkinlikleri” ve cinsiyet rolleri ile ilgili olarak ev içinde/dışında yapılan görevler/işler, meslekler, oyuncaklar ve oyunlarla ilgili kalıpyargıların kırıldığı, annesi çalışan çocukların daha çok toplumsal cinsiyet kalıpyargısına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Türe’nin (2015) yaptığı araştırmada, 4-5 yaş grubu çocukların ve onların annelerinin toplumsal cinsiyet rollerine yaklaşımı, çocuğun cinsiyeti üzerine gerçekleşen yarı-yapılandırılmış bir anne-çocuk sohbeti ile incelenmiştir. Cinsiyet üzerine sohbet esnasında, hem annelik övgüsü yüksek olan anne, hem de bu annenin çocuğu daha çok geleneksel ifade kullanmışlardır. Buna ek olarak, genç anneler ve onların çocukları da daha çok geleneksel olmayan ifadelerle çocuğun kendi cinsiyeti hakkında konuşmuşlardır.

Deniz ve Gözütok (2017) yaptıkları çalışmada çocuk kitaplarını cinsel gelişim ve cinsel eğitim açısından incelemişlerdir. Çalışma sonunda cinsiyet ayrımcılığı içeren özellikle bilinçaltına erkek çocukların meslek alanlarında daha iyi olduğuna dair mesajlar gönderen ifadeler rastlanmıştır. Ayrıca cinsel gelişimi merak eden karakterler çoğunluk ile kız olarak çizildiği görülmüştür.

2.5.2.Yetersizliği Olan Bireylerin Cinsel Gelişimi ile İlgili Araştırmalar

Williams vd. (1996) yaptıkları vaka çalışmasında kadınsı cinsiyet kalıplaşmış aktiviteler ve nesnelerle meşgul olan otizmli iki genç erkeği incelemişlerdir. Bu çalışma sonucunda; otistik çocuklarda bu tip meşguliyetlerin çalışmaya katılan çocuklarda görülmesine rağmen literatürde bildirilmemesinin nedenini, ebeveynlerin eksik bilgi vermesinden kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Bu iki olgunun toplumsal cinsiyet kimliği bozuklukları olarak sınıflandırılması olası görünmemektedir. Bu meşguliyetlerin, cinsiyet kimliği konularına odaklanmak yerine otizm bağlamında anlaşılması, tedavide önemli etkiler yaratmaktadır. Bu olgular, otizmdeki cinsiyet kimliği rollerini ve meşguliyetlerini etkileyen çevresel ve nörobiyolojik faktörlerin karmaşık etkileşiminin daha fazla araştırılması ihtiyacına işaret ettiği sonucuna ulaşmışlardır.

Getch vd. (1998) işitme yetersizliği olan çocukların cinsel eğitimlerini incelemek için bir çalışma tasarlamışlardır. Bu çalışmanın sonunda işitme yetersizliği olan bireylerin öğretmenleri cinsel eğitim verebilmek için iki saat ve daha fazla zaman harcadıklarını, kullandıkları materyaller ile ilgili problemlerin çoğunluğunun materyali elde etmek, ulaşabilmek ve çocuklara uygun hale getirmekle ilgili olduğu sonucuna varmıştır.

McCabe (1999) zihinsel yetersizliği olanlar, fiziksel yetersizliği olanlar ve normal gelişim gösteren insanlardan aldığı örneklem üzerinde yaptığı araştırmasında; cinsel bilgi, cinsel deneyim ve cinsel duyguları incelemiştir. Çalışmanın sonucunda zihinsel yetersizliği olan kişilerin cinsel bilgilerinin ve deneyimlerinin az olduğu, cinsellikle ilgili olumsuz davranışlar geliştirdikleri, fiziksel yetersizliği olan insanların normal gelişim gösteren insanlarla cinsellik konusunda yakın davranışlar gösterdikleri bulgularına ulaşılmıştır.

Çetin (2002) zihinsel yetersizliği olan 5-17 yaş, zihinsel yetersizliği olmayan 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet rolü kazanımlarını incelemiştir. Zihinsel yetersizliği olmayan çocukların cinsiyet rolünü kazanımlarının, olanlara göre daha yüksek olduğunu, zihinsel yetersizliği olmayan çocuklar arasında cinsiyet, baba eğitimi, magazin ve gazete eklerini karıştırma durumunun çocukların cinsel rol kazanımlarını etkilediğini tespit etmiştir.

Martenson (2004), yeni jenerasyon zihinsel yetersizliği olan bireylerin sevgi ve cinsellikle ilgili fırsatları ve engelleri tanımlamak için bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada okul çalışanları ve ailelerin çocukların cinsel gelişimi hakkında kendilerini sorumlu hissettikleri ve bundan dolayı çocukları yüksek duvarların içine kapatarak disipline etmeye çalıştıkları, çocukların ise etrafındakileri yakalayabilmek için farklı sosyal strateji geliştirdikleri sonuçlarına ulaşmıştır.

Çetin vd. (2005) zihinsel yetersizliği olan, normal ve korumaya muhtaç çocukların cinsiyet rollerini algılamalarını karşılaştırmıştır. Üç grup, sadece çocukluk dönemine ait cinsiyet rolünü benimseme bölümünde farklı gelişim göstermişlerdir. Normal gelişim gösteren çocuklar ile zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel gelişimlerinin aynı olduğu görölmüştür.

Kef ve Bos (2006) körler üzerinde yaptıkları çalışmada ergenlik dönemindeki körlerin cinsel davranışları, cinsel bilgileri ve sosyal uyumlarını incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, bu çocukların cinsel bilgileri ve psikolojik uyumlarında bir problem olmadığı, cinsel davranışlarının risk teşkil ettiği, yaşlılarına oranla daha az cinsel deneyim yaşadıkları ve daha geç yaşadıkları, erkek çocuklarının öz saygılarının daha yüksek olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Leutar ve Mihokovic (2007), zihinsel yetersizliği olan insanların cinsellikle ilgili bilgi düzeyini belirlemeye çalışmıştır. Yaz boyunca bir kampta kalarak direk gözlem yoluyla bilgileri elde etmeye çalışmışlardır. Gözlemleri sonucunda zihinsel yetersizliği olan insanların cinsel bilgilerinin yetersiz olduğu (özellikle cinsel iletiler, korunma gibi), buna rağmen toplum içinde uygun olan ve olmayan davranışların farkında oldukları, zihinsel yetersizliğin seviyesinin cinsellikle ilgili farkındalıkları etkilediği, bu bireylerin ve ailelerinin cinsel eğitime ihtiyaçları olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Sayın (2007) 7- 15 yaş zihinsel yetersizliği olan ve normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin toplumsal cinsiyet rollerine karşı görüşlerini incelemiştir. Zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsiyeti ve yaşı babalarının çocuklarına uygun gördüğu cinsiyet rolünü etkilerken, normal gelişim gösteren çocukların babalarının görüşlerini sadece cinsiyetleri etkilediği görölmüştür. Anne görüşlerinde ise zihinsel yetersizliği olan çocukların annelerinin görüşlerini kendi yaşları etkilerken, normal gelişim gösteren çocukların annelerinin görüşlerini hiçbir değişken etkilememiştir.

Swango-Wilson (2008) zihinsel yetersizliği olan ve gelişimsel geriliği olan çocukların bakıcılarının cinsel eğitime karşı algıları ve etkilerini incelemiştir. Ayrıca bakıcıların cinsel eğitime katılma becerilerine bakılmıştır. Araştırma sonucunda bakıcılardan olumlu sonuçlar alınmıştır.

Vries vd. (2010) yaptıkları araştırmada 89 kız ve 115 erkek otizm spektrum bozukluğu olan yaş ortalaması 10.8 olarak bulunan çocuklar ile çalışmışlardır. Çocuk ve ergen psikiyatri kliniğine cinsel kimlik bozukluğu şüphesi ile başvuran bu çocukların %7.8'inde otizm spektrum bozukluğu olduğu görülmüştür.

Küçük (2012) yaptığı çalışmada hafif düzey zihinsel yetersizliği olan 15 çocuğa eğitim vererek bu çocukların cinsel istismardan korunmaları konusunda bilgi düzeylerini arttırmayı amaçlamıştır. Resimler ve hikâyeler ile çocuklara kötü dokunma, istismarı söyleyebilme, özel vücut bölgeleri konusunda bilgi vermiştir. Çalışma sonucunda bu çocuklarda bilgi düzeylerinin olumlu yönde anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür.

Dewinter (2013) Otizm ve Normal Cinsel Gelişim: Öykü İncelemesi isimli çalışmasında 2009 ile 2012 yılları arasında otizmlili kişilerin cinsel davranışları ile ilgili yapılan araştırmaları incelemiş ve ortak olarak otizmlili çocukların cinsiyet kimlik gelişimi sorunları yaşadıklarını, erkeklerde daha az erkeksi davranışların olduğunu, yapılan araştırmaların yüzeysel olduğunu bu durumların altında yatan mekanizmanın ve gelişiminin incelenmediğini vurgulamıştır. Ayrıca otizmlili ergenlerin cinsel bilgilerinin zekâ seviyeleri ile orantılı oldukları ama temel bilgilere sahip oldukları görülmüştür. Çocuklarda cinsel gelişimin anlaşılamadığı, cinsel gelişimin ancak anne-baba ya da bakıcıların gözlemlerine dayandığını belirtmiştir.

Kijak (2013) Polonya'da ağır derecede zihinsel yetersizliği olan yetişkinlerin cinsel gelişimini ve cinsel aktivitelerini belirlemeye çalışmıştır. Yaptığı çalışmalar sonucunda menstrüasyon ve ıslak rüyaların, yaşlarına göre 3 yıl sonra başladığını, mastürbasyonun en çok görülen cinsel aktivite olduğunu, haftada birkaç kez yaptıklarını tespit etmiştir.

Parchomiuk (2013) yaptığı çalışmada, sağlık çalışanlarının zihinsel yetersizliği olan bireylere karşı tavırlarının zihinsel yetersizlik modelleriyle ilişkisine bakmıştır. Çalışma sonucunda modeller ve davranışlar arasında bilişsel ve duygusal değerlendirme açısından ilişki bulunmuştur. Kişisel model olan yüksek puana sahip kişiler zihinsel yetersizliği olan kişileri cinsel gelişimi olmayan, biyolojik olarak cinsel belirginliği olmayan kişiler olarak tanımlamışlardır. Sosyal modeller zihinsel yetersizliği olan insanların cinsellikleri hakkında

pozitif olmuşlar, normal insanlar gibi cinsiyet belirleyicilerinin ve semptomlarının olduğunu düşünmüşlerdir.

Tekinarslan ve Eratay (2013) zihinsel yetersizliği olan bireylerin ergenlik dönemine uyum davranışlarını incelemişlerdir. Çalışmanın bulguları şu şekildedir; ergenlik döneminde vücutlarında belirgin farklılaşma yaşamışlardır, saldırgan davranışlar daha çok ortaya çıkmıştır. Erkeklerin karşı cinse yöneliminin ve mastürbasyon davranışlarının arttığı görülmüştür. Bazı ebeveynlerin çocuklarına cinsellikle ilgili bilgi verdiği fakat özbakım konusunda bilgi vermediği görülmüştür.

Aderemi (2014) Nijerya’da zihinsel yetersizliği olan çocukların öğretmenlerinin bu çocukların cinsel gelişimi üzerine görüşlerini incelemiştir. Öğretmenler, öğrencileri hiperseksüel olarak nitelemişler, öğrencileri cinsel kötüye kullanımdan, bilgi eksikliğinden ve HIV eğitimi yetersizliğinden dolayı HIV için yüksek risk grubunda görmüşlerdir. Bu çocukların iletişim becerileri eksikliğinden dolayı bilgiye erişim şekillerinin sıkıntılı olduğu görüşünde olan öğretmenlerin, cinsel eğitim vermek için negatif bir tutum içinde oldukları ve bu bilgiyi verebilecek becerilere sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Gürol vd. (2014), annelerin zihinsel yetersizliği olan çocuklarının cinsel eğitimleri hakkındaki görüşlerini incelemişlerdir. Bütün annelerin çocuklarının cinsel eğitimlerini göz ardı ettiklerini, özellikle erkek çocuk annelerinin çocuklarına cinsel eğitim verilmesi gerektiğini düşündükleri ve bu eğitimin eğitim merkezleri tarafından verilmesi gerektiğine inandıkları, çocuklarının cinsel hayatlarının olmayacağını düşündükleri sonucuna ulaşmışlardır.

Baidwan vd. (2014) zihinsel yetersizliği olan kız çocuklarının cinsel olgunluk durumlarını incelemişlerdir. Araştırmalarının sonucunda zihinsel yetersizliği olan kız çocukların cinsel gelişimlerinin yaşlarına göre önemli derecede geri olduğu, özellikle erken çocukluk döneminde fiziksel gelişimlerinin yetersiz olduğu, fakat 11-20 yaşlar arasında hızlı bir şekilde geliştiği bulgularına ulaşmışlardır.

Gümüş ve Altınsoy (2015) Hatay okullarında yetersizliği olanların cinsel eğitimi durum değerlendirmesi çalışması yapmış, çalışmanın sonucunda okullarda standart ve kapsamlı bir cinsel eğitim uygulamasının gerçekleştirilmediğini, öğretmenlerin %50’sine yakınının konuyla ilgili her hangi bir eğitiminin olmadığını, bu katılımcıların %62’sinin her hangi bir cinsel eğitim sağlamadığını ortaya koymuştur. Sağlanan cinsel eğitimlerin,

genellikle sunum şeklinde, kısıtlı zamanlarda ve sınırlı bir içerikle (genellikle ergenlik ve cinsel gelişim hakkında bilgilendirme şeklinde) sağlandığı belirlenmiştir.

Süzer (2015) otizm spektrum bozukluğu olan, yaşları 10 ila 17 arasında değişen 3 çocuk ile öykü tekniği kullanılarak cinsel istismardan korunma yöntemlerini öğretme ve genelleme eğitimi çalışmıştır. Çalışmada önce uygunsuz dokunma öğretilmiştir, sonrasında uygunsuz öpüşme ve teşhir taciz türleri ile ilgili farklı sosyal ortamlarda genelleme eğitimi yapılmıştır. Çalışma boyunca belli aralıklarla ölçümler yapılmış, çalışma bittikten 3 hafta ve 5 hafta sonra tekrar ölçüm yapılmıştır. Ölçümler için özel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda 3 katılımcının da öykü yöntemi ile tacizden korunma becerilerini öğrendiğini ve farklı ortama genelledebildiği bilgisine ulaşılmıştır.

Bilgiç (2015) zihinsel yetersizliği olan ergen çocuğu olan 20 anne ile görüşme yapmış ve nitel analiz teknikleri kullanarak bu annelerin çocuklarının cinsel eğitimi ile ilgili görüşlerini incelemiştir. Çalışma sonucunda annelerin, çocukları ergenlik dönemine geldiğinde cinsel bilgi verdiklerini, bu bilgilerin kaynağının kendi bilgi ve deneyimleri olduğunu, eğitim verirken sık sık tekrar yaptıklarını ve çocukları ile televizyon izlerken cinsel içerikli yayınlar çıktığı zaman heyecanlandıklarını bulmuştur.

Uzun (2015), zihinsel yetersizliği olan ergen kızların aile ve öğretmenlerinin cinsel eğitim verirken karşılaşılan zorlukları, yarı yapılandırılmış gözlem formları ve nitel veri analizi yöntemleri ile incelemiştir. Aileler ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerin analizi sonucunda cinsel organ temizliğinin öğretimi, özel günlerde kullanılacak materyallerinin kullanımının öğretimi, evlilik ve üreme konusundaki bilgi öğretimi konularında güçlük yaşadıkları, çocuk bakımı ile ilgili bilgilerin verilmesinin erken olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Akdemir (2016) yaptığı çalışmada zihinsel yetersizliği olan çocuklar ile çalışan öğretmenlerin, bu çocukların cinsel eğitimleri ile ilgili görüşlerini incelemiştir. Çalışma sonucunda, özel eğitim öğretmenlerinin diğer branş öğretmenlerine göre, çevresinde yetersizliği olan birey bulunanların bulunmayanlara göre daha olumlu tutum sergilediği bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım Nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modelinde tasarlanmıştır. Bu bölümde, Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (SECGÖ, 36-72 Ay)'nin Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu olmak üzere üç farklı alt ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizi yapılmıştır. Araştırmanın ikinci kısmı, nitel araştırma yöntemlerinden Durum Çalışması yönteminde Görüşme Tekniğinde ve nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modelinde tasarlanmıştır. Bu kısımda, farklı yetersizlik türlerinde yer alan çocukların cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışları geliştirilen ölçek kullanılarak incelenmiştir.

3.2. Çalışma Evreni ve Çalışma Grubu

3.2.1. Çalışma Evreni

Hedef evren, araştırmacının ulaşmak istediği, ancak ulaşması güç olan ve ideal seçimini yansıtan soyut evrendir. Ulaşılabilir evren, araştırmacının ulaşabileceği, gerçekçi seçimi olan somut evrendir (Çokluk vd., 2016: 91).

Çalışmanın hedef evrenini Konya ili merkez ilçelerinde ikamet eden 36-72 aylık normal gelişim gösteren çocuklar ile 48-72 aylık hafif düzey bir yetersizlik türüne sahip ve dil gelişimini kazanmış yetersizlik türlerinde yer alan çocuklar oluşturmaktadır.

3.2.2. Çalışma Grubu

Çalışma Grubu 1: Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeğini (36-72 Ay) geliştirmek için araştırma grubu oluşturulurken ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı kabul edenler örnekleme alındığı için olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden kolay örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Oldukça yaygın olarak kullanılan bu teknikte esas, cevaplamak isteyenlerin araştırmaya katılmasıdır. En kolay bulunan denek en ideal olanıdır. Arzu edilen büyüklüğe ulaşıncaya kadar araştırmaya devam edilir (Coşkun vd., 2017: 148).

Kline (2013: 179), Coşkun vd. (2017: 144)'ne göre çok değişkenli analiz için, çalışmada kullanılan değişken sayısının tercihen en az 10 katı veya daha fazla olmasına

dikkat edilmelidir, yani 1: 10 olması gerekir. Ayrıca Psych INFO veritabanında yer alan araştırmaların %63 bu kriteri kullanmıştır. Literatürde verilen önerilerin yanı sıra, örneklem sayısı için verinin dağılımı, madde sayısı, modelin karmaşıklığı gibi kriterlerin göz önünde bulundurulması gerekir (Çapık, 2014: 202). Tüm bu görüşler değerlendirildiğinde 36-48 aylık 102, 49-60 aylık 113, 61-72 aylık 101 çocuk olmak üzere toplamda 316 çocuk ve bu çocukların aileleri çalışma grubuna dahil edilmiştir.

Tablo 3.1. Çalışma Grubu 1’de Yer Alan 36-48 Aylık Çocukların Yaş ve Cinsiyete İlişkin Dağılımları

Çocuğun Yaş Grubu	Cinsiyet		Grubun Yaş Ortalaması	S	n	Çocuğun Yaşı (Ay)	
	Erkek	Kız					n
	n	n					
36-48 Ay	53	49	39 Ay	4.06	102	36	11
						37	8
						38	4
						39	6
						40	14
						41	5
						42	7
						43	3
						44	5
						45	11
						46	9
						47	10
						48	9

Tablo 3.1’e göre çalışma grubu 1’de çalışmaya dâhil edilen 36- 48 aylık 102 çocuğun 53’ü erkek, 49’u kız olup, ay bazında yaş ortalamaları 39.38’ dir. Araştırmaya dahil edilen 36-48 ay dönemindeki çocuklar incelendiğinde, 36-48 ay arasındaki her bir aydan çocuğun çalışmada yer aldığı; dağılımlarına bakıldığı zaman ise en fazla 40 aylık, en az 43 aylık çocukların çalışmaya katıldığı görülmektedir.

Tablo 3.2. Çalışma Grubu 1’de Yer Alan 49-60 Aylık Çocukların Yaş ve Cinsiyete İlişkin Dağılımları

Çocuğun Yaş Grubu	Cinsiyet		Grubun Yaş Ortalaması	S	n	Çocuğun Yaşı (Ay)	
	Erkek	Kız					n
	n	n				49	11
						50	7
						51	4
						52	7
						53	4
						54	8
49-60 Ay	69	54	55 Ay	2.95	113	55	14
						56	9
						57	13
						58	12
						59	13
						60	11

Tablo 3.2’e göre çalışma grubu 1’de çalışmaya dâhil edilen 49-60 aylık 113 çocuğun 69’u erkek, 54’ü kız olup, ay bazında yaş ortalamaları 55.21’ dir. Araştırmaya dahil edilen 49-60 ay dönemindeki çocuklar incelendiğinde, 49-60 ay arasındaki her bir aydan çocuğun çalışmada yer aldığı; dağılımlarına bakıldığı zaman ise en fazla 55 aylık, en az 51 aylık çocukların çalışmaya katıldığı görülmektedir.

Tablo 3.3. Çalışma Grubu 1’de Yer Alan 61-72 Aylık Çocukların Yaş ve Cinsiyete İlişkin Dağılımları

Çocuğun Yaş Grubu	Cinsiyet		Grubun Yaş Ortalaması	S	n	Çocuğun Yaşı (Ay)	
	Erkek	Kız					n
	n	n				60	11
						61	3
						62	10
						63	12
						64	12
						65	11
61-72 Ay	47	55	65 Ay	3.51	101	66	6
						67	6
						68	8
						69	6
						70	6
						71	7
						72	14

Tablo 3.3’e göre çalışma grubu 1’de çalışmaya dâhil edilen 61-72 aylık 101 çocuğun 47’si erkek, 55’i kız olup, ay bazında yaş ortalamaları 65.57’ dir. Araştırmaya dahil edilen

61-72 ay dönemindeki çocuklar incelendiğinde, 61-72 ay arasındaki her bir aydan çocuğun çalışmada yer aldığı; dağılımlarına bakıldığı zaman ise en fazla 72 aylık, en az 61 aylık çocukların çalışmaya katıldığı görülmektedir.

SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği aile formununun geçerlik güvenirlik analizleri için çalışma 1 grubunda yer alan 316 çocuğun ebeveyni çalışmaya katılmıştır.

Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği'nin Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği ile ölçüt bağıntılı geçerliliğine bakmak için araştırmaya dahil edilen 316 çocuk içinden random seçilen, her yaş grubundan 30 olmak üzere toplam 90 çocuğa Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği uygulanmıştır.

Çalışma Grubu 2: Farklı yetersizlik türlerinde yer alan 48-72 aylık çocukların Cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışlarını incelemek için çalışma grubu oluşturulurken ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı kabul edenlerin örnekleme alınması, her alt gruptan eşit sayıda katılımcı örnekleme seçilmesi, çalışma grubu oluşturulurken çalışmaya katılacak çocuğun tek kelime döneminde dil gelişimine sahip olması ve yetersizlik türünün hafif düzeyde olması, sadece bir yetersizliğe sahip olması ön koşulu aranmasından dolayı olasılığa dayalı olmayan örneklem yöntemlerinden ölçüte dayalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme işitme yetersizliği olan çocukların seçiminde cihaz ile hafif düzeyde işitme yetersizliğine sahip olması ve 1 yaş öncesinde düzenli olarak cihaz kullanmaya başlamış olması ön koşulu sağlanmıştır. Otizmlili Çocukların seçiminde ise DSM-V' e göre destek gerektirir düzeyde otizm yoğunluğuna sahip çocuk olması ön koşulu sağlanmıştır. Ancak halen çocukların raporları DSM-IV' e göre hazırlandığı için atipik otizm tanısı alan çocuklar araştırmaya dahil edilmiştir. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar için ise tanı raporunda hafif düzey zihinsel yetersizliği olan olarak tanımlanan çocuklar ve bu çocukların aileleri örnekleme dahil edilmiştir.

Tablo 3.4. Çalışma Grubu 2’de Yer Alan 48-72 Aylık Çocukların Yaş, Cinsiyete ve Yetersizlik Durumuna İlişkin Dağılımları

Çocuğun Yetersizlik Durumu	Cinsiyet		Grubun Yaş Ortalaması	S	Minimum Yaş Değeri	Maksimum Yaş Değeri	n
	Erkek	Kız					
	n	n					
İşitme Yetersizliği olan Çocuklar	5	4	63 Ay	7.53	50 Ay	72 Ay	9
Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocuklar	7	2	60 Ay	8.39	49 Ay	72 Ay	9
Zihinsel Yetersizliği olan Çocuklar	6	3	59 Ay	8.44	48 Ay	72 Ay	9

Tablo 3.4 incelendiğinde üç yetersizlik türünde eşit sayıda çocuğun araştırmada yer aldığı görülmektedir. İşitme yetersizliği olan çocukların yaş ortalaması 63 ay, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların 60 ay, zihinsel yetersizliği olan çocukların 59 ay olduğu; İşitme yetersizliği olan çocukların 4’ü kız, 5’i erkek, Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların 2’si kız, 7’si erkek, zihinsel yetersizliği olan çocukların 3’ü kız, 6’sı erkek olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca geliştirilen ölçeklerin yetersizlik türüne uygun olup olmadığını anlamak için yukarıda açıklanan çalışma 2 grubu kullanılmış, normal gelişim gösteren çocuklar içinde çalışma 1 grubundan 48-72 ay arasında random olarak atanan 27 çocuk seçilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Cinsel gelişimin göstergeleri belirlenmek amacı ile cinsel gelişimi açıklayan kuramlar-teoriler incelenmiştir. Bilişsel- Gelişimsel Teoride Piaget’in görüşlerinden etkilenen Kohlberg cinsel gelişim için **Temel Cinsellik Kişiliği** (Çocuğun kız ya da erkek olduğu ile ilgili anatomik farklılığı ayıttığı aşamadır), **Cinsel Denge** (Çocukların cinsiyetlerinin hep aynı kalacağı, hiçbir zaman değişmeyeceği, büyüdüklerinde de erkek ve kadın olarak kalacaklarının farkına vardıkları aşamadır), **Cinsel Korunum-Cinsel Sabitlik** (İnsanların biyolojik olarak farklılıkları olsa bile anatomik olarak cinsiyet değişikliğinin olmayacağı düşüncesinin geliştiği aşamadır) kavramlarından bahsetmektedir (Tuğrul, 2001. Aktaran: Eser, 2008: 27).

Sosyal öğrenme teorisinde Bandura pekiştirme ve model alma yoluyla erkek çocuk hem cins ebeveynini inceleyerek erkek gibi olmayı, kız çocukta hem cins ebeveynini inceleyerek kadın gibi olmayı öğrenmektedirler. Çocuk deneyimleri arttıkça doğuracağı sonuçlara göre cinsiyete ilişkin davranışlarını içinde bulunan koşullara ve ortama daha iyi manüpile edecektir görüşünü savunmaktadır (Güney, 2012: 6)

Psikanalitik teoride Freud çocukların hem doğrudan cinsel faaliyetlerinde ifade bulan bir cinsel yaşamlarının olduğunu söylemektedir (Klein, 2015: 165). Bununla birlikte geliştirdiği psikoseksüel gelişim kuramında 3-6 yaş aralığı çocukların yer aldığı fallik adını verdiği dönemde çocukların gösterebileceği cinsel davranış özelliklerini açıklamıştır. Yine bu teoriyi savunan Jung çocuklarda kalıtsal olarak maskülen ve feminen iki cinselliğin olduğunu, erkeklerin maskülen özelliklere, kızlarında feminen özelliklere yatkın olduğunu söylemektedir. Horney'e göre erkeklik ve kadınlık değer yargıları toplum öğretisine bağlı olarak gelişir.

Bilgi işleme teorisi ise hem bilişsel gelişimsel teorinin hem de sosyal öğrenme teorisinin özelliklerini taşır. Bem'in savunduğu bu teori, Kohlberg'in yaklaşımının cinsiyete ilişkin davranışlardaki bireysel farklılığı açıklamadığını, çocuğun cinsiyet şeması şekillenmeden cinsiyet değişmezliğini anlayamayacağını ifade etmektedir.

Literatürden elde edilen bu bilgiler ışığında çocukların cinsel gelişimi Kohlberg, Bem ve Bandura'nın görüşlerine dayanan cinsel kimlik ve Freud'un görüşlerine dayanan cinsiyete ilişkin davranışlar olarak gruplandırılarak ölçme araçları şekillendirilmiştir.

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (SECGÖ, 36-72 Ay)'nin Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu kullanılmıştır.

3.3.1. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formunun Geliştirilmesi

Ölçeğin geliştirilmesi için öncelikle konu ile ilgili ulusal ve uluslararası alanyazın taranmış, çocuklara yönelik hazırlanan cinsel gelişim etkinlikleri ile ilgili kaynak kitaplar ile aşağıda belirtilen ölçekler incelenmiştir.

Cinsiyet Değişmezliği Ölçeği: Taylor (2004)' un geliştirdiği ölçek, Zembat ve Keleş (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek 4-7 yaş için uygundur (Aktaran: Zembat ve Keleş, 2011).

Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği: Williams vd. (1975) tarafından geliştirilen ölçek Şirvanlı- Özen (1992) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır.

Cinsiyet Roller Kalıpyargı Ölçeği: Kız ve erkek rollerinin kağıt bebekler ile sorulduğu bu ölçek Eren (1986) tarafından geliştirilmiştir.

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri: Bem (1974) tarafından geliştirilen ölçek Kavuncu (1987) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır.

Okulöncesi Etkinlik Envanteri: Golombok ve Rust tarafından (1993) geliştirilen ölçek Ünlü (2012) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır.

Cinsiyet Rolünü Öğrenme İndeksi: Edelbrock ve Sugavara (1978) yılında geliştirilmiştir.

Toplumsal Cinsiyet Yargı Ölçeği: Altınova ve Duyan (2013) geliştirmiştir.

Cinsel Kimliği Belirleme Ölçeği: Artan (1987) tarafından geliştirilmiştir.

Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı: Ölçek Şıvgın (2015) tarafından geliştirilmiştir.

Literatür ve geliştirilmiş ölçekler incelendikten sonra, araştırmaların genellikle toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal kalıpyargılar etrafında toplandığı görülmüştür. Bu durumların evrensel olmadığı toplumdan topluma hatta yaşanan zaman dilimlerine göre değişebileceği düşünüldüğünde, cinsel kimlik ölçeğinin daha çok cinsiyetin değişmeyen boyutlarında olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Literatür ışığında maddeler oluşturulduktan sonra 6 kişilik bir uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü sonunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra her madde için eş kartlar oluşturulmuş, maddeler için durumu ifade eden resimler çizilmiş (yardım alındı) tir. Çizimler için tekrar uzman görüşüne başvurulmuş ve gerekli düzeltmelerden sonra çizilen resimlerin çocuklar tarafından anlatılmak istenen şekilde anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek için pilot bir çalışma yapılmış, çocuklara resimlerde ne olduğunu ve resimlerdeki çocukların ne yaptıkları sorulmuştur. Çalışmada her yaş grubundan (36-48 ay, 49-60 ay, 61-72 ay) bir erkek ve bir kız çocuğu soruları cevaplamıştır. Bu çalışmalar sonrası tekrar 10 kişilik bir uzman görüşüne sunulmuş ve bu görüşlerin istatistiksel verileri kapsam geçerliliği bölümünde verilmiştir. Çocukların resimler ile ilgili verdikleri cevaplar tabloda 3.5' de verilmiştir.

Tablo 3.5. *SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu, Ölçek Maddeleri Resimli Kartlarının İstenilen Şekilde Anlaşıp Anlaşılmamasına Dair Çocukların Verdikleri Cevaplar*

Yaş	Cinsiyet		Toplam çocuk sayısı
	Kız	Erkek (N.F)	n
36- 48 Ay	Z.E (36 Ay) Gösterilen resimlerin tamamını resimde anlatılmak istenen şekilde algılamıştır.	N.F (42 Ay) Gösterilen resimlerin tamamını resimde anlatılmak istenen şekilde algılamıştır.	2
49-60 Ay	E.S. (57 Ay) Gösterilen resimlerin tamamını resimde anlatılmak istenen şekilde algılamıştır.	K.Ö.(59 Ay) Gösterilen resimlerin tamamını resimde anlatılmak istenen şekilde algılamıştır.	2
61-72 Ay	A.N.A. (70 Ay) Gösterilen resimlerin tamamını resimde anlatılmak istenen şekilde algılamıştır.	T.Y. (65 Ay) Gösterilen resimlerin tamamını resimde anlatılmak istenen şekilde algılamıştır.	2

Tablo 3.5’ e göre çalışmaya katılan altı çocukta resimlerin tamamını anlatılmak istenen şekilde algılamışlardır.

3.3.2.SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formunun Geliştirilmesi

Ölçeğin geliştirilmesi için ulusal ve uluslararası alanyazın taranmış, Friedrich (1997) tarafından geliştirilen **Child Sexual Behavior Inventory** (Çocukların Cinsel Davranış Envanteri) incelenmiştir. Ayrıca 8 okulöncesi öğretmeninden öğrencilerinin, 10 ebeveynden de çocuklarının gösterdiği cinsel davranışları listelemeleri istenmiştir.

Okulöncesi öğretmenlerinin, öğrencilerinin gösterdiği cinsel davranışlara ilişkin belirttikleri davranışlar şunlardır;

- Tuvalete giren arkadaşına bakmaya çalışma

- Resim yaparken veya hamur ile figürler yaparken cinsel organ çizme veya yapma
- Birbirlerine aşkım, sevgilim kelimeleri ile hitap etme
- Doktorculuk oyunu oynama, evcilik oyunu oynama
- Tanıdığı bir kişi ile evleneceklerini söyleme

Ebeveynlerin çocuklarının gösterdiği cinsel davranışlara ilişkin belirttikleri davranışlar şunlardır;

- Üstlerini değiştirirken çıplaklıktan hoşlanma
- Ayna karşısında çıplak olarak kendilerini inceleme
- Oyuncak bebeklerin üzerini çıkarma
- Kız çocuklarının annesi gibi makyaj yapmaya çalışması, erkeklerin babaları gibi traş olmaya çalışması
- Karşı cins ebeveynini hem cins ebeveyninden kıskanma

Bu bilgiler ışığında madde havuzu oluşturulmuş, her madde için iki ya da üç cümlelik hikaye yazılmıştır. Çocuklara doğrudan sormak yerine projektif bir yol olan başka bir kişi üzerinden sorulması uygun görülmüş ve hikâyelerin kahramanları çocuk karakterler oluşturulmuştur. Kız ve erkek çocukları için özdeşim kurmalarını kolaylaştırmak amacı ile ayrı hikâye karakterleri seçilmiştir. Kız çocuklarının hikâye karakterleri kız, erkek çocukların hikâye karakterleri ise erkek olarak tasarlanmıştır. Hikayeler 6 kişilik bir uzman görüşüne sunulmuş, görüşler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Hikâyelere uygun resimler, çizilmiş (yardım alındı) tir. Resimler tekrar 6 kişilik bir uzman görüşüne sunularak uygun olmayan resim olup olmadığı, varsa uygun olmayan resimlerin nasıl değiştirilebileceği sorulmuştur. Çocukların bu resimleri anlatılmak istenen şekilde anlayıp anlamadıklarını belirlemek için pilot bir çalışma yapılmış, çocuklara resimlerde ne olduğunu ve resimlerdeki çocukların ne yaptıkları sorulmuştur. Çalışmada her yaş grubundan bir erkek ve bir kız çocuğu soruları cevaplamıştır. Bu çalışmanın sonucunda tablo 3.6.'da verilen durumlar belirlenmiştir.

Tablo 3.6. *SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu, Ölçek Maddeleri Resimli Kartlarının İstenilen Şekilde Anlaşıp Anlaşılmamasına Dair Çocukların Verdikleri Cevaplar*

Yaş	Cinsiyet		Toplam çocuk sayısı
	Kız	Erkek (N.F)	n
36- 48 Ay	Z.E (36 Ay) Gösterilen resimlerin tamamını resimde anlatılmak istenen şekilde algılamıştır.	N.F (42 Ay) Gösterilen resimlerde ayna karşısında kendini inceleyen çocuğa ‘Pencereden dışarı bakıyor’ demiştir. Diğer resimleri anlatılmak istenen şekilde algılamıştır.	2
49-60 Ay	E.S. (57 Ay) Gösterilen resimlerde ayna karşısında kendini inceleyen çocuğa ‘Kapıdan çıkacak’ demiştir. Diğer resimleri anlatılmak istenen şekilde algılamıştır.	K.Ö.(59 Ay) Gösterilen resimlerin tamamını resimde anlatılmak istenen şekilde algılamıştır.	2
61-72 Ay	A.N.A. (70 Ay) Gösterilen resimlerin tamamını resimde anlatılmak istenen şekilde algılamıştır	T.Y. (65 Ay) Gösterilen resimlerin tamamını resimde anlatılmak istenen şekilde algılamıştır	2

Tablo 3.6 incelendiğinde çalışmaya katılan iki çocuk ayna karşısında kendini inceleyen çocuk resmindeki aynayı kapı ve pencere olarak algılamıştır. Diğer çocuklar resimlerin tamamını anlatılmak istenen şekilde algılamışlardır.

Bu sonuçlardan sonra ayna karşısında kendini inceleyen çocuk resimleri tekrar gözden geçirilmiş ve yanlış anlaşılmayı ortadan kaldıracak şekilde düzeltme yapılmıştır. Aynı çocuklara tekrar resimler gösterilmiş ve anlatılmak istenen şekilde çocukların algıladığı görülmüştür. Bu çalışmalar sonunda hikâyeler ve resimler 10 kişilik uzman görüşüne sunulmuş, bu görüşlerin istatistiksel verileri kapsam geçerliliği bölümünde verilmiştir.

3.3.3.SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formunun Geliştirilmesi

Ölçeğin geliştirilmesi için ulusal ve uluslararası alanyazın taranmış, Friedrich (1997) tarafından geliştirilen Child Sexual Behavior Inventory (Çocukların Cinsel Davranışları Envanteri), Eser (2008) tarafından geliştirilen Cinsel Gelişim Ebeveyn Tutum Ölçeği, Çetin (2002) tarafından geliştirilen Erkeksi Normlara Uygunluk Ölçeği, Orlofsky vd. (1983) tarafından geliştirilen, Girginer (1994) tarafından Türkçeye uyarlanan Cinsiyet Rollerini Davranış Ölçeği incelenmiştir.

Hazırlanan çocuk formlarının maddelerini de içeren likert tipi olarak tasarlanan 28 maddelik aile formu uzmanların görüşleri doğrultusunda düzenlenmiş 10 kişilik uzman görüşüne sunulmuş, bu görüşlerin istatistiksel verileri kapsam geçerliliği bölümünde verilmiştir.

3.4.Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerinin toplanmasına Şubat 2017 tarihinde başlanıp, Mart 2018 tarihinde son verilmiştir.

SECGÖ'nün Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formunun uygulanması için 36-72 aylık çocukların aileleri ile bireysel olarak görüşülmüş, ölçek aileye gösterilmiş ve ailenin onayı alındıktan sonra ailenin uygun gördüğü bir zamanda ev ortamında araştırmacı ve çocuğun yalnız kalabileceği şekilde araştırmacı tarafından çocuğa uygulanmıştır. Eş kartlar çocuğa gösterilerek sorular sorulmuş ve çocuğun cevapları kayıt altına alınmıştır. Önce Cinsel Kimlik Alt Ölçeği uygulanmış, doğru cevap 1, yanlış cevap 0 şeklinde puanlanmıştır. Sonrasında Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği uygulanmış 36-72 aylık çocuklardan beklenen cevap 1 diğeri 0 olarak puanlanmıştır. Çocuk beklenmeyen cevabı verdiği zaman 'Neden?' diye sorulmuş, çocuk eğer 'Ayıp, Günah, Yanlış' cevabını vermiş ise Eğer 'Ayıp, Günah, Yanlış' olmasaydı ne yapardın? Sorusu yöneltilmiş ve çocuğun verdiği cevaba göre puanlama yapılmıştır. Burada gerçekte çocuğun istediği davranışa ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çocuğa yapılan uygulama bittikten sonra aileden Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu doldurmaları istenmiştir. Anlaşılmayan noktalarda aileye açıklama yapılmıştır. Likert tipi olan ölçeğin cinsel kimlik ile ilgili olan soruları 1-5 arasında, cinsel davranış ile ilgili olan soruları 1-3 arasında puanlama yapılmıştır. Bu durum aileye söylenmemiş yalnızca davranışların karşılığında çocuğunuza uygun olan (Hiçbir zaman,

Nadiren, Bazen, Çoğu zaman, Her zaman) kutucuğu işaretleyin denilmiştir. Çalışma sonunda bu şekilde 316 çocuk ve ailesine ulaşılmıştır.

Geçerlik ve güvenirlik çalışmalarından sonra Konya Selçuklu ilçesindeki 3 farklı özel, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde eğitim gören, 2 farklı özel anaokulunda kaynaştırma eğitimine devam eden, 48-72 aylık, farklı yetersizlik türlerinde yer alan, tek kelime sözcük dönemi dil gelişim özelliklerini gösteren, hafif düzeyde yetersizliğe sahip çocuklara SECGÖ, Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği çocuk formu uygulanmıştır. Kurum yöneticilerinden izin alındıktan sonra, aileler ile bireysel olarak görüşülmüş, araştırma ve ölçekler hakkında bilgi verilmiştir. Kabul eden ailelerin çocukları ile ailenin uygun gördüğü şekilde kurum veya ev ortamında uygulama yapılmıştır. Çocuk formlarında çocuklara her sorudan sonra 'Neden' diye sorulmuş ve cevapları kaydedilmiştir. İletişim kurmada zorluk çekilebileceği düşünülen çocuklarda öğretmenlerinden yardım alınmıştır. Çocuklar ile uygulamadan sonra ailelere Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada verilerin analizi yapılırken; SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formunun güvenirlik analizi için KR-20 iç tutarlık katsayısı kullanılmıştır. Kapsam geçerliği için Lawshe Kapsam Geçerliği İndeksi hesaplanmıştır. SECGÖ'nün, Williams vd. (1975) tarafından geliştirilen yılında Şirvanlı- Özen (1992) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği ile ölçüt bağıntılı geçerliliği incelenmiştir. Yapı geçerliği içinde açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin testi ve Bartlett'in küresellik testi yardımıyla verilerin faktör analizine uygunluğu incelenmiştir. Ölçek 1-0 olarak puanlandığı için tetrakorik faktör analizi kullanılmış, bu analiz içinde Rovirai Virgili University tarafından geliştirilen FACTOR yazılımı tercih edilmiştir. Analizler sonucunda modele ilişkin Ki-kare (χ^2), χ^2/sd , RMSEA, RMR, GFI, NNFI, NFI ve AGFI uyum iyiliği indeksleri incelenmiştir.

İlk olarak Pearson tarafından ileri sürülen tetrakorik korelasyon terimi, iki değişkenli standart normal yoğunluk fonksiyonunun lineer korelasyonuna karşılık gelmekte ve bir integral denkleminin çözümünü ifade etmektedir. Scottm değişkenlerin ikiye bölünmesini, her bir ikili için tetrakorik korelasyonun hesaplanmasını ve tetrakorik korelasyon katsayılarından hesaplanan bu değerlerin ağırlıklandırılmış bir ortalamasının elde edilmesini

önermiştir. Bu ağırlıklandırılmış ortalama ise polikorik korelasyon katsayısı olarak isimlendirilmektedir (Sandal, 2015: 19).

Doğrulamalı faktör analizi tahmin yöntemi olarak genellikle En Çok Olabilirlik (ML), Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (GLS) ve Ağırlıksız En Küçük Kareler (ULS) tahmin yöntemleri kullanılmaktadır. Büyük çalışma gruplarında, bu üç tahmin yöntemlerinin; yansız, tutarlı, etkin, yeterli ve normal dağılımdan gelmesi istenmektedir (Sandal, 2015: 18). Bu araştırmada en çok tercih edilen yöntem olan Ağırlıksız En Küçük Kareler Yöntemi kullanılmıştır.

SECGÖ Cinsel kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu güvenilirlik hesaplaması için Cronbach Alpha Katsayısı kullanılmıştır. Kapsam geçerliği için Lawshe Kapsam Geçerliği İndeksi hesaplanmış, yapı geçerliği için ise açımlayıcı ve doğrulamalı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi için SPSS 20 yazılımı, doğrulamalı faktör analizi için LISREL 8.80 yazılımı kullanılmıştır. Doğrulamalı faktör analizinde tahmin yöntemi olarak Ağırlıksız En Küçük Kareler Yöntemi kullanılmıştır.

Döndürme yöntemi olarak Varimax dik döndürme tekniğinin kullanılmasına karar verilmiştir. Dik döndürmede, faktör yükleri matrisindeki değerler, faktörlerle değişkenler arasındaki korelasyonları verir. Araştırmacı, yük değeri 0.32'den büyük değerleri yorumlar. Varimax yöntemi Kaiser tarafından önerilen bir yöntemdir. Quartimax yönteminin bir düzenlemesidir. Kaiser varimax yöntemini; faktör yük matrisinin her bir sütunun standartlaştırılmasıyla elde edilen yüklerin varyanslarının toplamının maksimum yapılması olarak tanımlar (Polat, 2012: 77). Alt ölçekler arasında çoklu bağlantı probleminin bulunup bulunmadığını belirlemek için Pearson Korelasyon kat sayısı hesaplanmıştır.

SECGÖ'nün 48-72 aylık yetersizliği olan çocukları ayırtediciliğini belirlemek için kullanılacak testin belirlenmesi amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmış ve p değerleri anlamsız bulunmuştur ($p_1, p_2, p_3 < .05$). Ayrıca gruptaki kişi sayısının 30'dan az olması ($n=27$) verilerin normal dağılmadığını düşündürdüğünden dolayı Mann Whitney U testi kullanılmıştır. 48-72 aylık yetersizliği olan çocukların cinsel gelişimlerini incelemek için SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formunun uygulanmasından sonra, çocukların cevapları betimsel istatistik yöntemleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Ölçek maddelerine ilişkin 'Neden' sorusuna çocukların verdikleri cevap ise nitel veri analizi tekniklerinden Strauss ve Corbin tarafından geliştirilen "kodlama" yaklaşımı ile analiz edilmiştir. Bu yaklaşıma göre elde edilen veri parçalarına isimler verilerek kodlar oluşturulur bu kodlar gruplandırılarak kategoriler

(temalar) oluşturulur (Merriam, 2015: 171). Kodlamalar yapılırken otizmli çocukların eğitimi ile ilgilenen bir öğretim elemanından destek alınmıştır. Ayrıca çocukların cevaplarını gruplamak için uygulama yapılan çocukların öğretmenlerinden de görüş istenmiştir. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile formunun 48-72 ay yetersizliği olan çocukların ailelerine uygulanması ardından yetersizlik türlerinde yer alan çocukların ölçekten aldıkları puanları arasında farklılığı incelemek için, verilerin Kolmogorov Smirnov Test sonuçları ($p_1, p_2, p_3 < .05$) ve gruplardaki kişi sayısı ($n=27$) göz önünde bulundurularak normal dağılım göstermemesi sebebiyle Kruskal Wallis H testi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu, SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsel Davranış Alt Ölçeği aile formunun geçerlik ve güvenirlik analizi bulguları ile 48-72 aylık yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişimlerinin incelenmesine yönelik analiz bulgularına yer verilmiştir.

4.1. Geçerlik Analizine İlişkin Bulgular

4.1.1.Kapsam Geçerliği Analizlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu, SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsel Davranış Alt Ölçeği aile formunun kapsam geçerliliği analizleri yapılmış ve sonuçları tablolar halinde sunulmuştur.

Geliştirilen SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu, SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsel Davranış Alt Ölçeği aile formunun uzman değerlendirilmesi için Biruni Üniversitesi Özel Eğitim Anabilim Dalı'ndan 1, Dokuz Eylül Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Anabilim Dalı'ndan 1, Karatay Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı'ndan 1, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı'ndan 1, Selçuk Üniversitesi Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı'ndan 4, Necmettin Erbakan Üniversitesi Özel Eğitim Bilim Dalı'ndan 2 öğretim üyesinin uzman görüşüne başvurulmuştur.

İlk olarak Tablo 4.1'de Lawshe minimum içerik geçerlik ölçütleri sunulmuştur.

Tablo 4.1. *Lawshe Minimum İçerik Geçerliği Ölçütleri*

Hakem Sayısı	Minimum Değer	Hakem Sayısı	Minimum Değer
5	0.99	13	0.54
6	0.99	14	0.51
7	0.99	15	0.49
8	0.78	20	0.37
9	0.75	25	0.37
10	0.62	30	0.33
11	0.59	35	0.31
12	0.56	40	0.29

Tablo 4.1 incelendiğinde Lawshe'ye göre (1975: 565) .05 anlamlılık düzeyinde Kapsam Geçerlik Oranları için minimum değerler görülmektedir. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği' çocuk formu, SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu, SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsel Davranış Alt Ölçeği aile formunun için 10 uzmanın görüşüne başvurulmuştur. 10 uzman görüşü sonucunda testlerin maddelerinin alabileceği minimum değerin 0.62 olduğu ve bu değerden daha düşük değere sahip olan test maddelerinin testten çıkartılmasının uygun olduğu belirlenmiştir.

Uzman değerlendirmeleri sonucunda her bir madde için kapsam geçerlik oranı hesaplanmış ve sonuçlar her ölçek için ayrı tablolarda sunulmuştur.

Tablo 4.2. *SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu, Uzman Görüşlerine İlişkin Kapsam Geçerlik Oranı*

Madde No	Uygun	Uygun Değil	Düzeltilmeli	KGO
Madde 1	10	0	0	1
Madde 2	10	0	0	1
Madde 3	10	0	0	1
Madde 4	10	0	0	1
Madde 5	9	0	1	0.8
Madde 6	9	0	1	0.8
Madde 7	10	0	0	1
Madde 8	10	0	0	1
Madde 9	10	0	0	1
Madde 10	10	0	0	1
Madde 11	9	1	0	0.8
Madde 12	9	1	0	0.8
Madde 13	9	1	0	0.8
Madde 14	10	0	0	1
Madde 15	10	0	0	1
Madde 16	10	0	0	1
Madde 17	9	1	0	0.8
Madde 18	9	1	0	0.8
Uzman Sayısı= 10				
Kapsam Geçerlik Ölçütü= 0.62				
Kapsam Geçerlik İndeksi= 0.922				

Tablo 4.2'ye göre madde 5, 6, 11, 12, 13, 17, 18'in kapsam geçerlik oranı 0.8, diğer maddelerin ise 1 olarak hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda hiçbir maddenin KGO'su 0.62'nin altında kalmadığı için bütün maddeler madde havuzunda yer almıştır. Ayrıca tüm test için Kapsam Geçerlik İndeksi hesaplanmıştır (KGI=0.922). Bu değer minimum Kapsam Geçerlik Ölçütü (KGO=0.62) için belirlenen değerden büyük olduğu belirlenmiştir ve testin kapsam geçerliğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (KGI > KGO).

Tablo 4.3. *SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu, Uzman Görüşlerine İlişkin Kapsam Geçerlik Oranı*

Madde No	Uygun	Uygun Değil	Düzeltilmeli	KGO
Madde 1	9	0	1	0.8
Madde 2	10	0	0	1
Madde 3	9	0	1	0.8
Madde 4	10	0	0	1
Madde 5	9	0	1	0.8
Madde 6	9	0	1	0.8
Madde 7	9	0	1	0.8
Madde 8	9	0	1	0.8
Madde 9	10	0	0	1
Madde 10	10	0	0	1
Madde 11	9	0	1	0.8
Madde 12	9	1	0	0.8

Uzman Sayısı= 10

Kapsam Geçerlik Ölçütü= 0.62

Kapsam Geçerlik İndeksi= 0.866

Tablo 4.3'e göre madde 1, 3, 5, 6, 7, 8, 11, 12'nin kapsam geçerlik oranı 0.8, diğer maddelerin ise 1 olarak hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda hiçbir maddenin KGO'su 0.62'nin altında kalmadığı için bütün maddeler madde havuzunda yer almıştır. Ayrıca tüm test için Kapsam Geçerlik İndeksi hesaplanmıştır (KGI=0.866). Bu değer minimum Kapsam Geçerlik Ölçütü (KGO=0.62) için belirlenen değerden büyük olduğu belirlenmiştir ve testin kapsam geçerliğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($KGI > KGO$).

Tablo 4.4. *SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu, Uzman Görüşlerine İlişkin Kapsam Geçerlik Oranı*

Madde No	Uygun	Uygun Değil	Düzeltilmeli	KGO
Madde 1	10	0	0	1
Madde 2	10	0	0	1
Madde 3	10	0	0	1
Madde 4	10	0	0	1
Madde 5	9	0	1	0.8
Madde 6	9	0	1	0
Madde 7	10	0	0	1
Madde 8	10	0	0	1
Madde 9	6	4	0	0.2
Madde 10	7	3	0	0.4
Madde 11	9	1	0	0.8
Madde 12	9	1	0	0.8
Madde 13	9	1	0	0.8
Madde 14	9	1	0	0.8
Madde 15	10	0	0	1
Madde 16	10	0	0	1
Madde 17	9	1	0	0.8
Madde 18	9	1	0	0.8
Madde 19	9	1	0	0.8
Madde 20	9	0	1	0.8
Madde 21	9	0	1	0.8
Madde 22	10	0	0	1
Madde 23	10	0	0	1
Madde 24	10	0	0	1
Madde 25	10	0	0	1
Madde 26	10	0	0	1
Madde 27	10	0	0	1
Madde 28	10	0	0	1
Uzman Sayısı= 10				
Kapsam Geçerlik Ölçütü= 0.62				
Kapsam Geçerlik İndeksi= 0.871				

Tablo 4.4'e göre madde 5, 6, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 20, 21'in kapsam geçerlik oranı 0.8, madde 9'un 0.2, madde 10'un 0.4 diğer maddelerin ise 1 olarak hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda madde 9 ve 10'un KGO'su 0.62'nin altında kaldığı için madde

havuzundan çıkarılmıştır, diğer bütün maddeler madde havuzunda yer almıştır. Ayrıca tüm test için Kapsam Geçerlik İndeksi hesaplanmıştır (KGI=0.871). Bu değer minimum Kapsam Geçerlik Ölçütü (KGO=0.62) için belirlenen değerden büyük olduğu belirlenmiştir ve testin kapsam geçerliğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (KGI > KGO).

4.1.2. Ölçüt Bağıntılı Geçerlik Analizlerine İlişkin Bulgular

SECGÖ'nün, Williams vd. (1975) tarafından geliştirilen Şirvanlı-Özen (1992) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği ile ölçüt bağıntılı geçerliliği incelenmiş ve sonuçlar tablo ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 4.5. *SECGÖ'nün Cinsel Kalıpyargı Ölçeği ile Ölçüt Bağıntılı Geçerliğine İlişkin Sonuçlar*

	Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği					
	36- 48 Ay		49-60 Ay		61-72 Ay	
	n	r	n	r	n	r
SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu	30	.61*	30	.74*	30	.71*
SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu Cinsel Denge Alt Boyutu	30	.74*	30	.71*	30	.65*
SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu Cinsel Rol Alt Boyutu	30	.50*	30	.63*	30	.58*
SECGÖ Cinsel Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu	30	.30	30	.21	30	.29
SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsel Davranış Alt Ölçeği Aile Formu	30	.47*	30	.52*	30	.59*
SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsel Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Cinsel Kimlik Alt Boyutu	30	.76*	30	.64*	30	.60*
SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsel Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Boyutu	30	.20	30	.29	30	.31

*Korelasyon katsayıları .05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 4.5 incelendiğinde Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği ile SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu arasında 36- 48 ay arasındaki çocuklarda korelasyon katsayısı . 61, 49- 60 aylık çocuklarda .74, 61- 72 aylık çocuklarda .71 olarak bulunmuş ve bu korelasyonların anlamlı olduğu görülmüştür. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu Cinsel Denge alt boyutu ile Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği arasında 36-48 ay arasındaki çocuklarda korelasyon katsayısı .74, 49-60 aylık çocuklarda .71, 61-72 aylık çocuklarda .65 olarak bulunmuş ve bu korelasyonların anlamlı olduğu görülmüştür. Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği ile SECGÖ Cinsel

Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu Cinsel Rol alt boyutları arasında korelasyon katsayısı 36-48 ay arasındaki çocuklarda .50, 49-60 aylık çocuklarda .63, 61- 72 aylık çocuklarda .58 olarak bulunmuş ve bu korelasyonların anlamlı olduğu belirlenmiştir. SECGÖ Cinsel Davranış Alt Ölçeği çocuk formu ile Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği arasında 36-48 aylık çocuklarda korelasyon katsayısı .30, 49-60 aylık çocuklarda .21, 61-72 aylık çocuklarda .29 olarak bulunmuş bu korelasyonların anlamlı olmadığı ama düşük düzeyde de olsa korelasyonun olduğu belirlenmiştir . Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu ile Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği arasında 36-48 aylık çocuklarda korelasyon katsayısı .47, 49-60 aylık çocuklarda .52, 61-72 aylık çocuklarda .59 olarak bulunmuş ve bu korelasyonların anlamlı olduğu görülmüştür. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsel Davranış Alt Ölçeği aile formu Cinsel Kimlik alt boyutu ile Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği arasında 36-48 aylık çocuklarda korelasyon katsayısı .76, 49-60 aylık çocuklarda .64, 61-72 aylık çocuklarda .60 olarak bulunmuş ve bu korelasyonların anlamlı olduğu belirlenmiştir. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu ile Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği arasında 36-48 aylık çocuklarda korelasyon katsayısı .20, 49-60 aylık çocuklarda .29, 61-72 aylık çocuklarda .31 olarak bulunmuş ve bu korelasyonların anlamlı olmadığı ama düşük düzeyde de olsa korelasyonun olduğu görülmüştür. Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği ile SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu ve alt boyutları, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği aile formu ve Cinsel Kimlik alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler doğrultusunda bu iki alt ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliliğe sahip olduğu söylenebilirken, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu ile Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde korelasyon olduğu için bu alt ölçeğin düşük ölçüt bağıntılı geçerliliği sağladığı söylenebilir.

4.1.3.Yapı Geçerliği Analizlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde ölçeklerin yapı geçerliğine ilişkin analizler yapılmış ve tablolar ile analizler açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 4.6. *SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi KMO ve Bartlett Testi Sonuçları*

Örneklem büyüklüğü için Kaiser-Meyer Olkin ölçümü		0.691
Bartlett'in Küresellik Testi	Ki kare yaklaşımı	346.5
	Sd	28
	p	0.00

Tablo 4.6' ya göre KMO değeri 0.691 ve Bartlett'in küresellik testi sonucu ise $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir. O halde 0.05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezi reddedilir. Yani ana kütledeki değişkenler arasında ilişki olduğu söylenebilir. Dolayısıyla KMO değeri 0.60' dan büyük ve değişkenler arasında ilişki söz konusu olduğu için her iki test sonucuna göre değişkenlerin faktör analizi için uygun olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada açımlayıcı faktör analizi yapılırken aynı yapıyı ölçemeyen maddelerin elenmesi ve önemli faktör sayısının belirlenmesinde Çokluk vd. (2016: 190-195), Kline (2013: 183-185) ile Coşkun vd. (2017: 279- 280)'nin görüşlerinden yola çıkarak yapılmıştır.

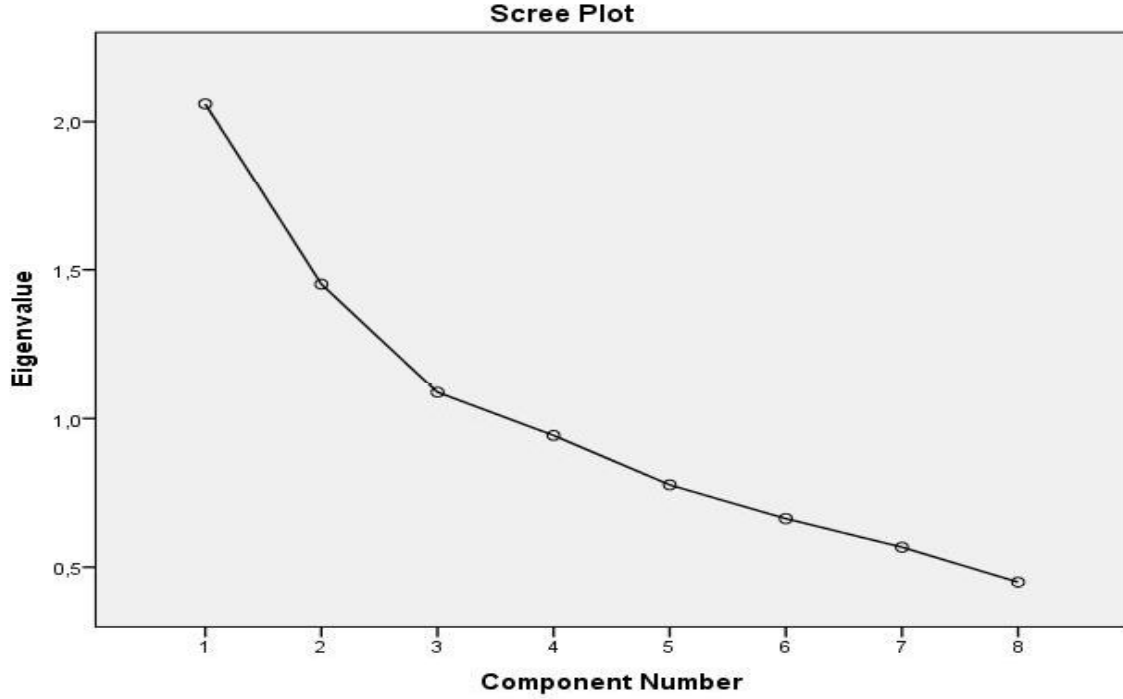
Yapılan birinci faktör analizi sonrasında, özdeğeri 1'in üzerinde olan toplam 8 faktör olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %63.677'sini açıkladığı görülmüştür. Faktörleşmenin daha iyi yorumlanabilmesi için kullanılan Varimax dik döndürme tekniği sonrasında faktör yükü ".30" un altında olan, birden fazla faktörde yüksek yük değeri alan (binişik), ya da tek başına bir faktör oluşturma eğiliminde olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Bu maddelerin elenmesinin ardından tekrar açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve 8 maddelik 2 faktörlü yapı elde edilmiştir. Analize ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.7. *SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Öz Değerler ve Açıklanan Varyans Yüzdeleri*

	Özdeğer	Varyans Yüzdesi (%)	Birikimli varyans yüzdesi (%)
1.Madde	2.060	25.748	25.748
2.Madde	1.452	18.145	43.894
3.Madde	.989	13.608	57.501
4.Madde	.943	11.788	69.289
7.Madde	.777	9.709	78.998
8.Madde	.663	8.292	87.290
9.Madde	.567	7.089	94.379
10.Madde	.450	5.621	100.000

Yapılan ikinci faktör analizi sonrasında, özdeğeri 1'in üzerinde olan toplam 2 faktör olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %43.894'ünü açıkladığı görülmüştür.

Şekil 4.1. *SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çizgi Grafiği Sonuçları*

Çizgi Garifiğine ilişkin grafiksel değerler şekil 4.1’de gösterilmiştir. Dikey çizgi özdeğerleri, yatay çizgi faktör sayılarını göstermektedir. Scree test grafiği (çizgi grafik) yatay şekil aldığı noktaya kadar olan faktörler elde edilecek maksimum faktör sayısı olarak kabul edilir. Bu şekle göre özdeğerlerin ikinci kesişim yerinden sonra sıklaştığı görülmektedir. Bu durum iki faktör altında toplanmanın uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.8. *SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Varimax Rotasyonuna Göre İki Faktörlü Yapı Faktör Yüğü Dağılımı Sonuçları*

Madde	1. Faktör için yük değerleri	2. Faktör için yük değerleri
Cinsel Denge 1	0.997	
Cinsel Denge 2	0.684	
Cinsel Denge 3	0.780	
Cinsel Rol 4		0.831
Cinsel Rol 7		0.514
Cinsel Rol 8		0.631
Cinsel Rol 9		0.408
Cinsel Rol 10		0.642
Öz değer	3.033715502	1.352791961
Açıklanan varyans oranı	%23	%20

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi birinci faktörde yer alan maddelerin yük değerleri “.997” ile “.684” arasında, ikinci faktörde yer alan maddelerin yük değerleri “.831” ile “.408” arasında değişmektedir. Birinci faktör varyansın %23.739’unu açıklarken, ikinci faktör %20.154’ünü açıklamaktadır. Ölçekte yer alan 8 maddenin tamamı ise toplam varyansın %43.894’ünü açıklamaktadır.

AFA sonucunda elde edilen iki faktörün isimlendirilmesinde, faktörlerde toplanan maddelerin anlamı ve içeriği dikkate alınmıştır. Faktörlerin içeriği incelendiğinde birinci faktörde yer alan maddelerin (1, 2, 3) çocukların temel cinsellik kişiliği ve cinsel denge ile ilgili olduğu görülmüş ve bu faktöre cinsel denge adı verilmiştir. İkinci faktördeki maddeler (4, 7, 8, 9, 10) çocukların cinsel rol kazanımlarını ifade ettiği belirlenmiş ve bu yüzden faktöre cinsel rol adı verilmiştir.

Tablo 4.9. *SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği İki Faktörlü Model Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları*

Uyum İyiliği Değerleri	Mükemmel	Kabul Edilebilir	İki Faktörlü Model	İki Faktörlü Modelin Uyum
p	> .01 ya da .05	< .01 ya da .05	.026	Kabul Edilebilir
X²/sd	≤ 2	2-5	3.44	Kabul Edilebilir
RMSEA	≤ .05	≤ .08	.09	Kabul Edilebilir.
RMR	≤ .05	≤ .08	.02	Mükemmel
GIF	≥ .95	≥ .90	.98	Mükemmel
AGFI	≥ .95	≥ .90-85	.96	Mükemmel
CFI	≥ .95	≥ .90	.99	Mükemmel
NFI	≥ .95	≥ .90	.92	Kabul Edilebilir
NNFI	≥ .95 ≥ .90	≥ .95 ≥ .90	.90	Kabul Edilebilir

DFA sonucunda elde edilen p değerinin manidar olmaması gözlenen ve beklenen kovaryans matrisleri arasında farkın olmadığını, yani modelin doğrulandığını gösterir. Manidar olması halinde ise diğer kriterlere bakılır (Çokluk vd, 2016: 267). Bu araştırmada yapılan analizde model için p (.026) değerinin beklenen ve gözlenen kovaryans matrisi arasında .01 düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı, dolayısıyla modelin doğrulandığı görülmektedir. Diğer parametreler incelendiğinde de RMSEA’nın kabul edilebilir sınırlar içinde olmamasına rağmen, 0.08 ile 0.10 arasında olması model uyumunun düşük (vasat) olduğunu ifade ederken, 0.10 dan yüksek olan değerler için modelin uygun olmadığı yani kabul edilemez olduğu (Schermelleh- Engel ve Moosbrugger, 2003: 36) söylenebilir."

Buradan yola çıkarak RMSEA değerinin (.09) kötü olsa bile modele uyum sağladığı düşünülmektedir. NFI, NNFI değerlerinin kabul edilebilir olduğu geri kalan bütün değerlerin de mükemmel düzeyde olduğu görülmüştür. Tabloda uyum iyiliğine ilişkin sunulan bütün değerler ilgili alan yazında genel kabul gören ölçütlere (Çokluk vd., 2016: 265-270; Şimşek, 2007: 48; Erdem, 2013: 410; Seçer, 2015: 98) bağlı kalınarak “mükemmel” ve “kabul edilebilir” olarak nitelendirilebilir. Buradan hareketle iki boyutlu modelin veriye uyumunun doğrulandığı söylenebilir.

Tablo 4.10. *SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi KMO ve Bartlett Testi Sonuçları*

Örneklem büyüklüğü için Kaiser-Meyer Olkin ölçümü		0.752
Bartlett'in Küresellik Testi	Ki kare yaklaşımı	255.4
	Sd	21
	p	0.00

Tablo 4.10'a göre KMO değeri 0.752 ve Bartlett'in küresellik testi sonucu ise $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir. O halde 0.05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezi reddedilir. Yani ana kütledeki değişkenler arasında ilişki olduğu söylenebilir. Dolayısıyla KMO değeri 0.60' dan büyük ve değişkenler arasında ilişki söz konusu olduğu için her iki test sonucuna göre değişkenlerin faktör analizi için uygun olduğu görülmektedir.

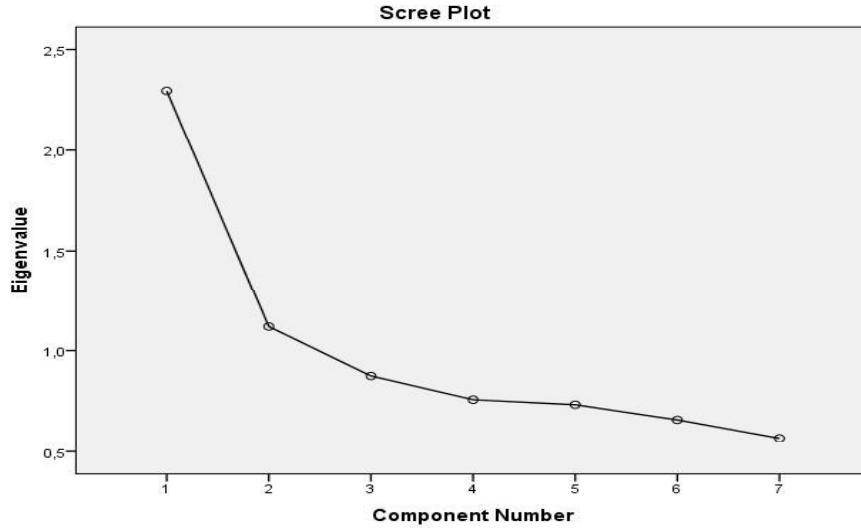
Bu ölçeğin geliştirilmesinde açımlayıcı faktör analizi yapılırken SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeğinin çocuk formunun geliştirilmesinde kullanılan ölçütleri dikkate alınmıştır.

Bu ölçütler kullanılarak yapılan birinci faktör analizi sonrasında, özdeğeri 1'in üzerinde olan toplam 5 faktör olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %57.221'ini açıkladığı görülmüştür. Faktörleşmenin daha iyi yorumlanabilmesi için kullanılan Varimax dik döndürme tekniği sonrasında faktör yükü .30'un altında olan, birden fazla faktörde yüksek yük değeri alan (binişik), ya da tek başına bir faktör oluşturma eğiliminde olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. İki faktörlü yapı elde edilmesine rağmen ikinci faktörde iki madde kaldığı için bu maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Bu maddelerin elenmesinin ardından tekrar açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve 7 maddelik tek faktörlü yapı elde edilmiştir. Analize ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.11. *SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi Öz Değerler ve Açıklanan Varyans Yüzdeleri*

	Özdeğer	Varyans Yüzdesi (%)	Birikimli Varyans Yüzdesi (%)
2.Madde	2.295	32.793	32.793
4.Madde	1.119	15.986	48.778
5. Madde	.874	12.490	61.269
7.Madde	.757	10.814	72.083
8.Madde	.732	10.459	82.541
9.Madde	.657	9.383	91.924
12.Madde	.565	8.076	100.000

Yapılan ikinci faktör analizi sonrasında, özdeğeri 1'in üzerinde olan toplam 2 faktör olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %48.778' ini açıkladığı görülmüştür. Fakat iki faktörlü yapı kuramsal yapıyı tam olarak uyum sağlayamadığı için tek faktörlü yapı daha uygun olacağı düşünülmüştür. Aşağıda verilen çizgi grafiğin de tek faktörlü yapının uygun olduğu konusunu desteklemektedir.

Şekil 4.2. *SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çizgi Grafiği Sonuçları*

Çizgi grafiğine ilişkin grafiksel değerler şekil 4.2'de gösterilmiştir. Dikey çizgi özdeğerleri, yatay çizgi faktör sayılarını göstermektedir. Scree test grafiği (çizgi grafik) yatay şekil aldığı noktaya kadar olan faktörler elde edilecek maksimum faktör sayısı olarak

kabul edilir. Bu şekilde göre özdeğerlerin birinci kesişim yerinden sonra uzun bir aralığın olduğu ikinci kesişim noktasından sonra ivemenin hızlandığı görülmektedir. Bu durum tek faktör altında toplanmanın uygun olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 4.12. *SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Tek Faktörlü Yapı İçin Faktör Yüğü Dağılımı Sonuçları*

Madde No	1. Faktör İçin Yüğü Değerleri
Madde 2	0.716
Madde 4	0.716
Madde 5	0.662
Madde 7	0.308
Madde 8	0.546
Madde 9	0.343
Madde 12	0.710
Özdeğer	2.295
Açıklanan Varyans Oranı	%32.793

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi birinci faktörde yer alan maddelerin yüğü değerleri “.716” ile “.308” arasında değişmektedir. Tek faktör varyansın %32.793’ünü açıklamaktadır.

Tablo 4.13. *SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Tek Faktörlü Model Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları*

Uyum İyiliği Değerleri	Mükemmel	Kabul Edilebilir	Tek Faktörlü Model	Tek Faktörlü Modelin Uyum
p	> .01 ya da .05	< .01 ya da .05	.029	Kabul Edilebilir
X ² /sd	≤ 2	2-5	1.78	Mükemmel
RMSEA	≤ .05	≤ .08	.06	Kabul Edilebilir
RMR	≤ .05	≤ .08	.05	Mükemmel
GIF	≥ .95	≥ .90	.94	Kabul Edilebilir
AGFI	≥ .95	≥ .90-85	.92	Kabul Edilebilir
CFI	≥ .95	≥ .90	.98	Mükemmel
NFI	≥ .95	≥ .90	.92	Kabul Edilebilir
NNFI	≥ .95	≥ .90	.98	Mükemmel

Bu araştırmada yapılan analizde model için p (.029) değerinin beklenen ve gözlenen kovaryans matrisi arasında .01 düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı, dolayısıyla modelin doğrulandığı görölmektedir. Diğer parametreler incelendiğinde de RMSEA'nın (0.6) kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu ifade ederken. GIF (.94), NFI (.92), AGFI (.92) değerlerinin kabul edilebilir olduğu geri kalan bütün değerlerin de mükemmel düzeyde olduğu görölmüştür. Tabloda uyum iyiliğine ilişkin sunulan bütün değerler ilgili alan yazında genel kabul gören ölçütlere bağlı kalınarak “mükemmel” ve “kabul edilebilir” olarak nitelendirilebilir. Buradan hareketle tek boyutlu modelin veriye uyumunun doğrulandığı söylenebilir.

Tablo 4.14. *SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Açımlayıcı Faktör Analizi KMO ve Bartlett Testi Sonuçları*

Örneklem büyüklüğü için Kaiser-Meyer Olkin ölçümü	0.847	
	Ki kare yaklaşımı	2475.184
Bartlett'in Küresellik Testi	Sd	325
	p	0.00

Tablo 4.14'e göre KMO değeri 0.847 ve Bartlett'in küresellik testi sonucu ise $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir. O halde 0.05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezi reddedilir. Yani ana kütledeki değişkenler arasında ilişki olduğu söylenebilir. Dolayısıyla KMO değeri 0.60'dan büyük ve değişkenler arasında ilişki söz konusu olduğu için her iki test sonucuna göre değişkenlerin faktör analizi için uygun olduğu görölmektedir.

Bu ölçeğin geliştirilmesinde açımlayıcı faktör analizi yapılırken SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeğinin çocuk formunun geliştirilmesinde kullanılan ölçütler dikkate alınmıştır.

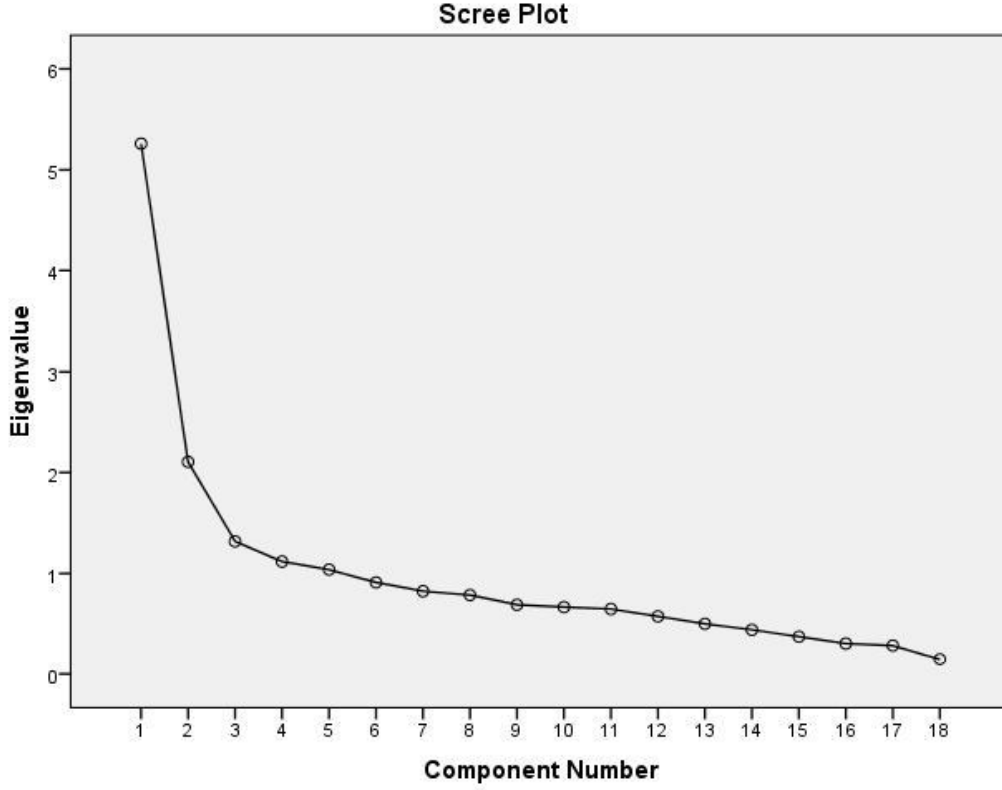
Bu ölçütler kullanılarak yapılan birinci faktör analizi sonrasında, özdeğeri 1'in üzerinde olan toplam 8 faktör olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %61.512'sini açıkladığı görölmüştür. Faktörleşmenin daha iyi yorumlanabilmesi için kullanılan Varimax dik döndürme tekniği sonrasında faktör yükü .30' un altında olan, birden fazla faktörde yüksek yük değeri alan (binişik), ya da tek başına bir faktör oluşturma eğiliminde olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Bu maddelerin elenmesinin ardından tekrar açımlayıcı

faktör analizi yapılmış, iki faktörlü 18 maddelik yapı elde edilmiştir. Analize ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.15. *SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Açımlayıcı Faktör Analizi Öz Değerler ve Açıklanan Varyans Yüzdeleri*

	Özdeğer	Varyans Yüzdesi (%)	Birikimli Varyans Yüzdesi (%)
2.Madde	5.260	29.220	29.220
4.Madde	2.105	11.693	40.913
5.Madde	1.318	7.320	48.233
6.Madde	1.118	6.211	54.444
7.Madde	1.038	5.767	60.211
12.Madde	.911	5.063	65.274
14.Madde	.824	4.579	69.854
16.Madde	.787	4.370	74.223
17.Madde	.690	3.833	78.057
19.Madde	.667	3.708	81.764
20.Madde	.648	3.601	85.365
22.Madde	.576	3.199	88.564
23.Madde	.502	2.787	91.351
24.Madde	.443	2.459	93.810
25.Madde	.374	2.078	95.887
26.Madde	.306	1.699	97.587
27.Madde	.286	1.588	99.175
28.Madde	.149	.825	100.000

Yapılan ikinci faktör analizi sonrasında, özdeğeri 1'in üzerinde olan toplam 5 faktör olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %60.211'ini açıkladığı görülmüştür. Fakat beş faktörlü yapı da faktörlerin isimlendirilmesini zorluğu ve faktörlerde yer alan değişkenlerin kuramsal yapıyı tam olarak uyum sağlayamadığı için iki faktörlü yapı daha uygun olacağı düşünülmüştür. Ayrıca tablo 4.15 incelendiğinde özdeğerlerin ikinci birleşenden sonra düşüş ivmesinin yavaşladığı görülmektedir. Çizgi Grafiği de bu bilgiyi doğrular niteliktedir. Bu bilgiler ışığında iki faktörlü yapının daha doğru olduğu düşünülmektedir. Aşağıda verilen çizgi grafiği de tek faktörlü yapının uygun olduğu konusunu desteklemektedir.

Şekil 4.3. *SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Çizgi Grafiği Sonuçları*

Çizgi Grafiği kriterine ilişkin grafiksel değerler şekil 4.3'te gösterilmiştir. Dikey çizgi özdeğerleri, yatay çizgi faktör sayılarını göstermektedir. Scree test grafiği (çizgi grafik) yatay şekil aldığı noktaya kadar olan faktörler elde edilecek maksimum faktör sayısı olarak kabul edilir. Bu şekle göre özdeğerlerin ikinci kesişim yerinden sonra ivmenin hızlandığı görülmektedir. Bu durum iki faktör altında toplanmanın uygun olduğunu göstermektedir.

AFA sonucunda elde edilen iki faktörün isimlendirilmesinde, faktörlerde toplanan maddelerin anlamı ve içeriği dikkate alınmıştır. Faktörlerin içeriği incelendiğinde birinci faktörde yer alan maddelerin (2, 4, 5, 6, 7, 12, 14, 16, 20) Çocukların cinsel davranışlarına ilişkin görüşleri ifade ettiği görülmüş ve bu faktöre cinsiyete ilişkin davranış adı verilmiştir. İkinci faktördeki maddeler (17, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28) çocuğun cinsel kimlik kazanımını ifade etmektedir ve bu yüzden faktöre cinsel kimlik adı verilmiştir.

Tablo 4.16. *SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Açımlayıcı Faktör Analizi Varimax Rotasyonuna Göre İki Faktörlü Yapı Faktör Yükü Dağılımı Sonuçları*

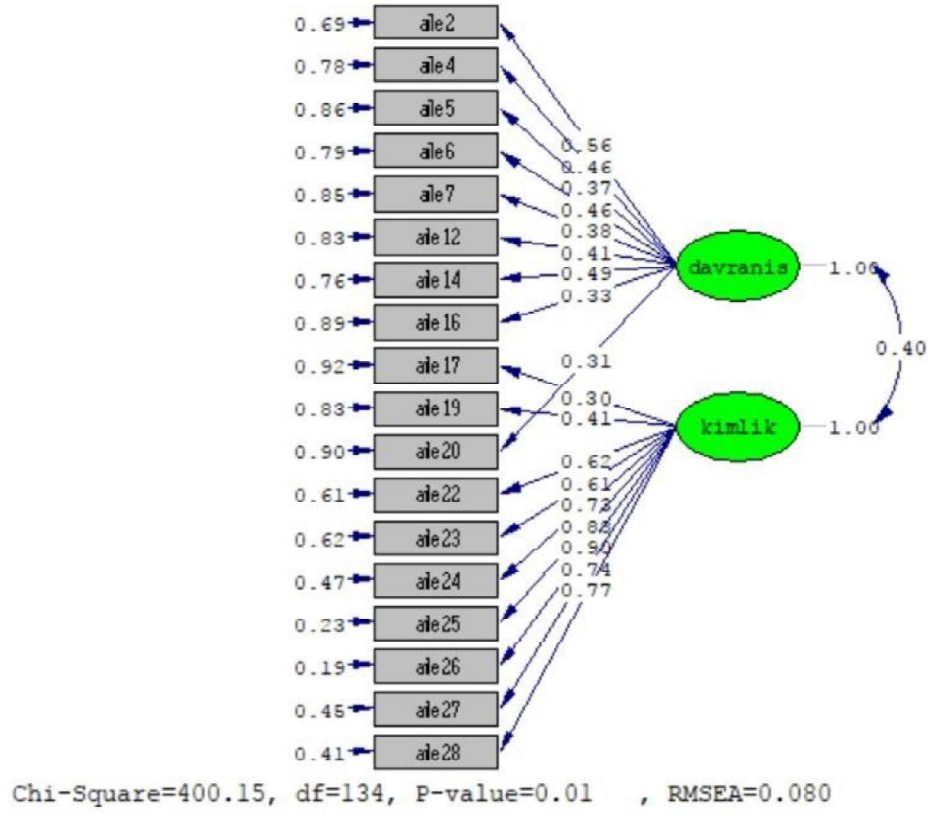
	1. Faktör İçin Yük Değerleri	2. Faktör İçin Yük Değerleri
Davranış 2	0.634	
Davranış 4	0.485	
Davranış 5	0.413	
Davranış 6	0.617	
Davranış 7	0.549	
Davranış 12	0.400	
Davranış 14	0.681	
Davranış 16	0.347	
Davranış 20	0.312	
Kimlik 17		0.352
Kimlik 19		0.400
Kimlik 22		0.717
Kimlik 23		0.715
Kimlik 24		0.774
Kimlik 25		0.832
Kimlik 26		0.850
Kimlik 27		0.775
Kimlik 28		0.824
Özdeğer	5.260	2.105
Açıklanan Varyans	29.220	11.693
Oranı(%)		

Tablo 4.16’da görüldüğü gibi birinci faktörde yer alan maddelerin yük değerleri “.681” ile “.312” arasında, ikinci faktörde yer alan maddelerin yük değerleri “.850” ile “.352” arasında değişmektedir. Birinci faktör varyansın %29.220’sini açıklarken, ikinci faktör %11.693’ünü açıklamaktadır. Ölçekte yer alan 18 maddenin tamamı ise toplam varyansın %40.913’ünü açıklamaktadır.

Tablo 4.17. *SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu İki Faktörlü Model Doğrulatoryı Faktör Analizi Sonuçları*

Uyum İyiliği Değerleri	Mükemmel	Kabul Edilebilir	İki Faktörlü Model	İki Faktörlü Modelin Uyum
p	> .01 ya da .05	< .01 ya da .05	.01	Kabul Edilebilir
X²/sd	≤ 2	2-5	2.98	Kabul Edilebilir
RMSEA	≤ .05	≤ .08	.08	Kabul Edilebilir
RMR	≤ .05	≤ .08	.08	Kabul Edilebilir
GIF	≥ .95	≥ .90	.87	Kabul Edilebilir
AGFI	≥ .95	≥ .90-85	.85	Kabul Edilebilir
CFI	≥ .95	≥ .90	.92	Kabul Edilebilir
NFI	≥ .95	≥ .90	.90	Kabul Edilebilir
NNFI	≥ .95	≥ .90	.91	Kabul Edilebilir

Bu araştırmada yapılan analizde model için p (.01) değerinin beklenen ve gözlenen kovaryans matrisi arasında .01 düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı, dolayısıyla modelin doğrulandığı görülmektedir. Diğer parametreler incelendiğinde de RMSEA'nın (0.8) kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu ifade ederken. GFI değeri hariç bütün değerlerin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür. Tabloda uyum iyiliğine ilişkin sunulan bütün değerlerin (GIF hariç) ilgili alan yazında genel kabul gören ölçütlere bağlı kalınarak “mükemmel” ve “kabul edilebilir” olarak nitelendirilebilir. Buradan hareketle iki boyutlu modelin veriye uyumunun doğrulandığı söylenebilir.

Şekil 4.4. SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Standardize Edilmiş Yol Şeması

Yapısal eşitlik modelinde yapılan analizlerin soncunda yol şemaları (path diagrams) ismi verilen şemalar elde edilmektedir. . Uygun matris oluşturulduktan sonra uyum indeksleri ve analizi yapan programın sonuç sayfası dışında bir PATH diyagramı çizilmesi sağlanarak modele ait değişkenler, t değerleri, faktör yükleri, açıklanamayan varyans ve bazı uyum iyiliği değerleri bu diyagramda özet olarak görülebilir. Bu şemalar özetle modele ait sonuçları grafiksel olarak sunar (Çapık, 2014: 201). Şekil 4.4’de standardize edilmiş path değerleri incelendiğinde birinci faktör ile değişkenler arasında 0.56-0.31, ikinci faktör ile değişkenler arasında 0.30-0.90, aralıklarında değişen standardize edilen path değerleri elde edilmiştir. DFA sonucunda bütün t değerlerinin de 0.05 anlamlılık düzeyinde değerler gösterdiği ve anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Geliştirilen ölçeğin toplam puanını kullanabilmek için ikinci düzey DFA’ nın yapılması gerekmektedir (Seçer, 2015: 98). SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği aile formu ikinci düzey DFA uyum indeksleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.18. *SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu İki Faktörlü Model İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları*

Uyum İyiliği Değerleri	Mükemmel	Kabul Edilebilir	İki Faktörlü Model	İki Faktörlü Modelin Uyum
p	> .01 ya da .05	< .01 ya da .05	.01	Kabul Edilebilir
X²/sd	≤ 2	2-5	2.58	Kabul Edilebilir
RMSEA	≤ .05	≤ .08	.08	Kabul Edilebilir
RMR	≤ .05	≤ .08	.08	Kabul Edilebilir
GIF	≥ .95	≥ .90	.87	Kabul Edilebilir
AGFI	≥ .95	≥ .90-85	.84	Kabul Edilebilir
CFI	≥ .95	≥ .90	.92	Kabul Edilebilir
NFI	≥ .95	≥ .90	.89	Kabul Edilebilir
NNFI	≥ .95	≥ .90	.91	Kabul Edilebilir

Yukarıdaki tablo incelendiğinde değerlerin hepsinin alanyazına göre (Çokluk vd., 2016; Büyüköztürk vd., 2004; Korucu ve Usta, 2017; Erkorkmaz vd., 2013) ‘kabul edilebilir’ sınırların içinde olduğu görülmektedir. Bu değerler iki boyutlu modelin toplam puanlarının kullanılabileceğini ve modele uyumunu göstermektedir.

Tablo 4.19. *SECGÖ Alt Ölçekleri ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Sonuçlar*

		Çocuk Formları				Aile Formu			
	n = 316	SECGÖ Cinsel Kimlik Cinsel Denge Alt Boyutu	SECGÖ Cinsel Kimlik Cinsel Rol Alt Boyutu	SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış	SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış	SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Kimlik Alt Boyutu	SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Boyutu		
		r	r	r	r	r	r		
Çocuk Formları	SECGÖ Cinsel Kimlik	.62*	.79*	.10	.35*	.45*	.14		
	SECGÖ Cinsel Kimlik Cinsel Denge Alt Boyutu		.41*	.40*	.69*	.37	.20		
	SECGÖ Cinsel Kimlik Cinsel Rol Alt Boyutu			.15	.75*	.65*	.10		
	SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış				.48*	.53*	.60*		
Aile Formu	SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış					.73*	.72*		
	SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Cinsel Kimlik Alt Boyutu						.42*		
	SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Boyutu								

*Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu ile SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt ölçeği ve SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği aile formu Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutları arasında; SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu Cinsel Denge alt boyutu arasında; SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu Cinsel Rol alt boyutu ile SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği ve SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu arasında; SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu Cinsel Rol alt boyutu ile SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış aile formu Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu arasında düşük düzeyde korelasyonun olduğu görülürken, diğer alt ölçekler ve alt boyutları arasında yüksek ve orta düzeyde anlamlı korelasyon olduğu belirlenmiştir. Elde edilen korelasyon kat sayıları alt ölçekler arasında çoklu bağlantı probleminin bulunmadığını göstermektedir.

4.2.Güvenirlik Analizlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu, SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu, SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsel Davranış Alt Ölçeği aile formunun madde analizleri ve güvenirlik katsayıları tablolar ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 4.20 SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu Madde Toplam Analizleri

	Madde Çıkarılırsa Test Ortalaması	Madde Çıkarılırsa Test Varyansı	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Madde Çıkarılırsa KR-20 Değeri
Madde 1	6.5970	.714	.241	.550
Madde 2	6.6030	.701	.232	.548
Madde 3	6.6269	.642	.276	.532
Madde 4	6.6239	.696	.213	.577
Madde 7	6.6627	.566	.330	.512
Madde 8	6.6597	.513	.500	.439
Madde 9	6.6627	.583	.281	.532
Madde10	6.6597	.596	.258	.541
Test Toplam KR-20 Değeri = .613				

Tablo 4.20 incelendiğinde maddelerinin diğer maddelerin toplamından oluşan bütün arasındaki korelasyon görülmektedir. Madde-toplam korelasyon değerlerine göre en düşük değerin 0.213 en yüksek değerin ise 0.500 olduğu belirlenmiş ve madde-toplam korelasyon sonuçlarına göre hiçbir maddenin .20'nin altında değere sahip olmadığı saptanmıştır.

Madde çıkartılırsa test ortalamalarının değişimi incelendiğinde, en düşük değerin 6.597 ve en yüksek değerin 6.662 olduğu bulunmuştur. Bu bulguya göre Madde 8 testten çıkarıldığında test ortalaması düşerken, Madde 7 testten çıkarıldığında test ortalamasında artış olduğu bulunmuştur. Ancak madde ortalama ile test varyansları incelendiğinde ve toplam madde sayısı da göz önüne alındığında hiçbir maddenin testten çıkarılmamasına karar verilmiştir.

Buna ek olarak madde çıkartılırsa KR-20 güvenirlik katsayısının değişimi incelendiğinde, en düşük değerin 0.439 ve en yüksek değerin 0.532 ve test toplamında

değerinin 0.613 olduğu bulunmuştur. Cinsel Denge alt boyutunda ise KR-20 Güvenirlik kat sayısı 0.585, Cinsel Rol alt boyutunda ise 0.531 çıkmıştır.

Tablo 4.21. *SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu Madde Toplam Analizleri*

	Madde Çıkarılırsa Test Ortalaması	Madde Çıkarılırsa Test Varyansı	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Madde Çıkarılırsa KR_20 Değeri
Madde 2	4.0000	2.551	.436	.582
Madde 4	3.9642	2.556	.449	.579
Madde 5	4.0030	2.578	.415	.589
Madde 7	3.8567	3.009	.285	.654
Madde 8	3.9194	2.763	.322	.619
Madde 9	3.9254	2.890	.231	.645
Madde 12	4.0567	2.521	.442	.580
Test Toplam KR20 Değeri= .661				

Tablo 4.21 incelendiğinde maddelerinin diğer maddelerin toplamından oluşan bütün arasındaki korelasyon görülmektedir. Madde-toplam korelasyon değerlerine göre en düşük değerin 0.285 en yüksek değerin ise 0.449 olduğu belirlenmiş ve madde-toplam korelasyon sonuçlarına göre hiçbir maddenin .20'nin altında değere sahip olmadığı saptanmıştır.

Madde çıkartılırsa test ortalamalarının değişimi incelendiğinde, en düşük değerin 3.856 ve en yüksek değerin 4.056 olduğu bulunmuştur. Bu bulguya göre Madde 7 testten çıkarıldığında test ortalaması düşerken, Madde 12 testten çıkarıldığında test ortalamasında artış olduğu bulunmuştur. Ancak madde ortalama ile test varyansları incelendiğinde ve toplam madde sayısı da göz önüne alındığında hiçbir maddenin testten çıkarılmamasına karar verilmiştir.

Buna ek olarak madde çıkartılırsa KR-20 güvenirlik katsayısının değişimi incelendiğinde, en düşük değerin 0.579 ve en yüksek değerin 0.654 ve test toplamında değerinin 0.661 olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.22. *SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formuna Ait Madde Toplam Analizleri*

Madde No	Madde Çıkarılırsa Test Ortalaması	Madde Çıkarılırsa Test Varyansı	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Madde Çıkarılırsa Cronbach Alpha Değeri
Kimlik 17	38.8766	104.793	.307	.851
Kimlik 19	37.6429	97.045	.419	.848
Kimlik 22	37.3149	92.646	.630	.835
Kimlik 23	37.7662	92.408	.600	.837
Kimlik 24	37.1688	89.203	.666	.833
Kimlik 25	37.0812	86.576	.760	.826
Kimlik 26	36.9318	87.243	.783	.825
Kimlik 27	36.6006	93.602	.634	.835
Kimlik 28	36.7630	90.820	.661	.833
Davranış 2	38.5844	105.983	.263	.852
Davranış 4	38.5422	104.842	.323	.850
Davranış 5	39.2305	108.979	.235	.853
Davranış 6	39.1039	108.217	.211	.853
Davranış 7	38.7532	107.548	.282	.854
Davranış 12	38.5812	105.150	.318	.850
Davranış 14	38.6071	107.594	.269	.855
Davranış 16	39.0422	106.757	.301	.851
Davranış 20	38.6526	106.384	.252	.852

Test Toplam Cronbach Alpha Değeri= .85

Tablo 4.22 incelendiğinde maddelerinin diğer maddelerin toplamından oluşan bütün arasındaki korelasyon görülmektedir. Madde-toplam korelasyon değerlerine göre en düşük değerin 0.211 en yüksek değerin ise 0.783 olduğu belirlenmiş ve madde-toplam korelasyon sonuçlarına göre hiçbir maddenin .20'nin altında değere sahip olmadığı saptanmıştır.

Madde çıkartılırsa test ortalamalarının değişimi incelendiğinde, en düşük değerin 36.600 ve en yüksek değerin 39.230 olduğu bulunmuştur. Bu bulguya göre Madde 27 testten çıkarıldığında test ortalaması düşerken, Madde 5 testten çıkarıldığında test ortalamasında artış olduğu bulunmuştur. Ancak madde ortalama ile test varyansları incelendiğinde ve toplam madde sayısı da göz önüne alındığında hiçbir maddenin testten çıkarılmamasına karar verilmiştir.

Buna ek olarak madde çıkartılırsa Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının değişimi incelendiğinde, en düşük değerin 0.825 ve en yüksek değerin 0.855 ve test toplamında değerinin 0.85 olduğu bulunmuştur. Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutunda cronbach alfa güvenilirlik kat sayısı 0.65, Cinsel Kimlik alt boyutunda ise 0.88 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.3. 48- 72 Ay Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukların Cinsel Gelişimlerine İlişkin Analiz Bulguları

4.3.1. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukları Ayırt Etmesine İlişkin Analiz Bulguları

Araştırmanın bu kısmında öncelikli olarak kullanılacak SECGÖ'nün 48-72 ay yetersizlik türlerinde yer alan çocukları ayırt edip etmediği test edilmiştir. Bunun için yetersizlik türlerinde yer alan çocuklar ile 48-72 ay aralığında normal gelişim gösteren çocukların ölçeklerden aldıkları toplam puanlar karşılaştırılmıştır. Bakkaloğlu (2008) geliştirdiği Okulöncesi Geçiş Becerileri Ölçeğinde, ölçeğin gelişimsel geriliği olan çocuklar için ayırt ediciliğini bu yöntemle incelemiştir. Ayrıca Anadolu Üniversitesi Sak (2016) ekibinin geliştirdiği Anadolu Sak Zeka Ölçeğinin yetersizliği olan çocukları ayırt ediciliğini aynı şekilde iki grubun puan ortalamalarının t testi sonuçlarına bakarak incelemiştir (<https://www.researchgate.net/publication/311733797>).

Yetersizliği olan çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranışlar Alt Ölçeği çocuk formu ile Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formundan aldıkları toplam puanların Kolmogorov-Smirnov testine göre p değerleri anlamsız bulunmuştur ($p_1, p_2, p_3 < .05$). Ayrıca gruptaki kişi sayısının 30'dan az olması ($n=27$) verilerin normal dağılmadığını düşündürmektedir. Bu yüzden ayırt ediciliğin hesaplanması için Bağımsız Gruplar t Testi'nin nonparametrik karşılığı olan Mann Whitney U testi yapılmıştır.

Tablo 4.23. 48- 72 Aylık Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukların ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Ortalama Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	n	Sıralar Ort.	Sıralar Top.	U	p
SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği	NGGÇ*	27	33.89	915.00	192.000	.000
	YOÇ*	27	21.11	570.00		
SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Cinsel Denge Alt Boyutu	NGGÇ*	27	31.50	850.50	256.500	.002
	YOÇ*	27	23.50	634.50		
SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Cinsel Rol Alt Boyutu	NGGÇ*	27	36.54	986.50	120.500	.000
	YOÇ*	27	18.46	498.50		

*NGGÇ: Normal Gelişim Gösteren Çocuk, YOÇ: Yetersizliği Olan Çocuk

Tablo 4.23’de görüldüğü gibi normal gelişim gösteren ve yetersizliği olan çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği ve Cinsel Denge, Cinsel Rol alt boyutlarından elde ettikleri puanların sıra ortalamaları arasında anlamlı derecede fark olduğu ($p<0.05$), yetersizliği olan çocukların puanlarının akranlarından anlamlı derecede düşük olduğu ve ölçeğin iki grubu ayırt ettiği bulunmuştur.

Tablo 4.24. 48- 72 Aylık Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukların ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Ortalama Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	n	Sıra Ort.	Sıralar Top.	U	p
SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu Davranış	NGGÇ*	27	34.56	933.00	174.000	.001
	YOÇ*	27	20.44	552.00		

*NGGÇ: Normal Gelişim Gösteren Çocuk, YOÇ: Yetersizliği Olan Çocuk

Tablo 4.24 incelendiğinde normal gelişim gösteren ve yetersizliği olan çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği’nden elde ettikleri puanların sıra ortalamaları arasında anlamlı derecede fark olduğu ($p<0.05$), yetersizliği olan çocukların puanlarının akranlarından anlamlı derecede düşük olduğu ve ölçeğin iki grubu ayırt ettiği bulunmuştur

Tablo 4.25. 48- 72 Aylık Yetersizlik Türlerinde Yer Alan Çocukların ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formundan Aldıkları Ortalama Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	n	Sıra Ort.	Sıralar Top.	U	p
SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği	NGGÇ*	27	36.70	991.00	116.000	.000
	YOÇ*	27	18.30	494.00		
SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Cinsel Kimlik Alt Boyutu	NGGÇ*	27	34.28	925.50	181.500	.001
	YOÇ*	27	20.72	559.50		
SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Boyutu	NGGÇ*	27	35.35	954.50	152.500	.000
	YOÇ*	27	19.65	530.50		

*NGGÇ: Normal Gelişim Gösteren Çocuk, YOÇ: Yetersizliği Olan Çocuk

Tablo 4.25 incelendiğinde normal gelişim gösteren ve yetersizliği olan çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu ve alt boyutlarından elde ettikleri puanların sıra ortalamaları arasında anlamlı derecede fark olduğu ($p<0.05$), yetersizliği olan çocukların puanlarının normal gelişim gösteren akranlarından anlamlı derecede düşük olduğu ve ölçeğin iki grubu ayırt ettiği bulunmuştur.

4.3.2. 48-72 Ay Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu ile Elde Edilen Verilere İlişkin Analiz Bulguları

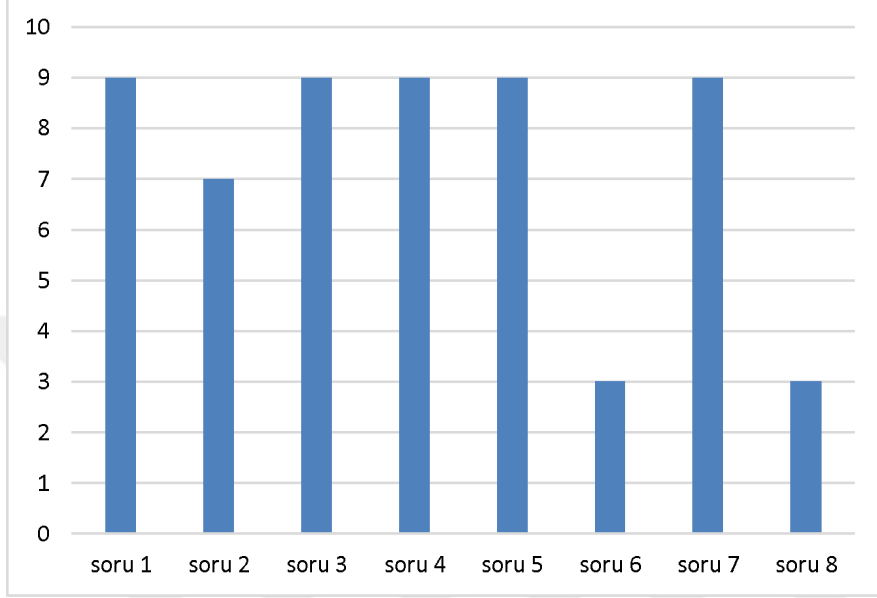
Araştırmanın bu kısmında 48-72 ay yetersizlik türlerinde yer alan çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği ile elde edilen verilerin analizine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 4.26. 48- 72 Aylık Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Ölçek Sorularına Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımı

Ölçek Maddeleri	İşitme Yetersizliği n=9		Otizm Spektrum Bozukluğu n=9		Zihinsel Yetersizlik n=9	
	Doğru Yanıtlayan Çocuk		Doğru Yanıtlayan Çocuk		Doğru Yanıtlayan Çocuk	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Kız ya da erkek olduğunu bime	9	100	8	88.8	9	100
Büyüdüğü zaman kız ve erkek olacağını bilme	7	77.7	7	77.7	8	88.8
Büyüdüğü zaman gelin ve damat olacağını bilme	9	100	8	88.8	9	100
Büyüdüğü zaman anne veya baba olacağını bilme	9	100	9	100	8	88.8
Bebeği kimlerin doğurduğunu bilme	9	100	4	44.4	6	66.6
Büyüdüğü zaman kendinin doğurup doğurmayacağını bilme	3	33.3	5	55.5	7	77.7
Bebeği kimlerin emzirdiğini bilme	9	100	6	66.6	5	55.5
Büyüdüğü zaman kendinin emzirip emzirmeyeceğini bilme	3	33.3	5	55.5	4	44.4

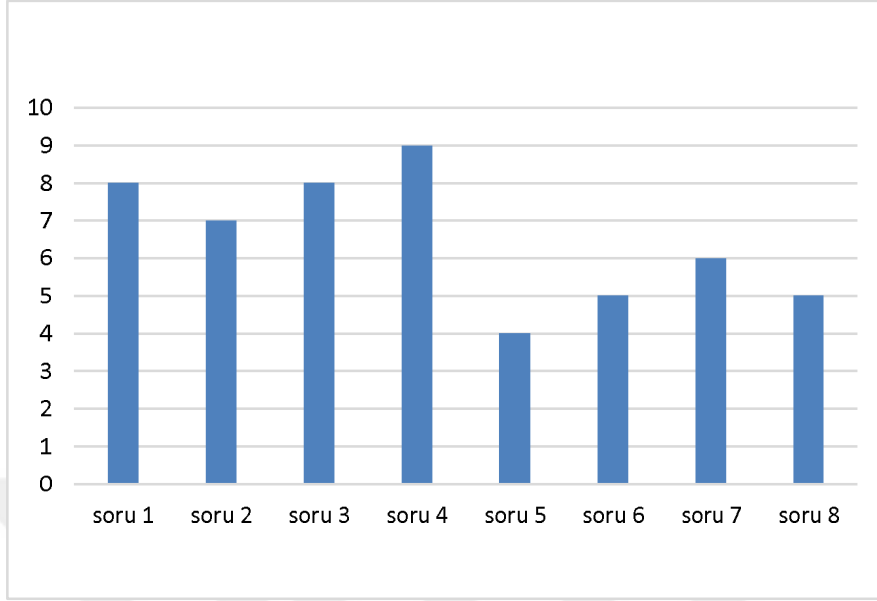
Yukardaki tablo 4.26 incelendiği zaman işitme ve zihinsel yetersizlik türlerinde yer alan çocukların hepsi erkek ya da kız olduğunu bilirken, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların 1'i (%11.2) bilememiştir. Büyüdüğü zaman kız ya da erkek olacağını işitme ve Otizmlili çocuklardan 7'si (%77.7) bilirken, zihinsel yetersizliği olan çocukların 8'i (%88.8) bilmemiştir. Büyüdüğü zaman gelin veya damat olacağını işitme ve zihinsel yetersizliği olan çocukların hepsi bilirken, otizmlili çocukların 8'i (%88.8) bilmemiştir. Büyüdüğü zaman anne ve baba olacağını işitme yetersizliği olan ve otizmlili çocukların hepsi bilirken zihinsel yetersizliği olan çocukların 1'i (%11.2) bilememiştir. Bebeği kimlerin doğurduğunu işitme yetersizliği olan çocukların hepsi bilirken, otizmlili çocukların 4'ü (%44.4), zihinsel yetersizliği olan çocuklarında 6'sı (%66.6) bilmemiştir. Büyüdüğü zaman kendinin doğurup doğurmayacağını işitme yetersizliği olan çocuklardan 3'ü (%33.3) bilirken, otizmlili

çocukların 5'i (%55.5), zihinsel yetersizliği olan çocuklarında 7'si (%77.7) bilmiştir. Bebeği kimlerin emzirdiğini işitme yetersizliği olan çocukların hepsi bilirken otizmlili çocukların 6'sı (%66.6) zihinsel yetersizliği olan çocuklarında 5'i (%55.5) bilebilmiştir. Büyüdüğü zaman kendinin emzirip emziremeyeceğini işitme yetersizliği olan çocukların 3'ü (%33.3) bilirken, otizmlili çocukların 5'i (%55.5), zihinsel yetersizliği olan çocukların 4'ü (%44.4) bilmiştir.

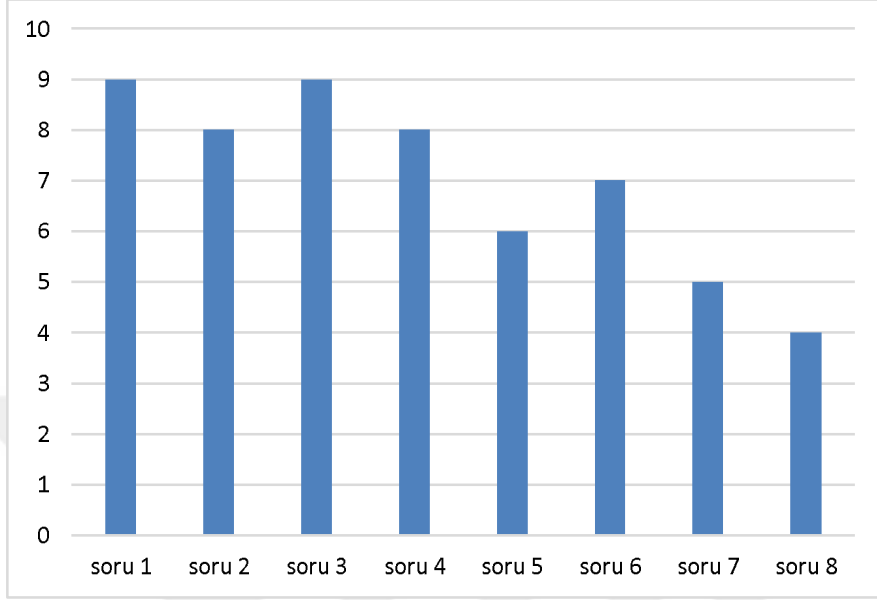
Şekil 4.5. İşitme Yetersizliği olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Sorularına Verdikleri Doğru Cevaplarına İlişkin Grafik

Yukarıdaki şekil 4.5 incelendiğinde işitme yetersizliği olan çocukların büyüdüğü zaman çocuğu doğurma ve emzirme durumlarını bilmede sıkıntıları olduğu görülmektedir. Yani işitme yetersizliği olan çocukların yetişkinliklerindeki cinsiyet rolleri ile özdeşim kuramadıkları düşünülebilir. Ayrıca büyüdüğü zaman cinsiyetlerinin değişmeyeceği konusundaki soruya verdikleri doğru cevap oranları diğer sorulara göre düşük çıkmıştır.

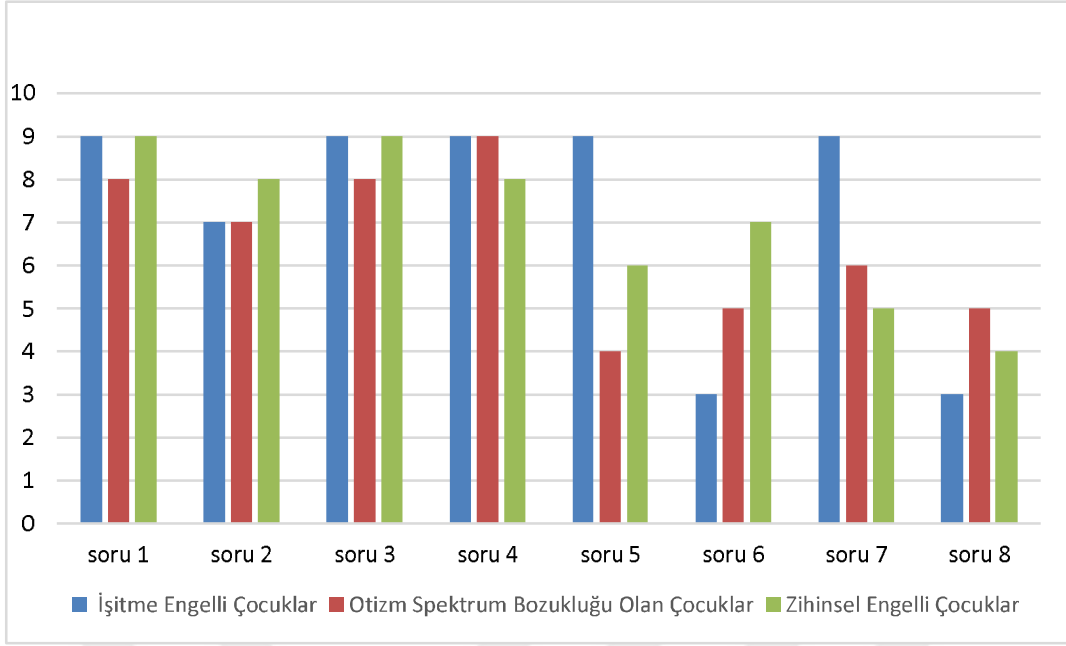
Şekil 4.6. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Sorularına Verdikleri Doğru Cevaplarına İlişkin Grafik

Yukarıdaki şekil 4.6 incelendiğinde otizmlili çocukların en çok bebeği kimlerin doğurduğunu bilmedikleri görülmektedir. Sonrasında büyüdükleri zaman bebeği doğurup doğuramamak ve emzirip, emzirememek konusunu bilemedikleri görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda otizmlili çocukların yetişkin cinsel rollerinin özdeşimini sağlayamadıkları düşünülebilir. Ayrıca bebeği kimlerin emzirdiğini, bebeği kimlerin doğurduğundan daha iyi bilmektedirler. Bu sorulardan sonra en düşük doğru cevap oranı büyüdükleri zaman kız ve erkek kalıp kalamayacakları sorusuna aittir. Bu cevap oranı cinsiyet değişmezliği konusundaki sıkıntıyı düşündürmektedir.

Şekil 4.7. Zihinsel Yetersizliği olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Sorularına Verdikleri Doğru Cevaplarına İlişkin Grafik

Yukarıdaki şekil 4.7 incelendiğinde zihinsel yetersizliği olan çocukların en düşük doğru cevap verme oranları büyüdükları zaman bebeği emzirip emziremeyecekleri sorusunun cevabına karşılık gelmektedir. Emzirme durumu konusundaki doğru cevap oranları bebeği doğurma konusundaki doğru cevap oranından daha düşük olduğu görülmektedir. Bebeği kendilerinin doğurup doğuramayacakları konusundaki özdeşimleri, kendilerinin emzirip emziremeyecekleri konusundaki özdeşimlerinden daha iyidir. Ama genel duruma bakıldığı zaman zihinsel yetersizliği olan çocuklar yetişkin cinsel rolleri konusunda sıkıntı yaşadıkları düşünülebilir.

Şekil 4.8. *Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Sorularına Verdikleri Doğru Cevaplarına İlişkin Grafik*

Şekil 4.8 incelendiğinde Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklar erkek ya da kız olduğunu bilme, gelin ya da damat olacağını bilme, bebeği kimlerin doğuracağını bilme konusundaki doğru cevap oranları işitme ve zihinsel yetersizliği olan çocuklara göre daha düşüktür. İşitme yetersizliği olan çocukların büyüdükleri zaman bebeği doğurma ve emzirme konularındaki doğru cevap oranları diğer yetersizlik türünde yer alan çocuklara göre daha düşüktür. Zihinsel yetersizlik türünde yer alan çocukların doğru cevap verme oranları aynı soruda diğer iki gruptan daha düşük değildir. Otizmli çocukların büyüdüğü zaman anne baba olma ve emzirme konusundaki doğru cevap oranları, zihinsel yetersizliği olan çocukların doğru cevap oranlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Zihinsel yetersizliği olan çocukların büyüdükleri zaman erkek veya kız olacakları, büyüdükleri zaman çocuğu doğurma konusundaki doğru cevap oranları diğer gruplara göre daha yüksektir.

4.3.3. 48-72 Ay Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu ile Elde Edilen Verilere İlişkin Analiz Bulguları

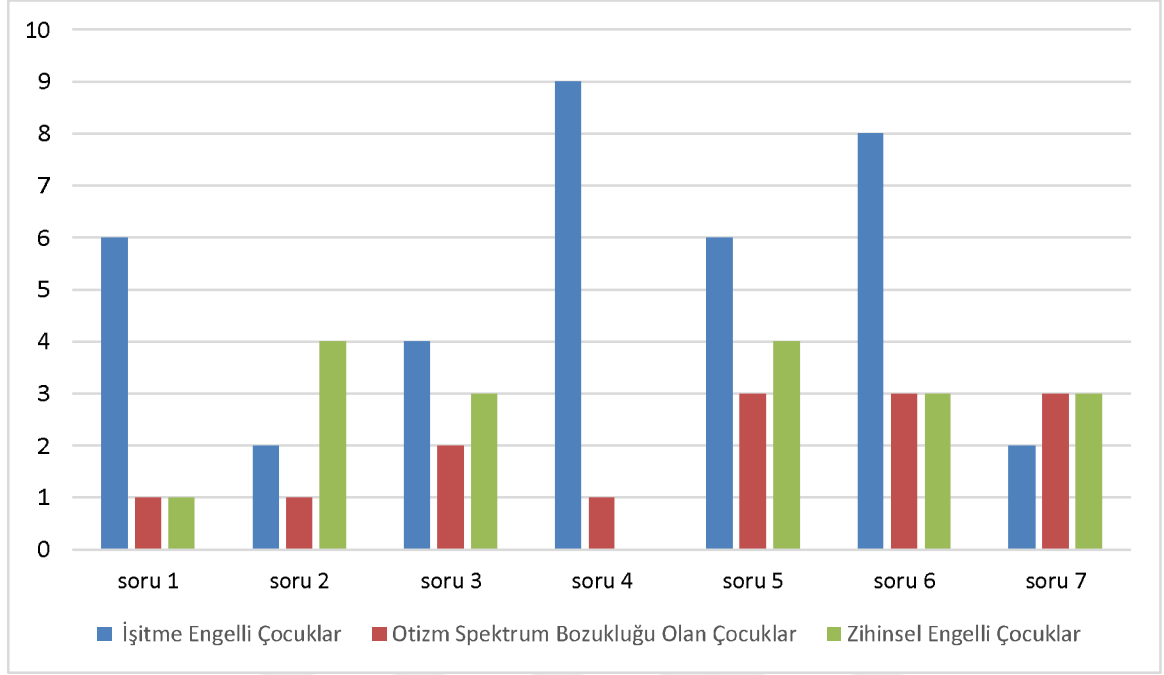
Araştırmanın bu kısmında 48-72 ay yetersizlik türünde yer alan çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu ile elde edilen verilerin analizine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 4.27. 48- 72 Aylık Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Ölçek Sorularına Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Ölçek Maddeleri	İşitme Yetersizliği n=9		Otizm Spektrum Bozukluğu n=9		Zihinsel Yetersizlik n=9	
	İsteyen Çocuk		İsteyen Çocuk		İsteyen Çocuk	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Çıplak Kişiye Bakmak	6	66.6	1	11.1	1	11.1
Ayna Karşısında Vücudunu İncelemek	2	22.2	1	11.1	4	44.4
Çıplak İnsan Resmi Çizmek	4	44.4	2	22.2	3	33.3
Cinsel Davranışlar Hakkında Konuşmak	9	100	1	11.1	0	0
Bebeklerin Altı Değiştirilirken Bakmak İstemek	6	66.6	3	33.3	4	44.4
Aşkı Sevgili Kelimelerini Kullanmak	8	88.8	3	33.3	3	33.3
Tuvalete Giren Kişiye Bakmak İstemek	2	22.2	3	33.3	3	33.3

Tablo 4.27 incelendiğinde çıplak kişiye bakmayı işitme yetersizliği olan çocuklardan 6'sı (%66.6), otizmlilerden 1'i (%11.1), zihinsel yetersizliği olan çocuklardan 1'i (%11.1) tanesi tercih etmiştir. Ayna karşısında vücudunu incelemeyi 2 (%22.2) işitme yetersizliği olan, 1 (%11.1) otizmlilerden, 4 (%44.4) zihinsel yetersizliği olan çocuk tercih etmiştir. Çıplak insan resmi çizmeyi 4 (%44.4) işitme yetersizliği olan, 2 (%22.2) otizmlilerden, 3 (%33.3) zihinsel yetersizliği olan çocuk tercih etmiştir. Cinsel davranışlar hakkında konuşmayı işitme yetersizliği olan çocukların hepsi tercih ederken, zihinsel yetersizliği olan çocukların hiç biri tercih etmemiş, otizmlilerden 1'i (%11.1) tercih etmiştir. Bebeklerin altı değiştirilirken bakmak isteyen 6 (%66.6) işitme yetersizliği olan çocuk varken, 3 (%33.3) otizmlilerden, 4 (%44.4) zihinsel yetersizliği olan çocuğun olduğu görülmektedir. Aşkım, sevgili kelimelerini kullanmayı tercih eden 8 (%88.8) işitme yetersizliği olan, 3 (%33.3) otizmlilerden, 3

(%33.3) zihinsel yetersizliği olan çocuk vardır. Tuvalete giren kişiye bakmak isteyen 2 (%22.2) işitme yetersizliği olan, 3 (%33.3) otizmli, 3 (%33.3) zihinsel yetersizliği olan çocuk bulunmaktadır.

Şekil 4.9. *Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Ölçek Sorularındaki Davranışları Tercih Etme Durumlarına İlişkin Grafik*

Yukarıdaki şekil 4.9 incelendiğinde işitme yetersizliği olan çocukların genel olarak cinsiyete ilişkin davranışları diğer yetersizlik türlerine göre daha çok tercih ederken, ayna karşısında vücudunu incelemek ve tuvalete giren kişiye bakmaya çalışmak davranışlarını diğer yetersizlik türlerinde yer alan çocuklara göre daha az tercih etmişlerdir. Otizmli çocukların genel olarak cinsiyete ilişkin davranışları tercih etme durumları diğer yetersizlik türlerinde yer alan çocuklara göre düşük iken, çıplak kişiye bakmak, aşkım sevgilim kelimelerini kullanmak ve tuvalete giren kişiye bakmaya çalışmak davranışlarında zihinsel yetersizliği olan çocukların olduğu grup ile aynı tercih etme durumları olduğu görülmektedir. Cinsel davranışlar hakkında konuşmayı işitme yetersizliği olan çocukların hepsi tercih ederken, zihinsel yetersizliği olan çocukların hiç biri tercih etmemiştir. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar diğer yetersizlik türünde yer alan çocuklara göre daha çok tercih ettikleri davranış ise ayna karşısında vücudunu incelemek olmuştur.

Tablo 4.28. 48-72 Aylık Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği, Cinsiyete İlişkin Davranışları Tercih Etmeme Durumuna Verdikleri Cevaplar

Ölçek Maddeleri	İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar	Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar	Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar
Çıplak Kişiye Bakmak	‘Bakılmaz’ ‘Bakılmaz’ ‘Bakılmaz’	‘Babanın yanına gitmen, düşüp kayar’ ‘Oyuncaklar var’ ‘Çünkü araba var’ ‘Oyuncak için’ ‘Oyuncaklar var’ ‘Evcilik oynasın’ ‘İzlenilmez’	‘Kapanacak(Kapıyı göstererek)’ ‘Babayı izlemeyeceğim’ ‘Ayıp’ ‘Ona bakılmaz, hayır’
Ayna Karşısında Vücudunu İncelemek	‘Bakılmaz’ ‘Çıplak bakmanın farklı olduğunu’ ‘Bu olmaz’ ‘Bu ıghı’ (Hayır anlamında) ‘Bu yanlış’ ‘Hayır olmaz’ ‘Ayıp’ ‘Sevmez çıplak bakmayı’	‘Çünkü çıplak’ ‘Bakmaz’ ‘Üstünde kıyafet yok’ ‘Çıplak olmaz’ ‘Bir şey olmaz diye kıyafet’	‘Bilmiyorum’ ‘Güzel bakması için (Diğeri yanlış)’ ‘Çıplak olursa herkes onu görür’ ‘Annem söyledi’
Çıplak İnsan Resmi Çizmek	‘Bu olmaz’ ‘Bu çizilmez’ ‘Bu hayır’ ‘Hayır, bu olmaz’ ‘Güzel değil’	‘Elbise güzel’ ‘Elbiseleri beğenmiş’ ‘Boyama var’ ‘Üstünü giysin’ ‘Saçları sarı’ ‘Elbiseli’ ‘Baktı, baktı’	‘Çünkü pipisi var’ ‘Öyle yapmalı’ ‘Çıplak olmuyor’ ‘Çok güzel bir şey bu (kıyafetli olması)’ ‘Ben böyle yapacağım (kıyafetli olanı)’
Cinsel Davranışlar Hakkında Konuşmak	Tüm çocuklar tercih ettiler	‘Hediyeden oyuncak çıksın’ ‘Çiçek hediyesi’ ‘Hediye güzel’ ‘İçinde hediye var ya’ ‘Hediyelerin renk beğendi’ ‘Hediye almalı üzülür’	‘Sürpriz’ ‘Hediye almak’ ‘O olmaz’ ‘Öğretmen seversin’ ‘Çünkü annem’ ‘Çünkü üzülür’
Bebeklerin Altı Değiştirilirken Bakmak İstemek	‘Bakılmaz’ ‘Bakılmaz’	‘Oyuncaklar güzel’ ‘Oyuncak oynasın’ ‘Oyuncaklar var’ ‘Yoksa annem bana kızdı’	‘Küçük o’ ‘İzlemesi gerekmez’ ‘Birisini görür’ ‘Oyun oynamak eğlenceli’ ‘Oyun’
Aşkı Sevgili Kelimelerini Kullanmak	‘Olmaz’	‘Çünkü bilemiyorum’ ‘Çünkü oyun oynuyorlar’	‘Bilmiyorum’ ‘Arkadaş o’
Tuvalete Giren Kişiye Bakmak İstemek	‘Bakmak istemesi yanlış’ ‘Kapı açık olmaz’ ‘Bu yanlış’ ‘Bu olmaz’ ‘Bakılmaz’ ‘Sevmez’	‘Dışarda beklemek’ ‘Çünkü kapıyı kapatacaktı’ ‘Bekleyecek’ ‘Kardeşi bakar, kapıyı kapatma’	‘Beklemeli’ ‘Çünkü o onu görür’ ‘Ayıp olur’ ‘Görmemesi için kapat’

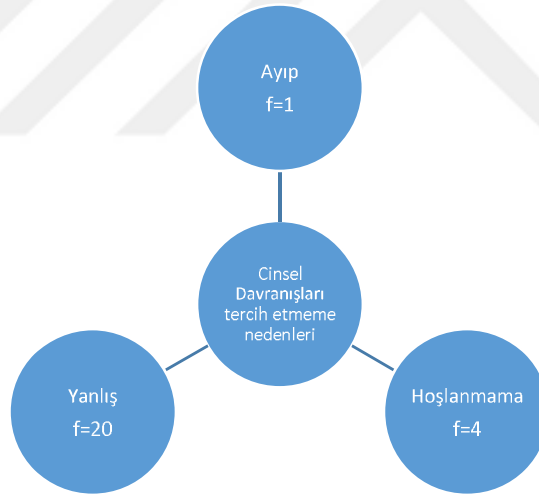
Tablo 4.28 incelendiğinde yetersizliği olan çocukların cinsiyete ilişkin davranışları tercih etmeme nedenlerine verdikleri cevapları görülmektedir. İşitme yetersizliği olan çocukların çoğunluğu cinsiyete ilişkin davranışları tercih ederken nedenlerine verdikleri cevap türü diğer gruplara göre daha az olduğu görülmektedir.

Örn: İYÇ 1: Bakılmaz, İEÇ 3: Sevmez çıplak bakmayı, İEÇ 9: Ayıp

Otizm ve zihinsel yetersizliği olan çocuklar grubunda yer alan çocukların cevaplarının daha çeşitli olduğu göze çarpmaktadır.

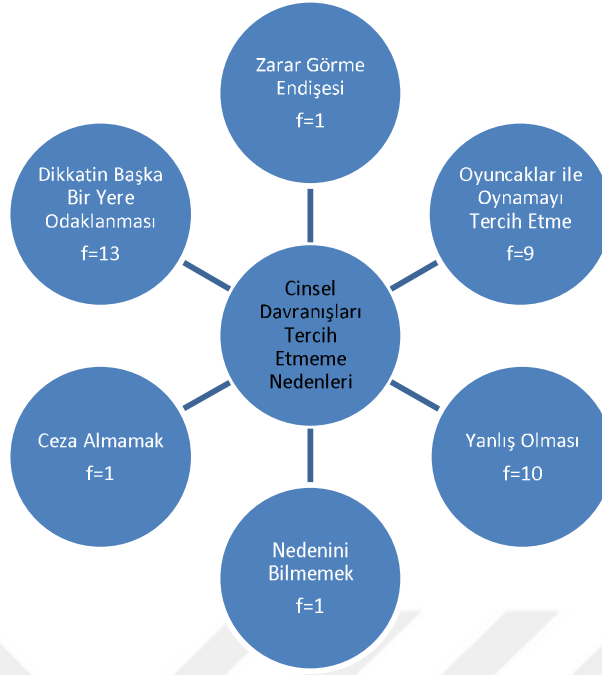
Örn: OSBÇ 3: Babanın yanına gitmen düşüp kayar, OSBÇ 5: Oyuncaklar güzel, OSBÇ 9: Yoksa annem bana kızdı, OSBÇ 2: Çünkü kapıyı kapatacağı, OSBÇ 1: Çünkü bilemiyorum, OSBÇ 6: Saçları sarı, ZYÇ 1: Annem söyledi, ZYÇ 3: Bilmiyorum, ZYÇ 5: Ayıp olur, ZYÇ 2: Çünkü o onu görür, ZYÇ 1: Öğretmen sevinsin.

Çocukların verdikleri bu cevaplar kodlanarak belli temalarda toplanmıştır. Bu temalar aşağıdaki şekillerde ayrıntılı olarak verilmiştir.

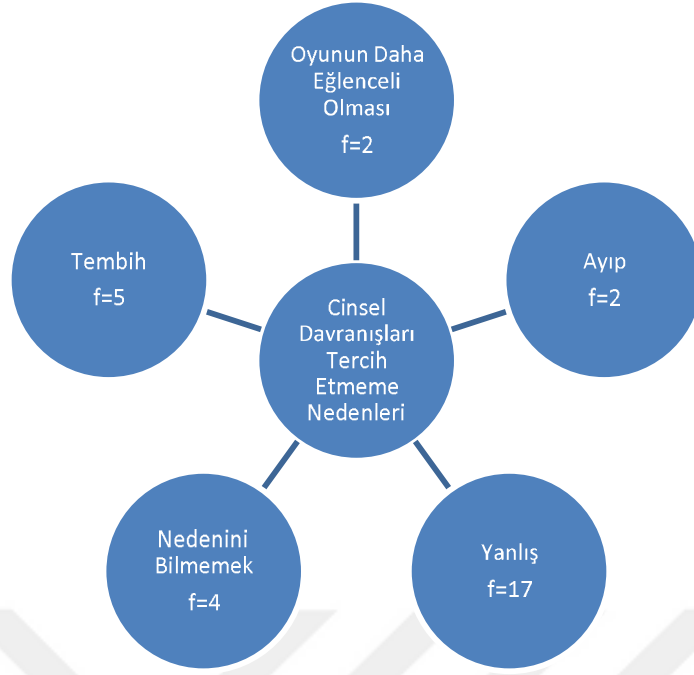
Şekil 4.10. İşitme Yetersizliği Olan Çocukların Cinsiyete İlişkin Davranışları Tercih Etmeme Nedenleri

İşitme yetersizliği olan çocukların verdikleri cevaplar kodlandığında üç ana tema ortaya çıkmıştır. Hoşlanmama, yanlış ve ayıp. Bu temaların diğer yetersizlik türlerine göre farklı olanı hoşlanmama temasıdır ve bu temada 4 (%15.38) cevap yer almaktadır. Yanlış temasında 20 (%76.9) ayıp temasında ise 1 (%3.8) cevabın yer aldığı görülmektedir. Bebeklerin altı değiştirilirken bakmak istemek ile ilgili soruya da 1 (%3.8) çocuk cevap vermemiştir.

Şekil 4.11. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Cinsiyete İlişkin Davranışları Tercih Etmeme Nedenleri

Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların cinsiyete ilişkin davranışları tercih etmeme nedenleri 6 tema altında toplanmıştır. Bunlar; ceza almamak, zarar görme endişesi, oyuncaklar ile oynamayı tercih etme, yanlış olması, nedenini bilmemek, dikkatin başka bir yere odaklanmasıdır. Zarar görme endişesi teması altında 1 (%2.04) cevap, oyuncaklar ile oynamayı tercih etme teması altında 9 (%18.36) cevap, yanlış olması teması altında 10 (%20.4) cevap, nedenini bilmemek teması altında 1 (%2.04) cevap, ceza almamak teması altında 1 (%2.04) cevap, dikkatin başka yere odaklanması teması altında 13 (%26.53) cevap, yer almaktadır. Yanlış olması teması işitme yetersizliği olan çocuklar ile ortak tema olarak tespit edilmiştir. Çıplak kişiye bakmak ile ilgili soru 1 çocuk, ayna karşısında vücudunu incelemek ile ilgili soru 3 çocuk, cinsel davranışlar hakkında konuşmak ile ilgili soru 2 çocuk, bebeklerin altı değiştirilirken bakmak istemek ile ilgili soru 2 çocuk, aşkım sevgilim kelimelerini kullanma ile ilgili soru 4 çocuk, tuvalete giren kişiye bakmak ile ilgili soru 2 çocuk toplamda 14 (%28.5) çocuk tarafından cevaplanmamıştır.

Şekil 4.12. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Cinsiyete İlişkin Davranışları Tercih Etmeme Nedenleri

Zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsiyete ilişkin davranışları tercih etmeme nedenleri 5 tema altında toplanmıştır. Bu temalar şu şekilde tespit edilmiştir; oyunun daha eğlenceli olması, ayıp, yanlış, nedenini bilmemek, tembih. Oyunun daha eğlenceli olması teması altında 2 (%4.44) cevap, ayıp teması altında 2 (%4.44) cevap, yanlış teması altında 17 (%37.7) cevap, nedenini bilmemek teması altında 4 (%8.88) cevap, tembih teması altında da 5 (%11.11) cevap yer almaktadır. Çıplak kişiye bakmak ile ilgili soru 4 çocuk, ayna karşısında vücudunu incelemek ile ilgili soru 1 çocuk, çıplak insan resmi çizmek ile ilgili soru 1 çocuk, cinsel davranışlar hakkında konuşmak ile ilgili soru 3 çocuk, aşkım sevgilim kelimelerini kullanma ile ilgili soru 4 çocuk, tuvalete giren kişiye bakmak ile ilgili soru 2 çocuk toplamda 15 (%33.3) çocuk tarafından cevaplanmamıştır.

4.3.4. 48-72 Ay Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranışlar Alt Ölçeği Aile Formu ile Elde Edilen Verilere İlişkin Analiz Bulguları

SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu 48-72 aylık üç farklı yetersizlik türlerinde yer alan çocukların ailelerine uygulanarak elde edilen veriler ile

üç farklı yetersizlik türünde yer alan çocukların cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışlarının farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmiş, elde edilen sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur.

Verilerin normal dağılıp dağılmadığına ilişkin yapılan Kolmogorov-Smirnov testine göre p değerleri anlamsız bulunmuştur ($p_1, p_2, p_3 < .05$). Ayrıca gruplardaki kişi sayısının 30'dan az olması ($n=27$) verilerin normal dağılmadığını düşündürmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak tek yönlü varyans analizinin nonparametrik karşılığı olan Kruskal Wallis H Testi ile gruplar arasındaki fark incelenmiştir.

Tablo 4.29. 48-72 Aylık Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği, Aile Formu Toplam Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Gruplar	n	$\bar{X}$	S	Sıra Ort.	sd	X^2	p
İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar	9	2.3684	.7771	18.67	2	4.802	0.09
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar	9	1.7018	.4915	12.33			
Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar	9	1.6433	.4066	11.00			

Tablo 4.29 incelendiğinde İşitme yetersizliği olan çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranışlar Alt Ölçeği aile formu toplam puan sıra ortalaması 18.67, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların 12.33, zihinsel yetersizliği olan çocukların ise 11.00 olarak bulunmuştur. Ortalamalar göz önünde bulundurulduğunda işitme yetersizliği olan çocukların diğer gruplara göre toplam puan sıra ortalamalarının yüksek olduğu, otizimli çocukların ise zihinsel yetersizliği olan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Toplam puan sıra ortalamaları arasında oluşan farkın anlamlılığı p değerine bakılarak değerlendirildiğinde, farkın anlamlı olmadığı ($p=.09>.05$) sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 4.30. 48-72 Aylık Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği, Aile Formu Cinsel Kimlik Alt Boyutu Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Gruplar	n	$\bar{x}$	S	Sıra Ort.	sd	X ²	p
İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar	9	1.3951	.37725	13.39	2	1.554	.460
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar	9	1.4815	.26058	16.56			
Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar	9	1.3210	.26900	12.06			

Tablo 4.30 incelendiğinde İşitme yetersizliği olan çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranışlar Alt Ölçeği aile formu Cinsel Kimlik alt boyutu puan sıra ortalaması 13.39, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların 16.56, zihinsel yetersizliği olan çocukların ise 12.06 olarak bulunmuştur. Ortalamalar göz önünde bulundurulduğunda otizmlili çocukların diğer gruplara göre puan sıra ortalamalarının yüksek olduğu, işitme yetersizliği olan çocukların ise zihinsel yetersizliği olan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Cinsel Kimlik alt boyutu puan sıra ortalamaları arasında oluşan farkın anlamlılığı p değerine bakılarak değerlendirildiğinde, farkın anlamlı olmadığı ($p=.46 > .05$) sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 4.31. 48-72 Aylık Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği, Aile Formu Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Boyutu Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Gruplar	n	$\bar{x}$	S	Sıra Ort.	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
İşitme								
Yetersizliği Olan Çocuklar	9	3,3175	,80214	19.50	2	6.540	.038	A-B*, A-C*
Otizm Spektrum								
Bozukluğu Olan Çocuklar	9	1,1529	,69985	11.17				
Zihinsel								
Yetersizliği Olan Çocuklar	9	1,9206	1,28924	11.33				

*A= İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar, B= Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar, C= Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar

Tablo 4.31 incelendiğinde İşitme yetersizliği olan çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranışlar Alt Ölçeği aile formu Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu puan sıra ortalaması 19.50, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların 11.17, zihinsel yetersizliği olan çocukların ise 11.33 olarak bulunmuştur. Ortalamalar göz önünde bulundurulduğunda işitme yetersizliği olan çocukların diğer gruplara göre puan sıra ortalamalarının yüksek olduğu, zihinsel yetersizliği olan çocukların ise otizmlilerle çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu puan ortalamaları arasında oluşan farkın anlamlılığı p değerine bakılarak değerlendirildiğinde, farkın anlamlı olduğu ($p=.03 < .05$) sonucuna ulaşılmaktadır. Anlamlı farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için ikili kombinasyonlar şeklinde t testinin nonparametrik karşılığı olan Mann Whitney U testi uygulanmış, işitme yetersizliği olan çocuklar ile Zihinsel yetersizliği olan çocuklar ve Otizmlilerle çocuklar Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu puanları arasında İşitme yetersizliği olan çocukların lehine anlamlı farkın olduğu tespit edilmiştir. Otizmlilerle çocuklar ve Zihinsel yetersizliği olan çocukların puanları arasında anlamlı farka rastlanmamıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Geçerliğine İlişkin Tartışma ve Yorum

5.1.1. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Kapsam Geçerliğine İlişkin Tartışma ve Yorum

Psikolojide araştırmalara konu olan tutum, kişilik, zeka, psikopatoloji gibi değişkenler genellikle doğrudan gözlenemez. Örtük değişkenler adı da verilen bu tür yapıların araştırılabilmesi için kuramsal olarak sağlam temellere dayanan, geçerli ve güvenilir ölçme araçlarına ihtiyaç vardır (Güngör, 2016: 104).

Eğer ölçek geliştirilmeye karar verilirse ölçülmek istenen yapının belirlenmesi, literatür taraması, uzmanlarla yapılan görüşmeler gibi adımlardan sonra ölçek geliştirme süreci madde havuzu oluşturma adımıyla başlamaktadır (Erkuş, 2014: 54). Bu araştırmada SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği ulusal ve uluslararası alanyazın taranmış, geliştirilen ölçekler incelenmiş, uzmanlar ile görüşülerek madde havuzu oluşturulmuştur. Maddeler 6 kişilik uzman görüşüne sunulmuş, öneriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra ölçek maddelerini oluşturan her madde için durumu ifade eden resimler çizilmiş (yardım alındı) tir. Resimlerin uygunluğu için tekrar uzman görüşü istenmiştir. Ardından pilot bir çalışma yapılarak her yaş grubundan bir erkek ve bir kız çocuğuna resimler gösterilmiş ve anlatılmak istenen şekilde anladıkları görülmüştür. Maddelerin kapsam geçerliliği çerçevesinde, madde ve resimlerin son hali için alan ile ilgili farklı bilim dallarındaki 10 uzmandan görüş alınmıştır. Uzman görüşleri Lawshe İçerik Geçerliliği Ölçütleri'ne göre incelenmiştir. Kapsam geçerlilik oranları ve kapsam geçerlilik indeksleri hesaplanmıştır. Lawshe Tekniğine göre 10 uzman görüşü sonucunda testlerin maddelerinin alabileceği minimum değerin 0.62 olduğu ve bu değerden daha düşük değere sahip olan test maddelerinin testten çıkartılmasının uygun olduğu belirlenmiştir (Lawshe, 1975: 565). Hiçbir madde 0.62 değerinin altında kalmadığı için tüm maddelerin ölçekte yer almasına karar verilmiştir. Kapsam geçerlilik indeksi 0.922 olarak bulunmuş ve $0.922 > 0.62$ olduğu için ölçeğin kapsam geçerliliği sağladığı söylenebilmektedir.

SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu geliştirilmesi için ulusal ve uluslararası alanyazın taranmış, 1997 yılında Friedrich tarafından geliştirilen **Child Sexual Behavior Inventory** (Çocukların Cinsel Davranışları Envanteri) incelenmiştir.

Ayrıca 8 okulöncesi öğretmeninden öğrencilerinin, 10 ebeveyninden de çocuklarının gösterdiği cinsel davranışları listelemeleri istenmiştir. Listelenen bu davranışlar literatür ve uzman bilgileri göz önünde bulundurularak madde havuzu hazırlanmış, hazırlanan madde havuzu 6 uzman görüşüne sunulmuştur. Öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra maddelerin resimleri hazırlanmış resimlerin uygunluğu için de uzman görüşü istenmiştir. Ölçeğin son hali için 10 uzman görüşüne başvurulmuştur. Lawshe tekniğine göre kapsam geçerlilik oran ve indeksleri incelenmiştir. Lawshe içerik ölçütlerine göre 10 uzman görüşü için minimum değer 0.62 olduğu bilinmektedir (Lawshe, 1975: 565). SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği maddelerinin tümünün kapsam geçerlilik oranının 0.62 değerinin üzerinde olduğu belirlenmiş, kapsam geçerlilik indeksinin ise 0.866 olduğu ve 0.62 değerinden yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bilgiler ışığında SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği'nin kapsam geçerliliğinin olduğu söylenebilir.

SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu geliştirilirken ulusal ve uluslararası alanyazın taranmış, daha önce konu ile ilgili geliştirilen ölçekler incelenmiş ve uzman bilgileri ile SECGÖ'nün çocuk formundaki maddelerde göz önünde bulundurularak madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu 10 uzman görüşüne sunulmuş ve Lawshe içerik geçerliliği ölçütlerine göre incelenmiştir. Lawshe içerik ölçütlerine göre 10 uzman görüşü için minimum değer 0.62 olduğu bilinmektedir (Lawshe, 1975: 565). Bu ölçekte yer alan 2 madde 0.62 değerinin altında kaldığı için ölçekten çıkartılmıştır. Diğer maddelerin kapsam geçerlilik oranı, 0.62 değerinin üzerinde olduğu görülmüştür. Kapsam geçerlilik indeksinin ise 0.871 olduğu ve 0.62 değerinden yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bilgiler ışığında SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formunun kapsam geçerliliğini sağladığı söylenebilir.

5.1.2. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Ölçüt Bağımlı Geçerliliğine İlişkin Tartışma ve Yorum

SECGÖ'nün, Williams vd. (1975) tarafından geliştirilen Şirvanlı- Özen (1992) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği ile ölçüt bağımlı geçerliliği incelenmiş, Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği ile SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu ve alt boyutları, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği aile formu ve Cinsel Kimlik alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon bulunurken, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu ile Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde

korelasyon olduğu bulunmuştur. Cinsel kimlik; bireyin ait olduğu cinsiyete kabul edilmesi, kendini bu cinsiyet içinde algılaması, duygu ve davranışların buna uygun olmasıdır (Barutçu, 2002: 2). Cinsiyet kalıpyargı ise eril ya da dişil olarak etiketlenebilen davranışları, tutumları, değerleri, düşünce biçimlerini, konuşmayı, oturmayı ya da yürümeyi, giyinmeyi ve kişinin kendi bedenini süslemeyi kapsar (Gander ve Gardiner, 2005: 321). Bu bilgiler cinsel kimlik ve cinsiyet kalıpyargının paralel olduğu ve anlamlı korelasyonu açıkladığı düşünülmektedir. Fakat cinsiyete ilişkin davranışın, cinsiyet kalıpyargı ile çok yakından ilişkili olmadığından dolayı aralarında bir korelasyon olmasına rağmen anlamlı olmadığı varsayılmaktadır. Ayrıca Türkçeye uyarlanmış cinsiyete ilişkin davranış ölçen bir ölçeğe ulaşılabilen literatürde rastlanılmamıştır.

5.1.3. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Yapı Geçerliliğine İlişkin Tartışma ve Yorum

Açımlayıcı faktör analizi (AFA), ölçme aracının yapısını benzer yapıyı ya da özelliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak yapılan ölçümü az sayıda faktör ile açıklamayı hedefleyen bir istatistiksel tekniktir (Büyüköztürk , 2017: 133). Aynı yapıyı ölçmeyen maddelerin belirlenip çıkarılmasında; faktörde yer alan maddelerin yük değerlerinin yüksek olmasına ve maddelerin tek bir faktörde yüksek, diğer faktörlerde ise düşük yük değerine sahip olmasına dikkat edilerek, maddelerin faktör yüklerinin en az .30 ve sadece bir faktör altında yer alması ölçütleri esas alabilir. Faktör Analizine ölçeğin yapısını ortaya çıkarmak ve daha pek çok çeşitli amaçlarla başvurulabilir (Çokluk vd., 2016: 176). Bu araştırmada ölçeğin yapısını belirlemek yani yapı geçerliliği için kullanılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi korelasyon / kovaryans matrislerine dayalı bir analizdir. Toplanan veriler 1 – 0 gibi kategorik olarak puanlanıyorsa ve bu verilere açımlayıcı faktör analizi yapmak isteniyorsa, başvurulması gereken korelasyon matrisi tetrakorik korelasyon matrisi olmalıdır. Bunun nedeni; normal durumlarda sürekli olan fakat kategori edilerek süreksiz hale getirilen iki değişken arasındaki korelasyonun hesaplanmasında tetrakorik korelasyon katsayısı kullanılmasıdır (Aybek, 2017; Sandal, 2015: 18; Çokluk vd., 2016: 191). SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği 0-1 olarak puanlandığı için tetrakorik faktör analiz yöntemi tercih edilmiştir. İlk olarak Pearson tarafından ileri sürülen tetrakorik korelasyon terimi, iki değişkenli standart normal yoğunluk fonksiyonunun lineer korelasyonuna karşılık gelmekte ve bu yoğunluk fonksiyonunu içeren bir integral denkleminin çözümünü ifade etmektedir.

Araştırmada açıklayıcı faktör analizi yapılırken aynı yapıyı ölçemeyen maddelerin elenmesi ve önemli faktör sayısının belirlenmesinde Çokluk vd. (2016: 190-195); Kline (2013: 183-185); Coşkun vd. (2017: 279- 280)'nin görüşlerinden yola çıkarak şu ölçütler dikkate alınmıştır:

- a) Her faktör içinde yer alan maddelerin anlam ve içerik açısından birbirleri ile tutarlı olması,
- b) Maddelerin sadece bir faktörde değerlerinin yüksek olması veya bir madde iki faktörde de yer alıyorsa bu iki faktördeki değerleri arasındaki farkın en az “.10” olması
- c) Faktörlerin, bir maddede açıkladıkları ortak faktör varyansının yüksek olması,
- d) Kaiser ölçütü: Her bir faktörün özdeğerinin en az 1 olması,
- e) Ölçekteki maddelerin açıkladıkları toplam varyans oranının “.30” ve daha fazla olması,
- f) Faktörlerin öz değerlerine göre çizilen çizgi grafiğinin hızlı düşüşlerin yaşandığı noktanın üstünde kalan nokta sayısına göre faktör sayısının belirlenmesi

SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği için yapılan faktör analizi sonrasında, özdeğeri 1'in üzerinde olan toplam 2 faktör olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %43.894'ünü açıkladığı ayrıca çizgi grafiğinde yüksek ivmeli hızlı düşüşlerin 2. faktörden sonra olduğu görülmüştür. Her faktöre yüklenen maddeler anlam ve içerik açısından tutarlı, binişik maddeler arasında ki yük değerleri .10 üzerindedir. Her bir faktörün yük değeri en az 1'dir. Açıklanan madde korelasyonları .30'un üzerindedir. Açıklanan toplam varyans %43.894'dür ki sosyal bilimlerde çok faktörlü ölçekler için bu oranın %40-60 arasında olması beklenir (Çokluk vd., 2016: 197). Dolayısıyla iki faktörlü bu yapının toplam varyansa yaptığı katkının yeterli olduğu söylenebilir.

Dik döndürmede, faktör yükleri matrisindeki değerler, faktörlerle değişkenler arasındaki korelasyonları verir. Araştırmacı, yük değeri 0.32'den büyük değerleri yorumlar. Varimax yöntemi Kaiser tarafından önerilen bir yöntemdir. Quartimax yönteminin bir düzenlemesidir. Kaiser varimax yöntemini; faktör yük matrisinin her bir sütunun standartlaştırılması sonucu elde edilen yüklerin varyanslarının toplamının maksimum yapılması olarak tanımlar (Polat, 2012: 77). Bu çalışmada varimax dik döndürme tekniğinin kullanılmıştır.

Faktörlerin içeriği incelendiğinde birinci faktörde yer alan maddelerin (1, 2, 3) çocukların temel cinsellik kişiliği ve cinsel denge ile ilgili olduğu görülmüş ve bu faktöre cinsel denge adı verilmiştir. İkinci faktördeki maddeler (4, 7, 8, 9, 10) çocukların cinsel rol kazanımlarını ifade ettiği belirlenmiş ve bu yüzden faktöre cinsel rol adı verilmiştir. Cinsel Denge çocukların cinsiyetlerinin her zaman aynı kalacağı, erkek ve kadın olarak büyüyeceklerini anladıkları aşamadır (Eser, 2008: 27). Eril ya da dişil olarak etiketlenebilen davranışları, tutumları, değerleri, kapsar (Gander ve Gardiner, 2005: 321).

SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği için yapılan faktör analizinde özdeğerleri 1’den büyük iki faktörlü yapı elde edilmesine rağmen ikinci faktörde iki madde kaldığı için bu maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Çünkü kararlı olan faktörler en az 3 değişken içermeli ve faktör yüklerinin yüksek olması gerekir (Karaman, 2015: 68). Bu maddelerin elenmesinin ardından tekrar açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve 7 maddelik tek faktörlü yapı elde edilmiştir. Faktör analizinde Çokluk vd. (2016: 190-195) ile Kline (2013: 183-185) ’in faktör sayısının belirlenmesinde istenen ölçütleri karşıladığı görülmektedir. Tek faktör varyansın %32.793’ünü açıklamaktadır. Sosyal bilimlerde çok faktörlü ölçekler için bu oranın %40-60 arasında olması beklenir (Çokluk vd., 2016: 197). Tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazla olması yeterli görülebilir (Şekercioğlu, 2009: 53).

SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu için yapılan faktör analizinde özdeğeri 1’in üzerinde olan toplam 5 faktör olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %60.211’ini açıkladığı görülmüştür. Fakat beş faktörlü yapı da faktörlerin isimlendirilmesini zorluğu ve faktörlerde yer alan değişkenlerin kuramsal yapıyı tam olarak uyum sağlayamadığı için iki faktörlü yapı daha uygun olacağı düşünülmüştür. 5 faktörlü yapı alındığı zaman faktör analizinde Çokluk vd. (2016: 190-195) ile Kline (2013: 183-185) ’in faktör sayısının belirlenmesinde istenen ölçütlerinin her bir faktörde yer alan maddelerin anlam ve içerik açısından tutarlı olması maddesine ters düşmektedir. Ayrıca iki faktörlü yapı, faktörlerin öz değerlerine göre çizilen çizgi grafiği yüksek ivmeli, hızlı düşüşlerin yaşandığı noktaya göre ayarlanması maddesini desteklemektedir. Diğer yandan faktör analizinde Çokluk vd. (2016: 190-195) ile Kline (2013: 183-185)’in faktör sayısının belirlenmesinde istenen ölçütleri karşıladığı görülmektedir.

Bir ölçek, belli bir örneklem üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapıldığında standartlaşmış olur. Bu aynı zamanda test veya ölçeği güvenle kullanılabilecek ve uygulayabilecek hale getirme işlemidir (Şencan, 2005: 10). Klasik yöntemler ile araştırmacı yalnız birkaç değişken arasındaki ilişkiye bakar ve bu ilişkiler

karmaşık bir teori elde etmek için yeterli olmayabilir. Ölçüm hataları geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında önemli bir konudur ve Yapısal Eşitlik Modeli ile bu hatalar istatistiğe katılarak sonuçlar elde edilir. Yani gözlenen ve gizil değişkenlerden kaynaklanan ölçüm hataları hesaplamalara dahil edilmiş olur. DFA kullandığı analizler gelişmiş ve ileri düzeydedir ve sadece bir tane değil daha fazla sonuç üretebilir (Çapık, 2014: 197).

DFA sonucunda elde edilen p değerinin anlamlı olmaması gözlenen ve beklenen kovaryans matrisleri arasında farkın olmadığını, yani modelin doğrulandığını gösterir. Anlamlı olması halinde ise diğer kriterlere bakılır (Çokluk vd., 2016: 267). RMSEA'nın kabul edilebilir sınırlar içinde olmamasına rağmen, 0.08 ile 0.10 arasında olması model uyumunun düşük olduğunu ifade ederken; 0,10 dan yüksek olan değerler için modelin uygun olmadığı yani kabul edilemez olduğu (Schermelleh- Engel ve Moosbrugger, 2003: 36) söylenebilir. Uyum iyiliğine ilişkin sunulan bütün değerler ilgili alan yazında genel kabul gören ölçütlere (Erdem, 2013: 410) bağlı kalınarak analizler sonucunda modele ilişkin Ki-kare (χ^2), χ^2/sd , RMSEA, RMR, GFI, NNFI, NFI ve AGFI uyum iyiliği indeksleri incelenmiş, “mükemmel” ve “kabul edilebilir” olarak nitelendirilmiştir. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu iki faktörlü yapısı, SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu tek faktörlü yapısı yukarıdaki koşulları sağlamakta ve uyumlu bir model yapısı oluşturmaktadır. Yalnız SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu iki faktörlü yapısının GIF değeri .87 olarak bulunmuştur. Büyüköztürk vd. (2004) yaptıkları bir çalışmada GFI değerinin .80' e eşit veya büyük olmasının yapının uygun olduğunu gösterdiğini söylemişlerdir. Ayrıca Korucu ve Usta (2017), Erkorkmaz vd. (2013)' nin çalışmaları da bu bilgiyi doğrulamaktadır.

SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu ile SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt ölçeği çocuk formu ve SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği aile formu Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutları arasında; SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu Cinsel Denge alt boyutu arasında; SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu Cinsel Rol alt boyutu ile SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği ve SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu arasında; SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu Cinsel Rol alt boyutu ile SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış aile formu Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu arasında anlamlı korelasyon olmadığı görülürken, diğer alt ölçekler ve alt boyutları arasında anlamlı korelasyon olduğu belirlenmiştir. Elde edilen korelasyon katsayıları alt ölçekler arasında çoklu bağlantı probleminin bulunmadığını göstermektedir.

Düşük korelasyonlar genellikle aile formunun cinsiyete ilişkin davranış alt boyutu ve çocuk formunun Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği ile diğer alt ölçekler ve onların alt boyutları arasında olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar ölçüt bağıntılı geçerlik sonuçları ile örtüşmektedir. Cinsiyete ilişkin davranış ve cinsel kimlik cinsel gelişimin bileşenleri olmasına rağmen (Özsungur, 2010: 164) farklı özellikleri içermektedir.

5.2. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Güvenirliğine İlişkin Tartışma ve Yorum

Klasik test kuramında güvenirliliğin kapsamı bileşenlerinin içeriği ile ilgilidir. Güvenirliliğin temel bileşenleri beş başlık altında ele alınır. Bunlar; iç tutarlılık, istikrarlılık, temsil edicilik, eş değeriilik ve nesnelliktir. İç tutarlılık ölçek veya test içindeki maddelerin belirli bir kuramsal yapıyı birlikte açıklayabilmeleridir (Şencan, 2005: 23). Bu araştırmada güvenirliliğin temel bileşenlerinden iç tutarlılığa bakılmıştır. Testteki her bir maddeye doğru yanıt veren kişi yüzdesi hesaplanarak iç tutarlık Kuder-Richardson 20 ve 21 no'lu formülleri ile tahmin yöntemine gidilmiştir. Bu şekilde elde edilen katsayı da iç-tutarlılığın bir ölçüsüdür. Bu formül, doğru cevaplandırılanlara puan verilmesi, yanlış ve boş cevaplara hiç puan verilmediği testlerde uygulanabilir (Demirali, 1995: 143). Derecelemeli cevap seçenekleri olan testlerde alfa katsayısı hesaplanır (Çokluk, 2016: 198). Bu literatür bilgileri yapılan araştırmada SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formlarında KR-20 güvenirlilik kat sayısının, SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği aile formunda da Crombach Alfa güvenirlilik kat sayısının hesaplanmasının doğruluğunu göstermektedir.

Özdamar (1999: 73) güvenirlilik katsayısına ilişkin ölçüt değerlerini $0.00 < \alpha < 0.40$ aralığı ölçeğin güvenilir olmadığını, $0.41 < \alpha < 0.60$ aralığı ölçeğin düşük güvenirlilikte olduğunu, $0.61 < \alpha < 0.80$ aralığı ölçeğin orta düzeyde güvenilir olduğunu, $0.81 < \alpha < 1.00$ aralığında olduğu zaman ise ölçeğin yüksek güvenirlilikte olduğu şeklinde ifade etmektedir. SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu madde çıkartılırsa test ortalamalarının değişimi incelendiğinde KR-20 güvenirlilik katsayısı, en düşük değerin 0.439 ve en yüksek değerin 0.532 ve test toplamında değerinin 0.613 olduğu bulunmuştur. Cinsel Denge alt boyutunda ise KR-20 Güvenirlilik kat sayısı 0.585, Cinsel Rol alt boyutunda ise 0.531 çıkmıştır. SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu en düşük değerin 0.579 ve en yüksek değerin 0.654 ve test toplamında değerinin 0.661 olduğu bulunmuştur. Özdamar (1999: 73)'a göre bu ölçek güvenilir bir ölçektir sonucuna ulaşılabilir.

Büyüköztürk (2004: 209), psikolojik bir test için güvenilirlik katsayısının .70 ve üzerinde olmasının yeterli olduğunu ifade etmiştir. Ancak madde sayısı ve ölçme aracının türü, güvenilirlik katsayısı için önemli bir faktördür ve geliştirilen SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği 8 maddeden, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği 7 maddeden oluşmaktadır. Alpar (2014: 499) 10-15 maddeden oluşan ölçme araçlarında KR20 değerinin .50 gibi düşük bir değere sahip olmasının dahi testin güvenilir olduğunu gösterdiğini belirtmiştir. Alpar' a göre de geliştirilen bu ölçekler güvenilir ölçeklerdir.

SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği aile formu madde çıkartılırsa Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının değişimi incelendiğinde, en düşük değerin 0.826 ve en yüksek değerin 0.855 ve test toplamında değerinin 0.85 olduğu bulunmuştur. Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutunda cronbach alfa güvenilirlik kat sayısı 0.65, Cinsel Kimlik alt boyutunda ise 0.88 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özdamar (1999: 73)'a göre yüksek güvenilirlikte olan bu ölçek , Büyüköztürk (2004: 218)'e göre ise psikolojik testler kapsamında güvenilir bir ölçektir.

5.3. 48-72 Ay Yetersizlik Türünde Yer Alan Çocukların Cinsel Gelişimlerine İlişkin Tartışma ve Yorum

5.3.1. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Yetersizlik Türünde Yer Alan Çocukları Ayırt Etmesine İlişkin Tartışma ve Yorum

Maddelerin ayırt edicilik güçlerinin iç tutarlık ölçütüne (t-test) dayalı olarak belirlenmesinde; iki bağımsız örneklemden elde edilen ortalamalar arasındaki farkın manidarlığını test eden t-test tekniğine dayalı madde analizinden yararlanılır (Büyüköztürk, 2004: 225). Bu literatür bilgisi ölçeğin yetersizliği olan çocukları ayırt ediciliğini bu teknikle belirlenebileceği sonucunu düşündürmektedir. Bakkaloğlu (2008) geliştirdiği Okulöncesi Geçiş Becerileri Ölçeğinde, ölçeğin gelişimsel geriliği olan çocuklar için ayırt ediciliğini bu yöntemle incelemiştir. Ayrıca Anadolu Üniversitesi Sak (2016) ekibinin geliştirdiği Anadolu Sak Zeka Ölçeğinin yetersizliği olan çocukları ayırt ediciliğini aynı şekilde iki grubun puan ortalamalarının t testi sonuçlarına bakarak incelemiştir (<https://www.Researchgate.net/publication/311733797>). Bu araştırma örnekleri geliştirilen alt ölçeklerin yetersizliği olan çocukların ayırt ediciliğinde kullandığımız t-test'in nonparametrik karşılığı olan Mann Whitney U Testi'nin kullanımını doğrulamaktadır.

Normal gelişim gösteren ve yetersizliği olan çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu Cinsel Denge ve Cinsel Rol alt boyutları, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt

Ölçeği çocuk formu, SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutlarından elde ettikleri toplam puan ortalamaları arasında anlamlı derecede fark olduğu ($p<0.05$), yetersizliği olan çocukların puanlarının akranlarından anlamlı derecede düşük olduğu ve aracın iki grubu ayırt ettiği bulunmuştur.

5.3.2. 48-72 Ay Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu ile Elde Edilen Verilere İlişkin Tartışma ve Yorum

Üç farklı yetersizlik türünde yer alan çocuklara cinsel kimlik ile ilgili 8 soru yöneltilmiştir ve bu sorulara verilen cevaplarda işitme yetersizliği olan çocukların büyüdüleri zaman çocuğu doğurma ve emzirme durumlarını bilmede sıkıntıları olduğu görülmektedir. Diğer sorulara göre bilen kişi sayısı düşüktür. Yani işitme yetersizliği olan çocukların yetişkinliklerindeki cinsiyet rolleri ile özdeşim kuramadıkları düşünülebilir. Ayrıca büyüdüleri zaman cinsiyetlerinin değişmeyeceği konusundaki bilgileri de diğer sorulara verdikleri cevaplara göre düşük çıkmıştır. Moss ve Blaha (2001: 18)'ya göre işitme yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim sorunları içinde algı sıkıntıları toplumsal kural ve modelleri kaçırmalarına neden olabilir. Bu literatür bilgisi elde edilen bu bulguyu desteklemektedir.

Otizimli çocukların en çok bebeği kimlerin doğurduğunu bilmedikleri görülmektedir. Sonrasında büyüdüleri zaman bebeği doğurup doğuramamak ve emzirip, emzirememe konusunu bilemedikleri görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda otizm çocukların yetişkin cinsel rollerinin özdeşimini sağlayamadıkları düşünülebilir. Ayrıca bebeği kimlerin emzirdiğini, bebeği kimlerin doğurduğundan daha iyi bilmektedirler. Bu sorulardan sonra en düşük doğru cevap verme oranı büyüdüleri zaman kız ve erkek kalıp kalamayacakları sorusuna aittir. Bu cevap oranı cinsiyet değişmezliği konusundaki sıkıntıyı düşündürmektedir.

Dewinter (2013: 3470), 2009 ile 2012 yılları arasında otizmli kişilerin cinsel davranışları ile ilgili yapılan araştırmaları incelemiş ve ortak olarak otizmli çocuklarda cinsiyet kimlik gelişimi sorunları yaşadıklarını, çocuklarda cinsel gelişimin anlaşılamadığı, cinsel gelişimin ancak anne-baba ya da bakıcıların gözlemlerine dayandığını belirtmiştir. Bu çocuklardaki dil becerilerindeki yetersizlik oyun kurmadaki eksiklikler çocukların rol model olarak cinsel rolleri öğrenmesini ya da özdeşim kurarak cinsel kimliğini kazanmasını engellemektedir (Mukaddes, 2002: 529). Bu bilgiler yapılan bu araştırma sonucunda

ulaşılan otizmlilerin kimlik gelişiminde sıkıntılar olması durumu ile örtüşmektedir. Ayrıca Dewinter' in belirttiği otizmlilerin cinsel gelişimi ile ilgili yapılan araştırmalarda anne, baba veya bakıcıdan bilgi alma durumunun bu araştırmada aşılarak doğrudan çocuktan bilgi alınması, bu araştırmanın güçlü yönünü göstermektedir.

Ruble ve Dalrymple (1993) yaptıkları çalışmada 9-39 yaşları arasında otizmlilerin toplum içinde özel bölgelerine dokunduğu, elbiselerini çıkarmaya çalıştığı, karşı cinse uygun olamayan şekilde dokunduğunu, uygun olmayan konularda tartıştığını, eteğin ya da tişörtünün altından bakmaya çalıştığını ve ebeveynlerin uygun olmayan yerlerine dokunduğunu bulmuştur (Realmuto ve Ruble, 1999: 121). Bu araştırma da otizmlilerin çocukların bebeği kimlerin doğurduğundan daha çok bebeği kimlerin emzirdiğini bilmeleri Ruble ve Dalryple'nin bahsettiği röntgenci davranışlarından ileri geldiğini düşündürmektedir.

Zihinsel yetersizliği olan çocukların en düşük doğru cevapladıkları soru büyüdükleri zaman bebeği emzirip emziremeyecekleri sorusunun cevabına karşılık gelmektedir. Emzirme durumu konusundaki doğru cevap oranları bebeği doğurma konusundaki doğru cevap oranlarından daha düşük olduğu görölmektedir. Bebeği kendilerinin doğurup doğuramayacakları konusundaki özdeşimleri, kendilerinin emzirip emziremeyecekleri konusundaki özdeşimlerinden daha iyidir. Ama genel duruma bakıldığı zaman zihinsel yetersizliği olan çocuklar yetişkin cinsel rolleri konusunda sıkıntı yaşadıkları düşünölebilir.

Maksym (1990: 15)'a göre 3-9 yaş arasında zihinsel yetersizliği olan çocuklara öğretilmesi gereken cinsellikle ilgili konulardan biri erkek ve kızlar arasındaki farklılıklardır. Erkek ya da kız olmanın ne anlama geldiğinin farkına varması da öğretilmesi gereken bir başka konudur. Bu çocukların emzirme konusunu ve doğum yapma konusunun bilme durumlarının diğer sorulara göre daha az olması, çocuklara bunları öğretilmesi gerektiği sonucuna ulaşılır ki bu da Maksym'ın görüşünü destekler.

Crespi (2011: 2) cinsel rol gelişimini etkileyen etmenler içerisinde bilişsel düzeyin etkili olduğunu söylemektedir. Bu bilgiye dayanılarak zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel rol kazanım ile ilgili soruları doğru cevaplama düzeyleri daha düşük olması bilişsel düzeye bağlanabilir.

Kohlberg, çocuğun cinsel gelişimi zihinsel gelişim ile ilgilidir ve cinsel gelişimi anlamak için zihinsel gelişimde aşağıdaki üç aşamayı geçmesi gerektiğini savunmaktadır; **Temel cinsellik kişiliği**; Çocuğun kız ya da erkek olduğuna dair anatomik farklılığı anlaması

aşamasıdır. **Cinsel Denge:** Çocukların cinsiyetlerinin hiç değişmeyeceği, aynı kalacağı, erkek ve kadın olarak büyüyeceklerini anladıkları aşamadır. **Cinsel Korunum- Cinsel Sabitlik:** İnsanların görünüşte bazı farklılıkları olsa bile cinsiyet değişiminin olmayacağını fark ettiği aşamadır (Aktaran: Eser, 2008: 27). Bu literatür bilgisi de zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel denge aşamasını tam olarak kazanamadıklarını göstermektedir. Bununla birlikte Lin (1991: 23) yaptığı çalışmada zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel eğitim alabileceklerini savunmuştur. Zihinsel yetersizliği olan çocuklarında mutlu bir şekilde cinsiyet rollerini benimseyebileceklerini belirtmiştir.

Çetin (2002) Zihinsel yetersizliği olan 5-17 yaş, zihinsel yetersizliği olmayan 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet rolü kazanımlarını incelemiştir. Zihinsel yetersizliği olmayan çocukların cinsiyet rolü kazanımları olanlara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu çalışmada zihinsel yetersizliği olan çocukların yetişkin cinsiyet rollerini kazanma konusunda elde edilen bulguları desteklemektedir.

Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklar erkek ya da kız olduğunu bilme, gelin ya da damat olacağını bilme, bebeği kimlerin doğuracağını bilme konusundaki doğru cevap verme düzeyleri işitme ve zihinsel yetersizliği olan, çocuklara göre daha düşüktür. Otizmlili çocuklar Kohlberg'in cinsel gelişimin zihinsel gelişimdeki aşamalarına göre temel cinsellik kişiliği ve cinsel denge boyutundaki kazanımları diğer yetersizlik türünde yer alanlara göre daha düşüktür. Fakat örnekleme katılan otizmlili çocukların zihinsel yetersizlikleri bulunmadığı düşünülürse ve zihinsel yetersizliği olan çocuklara göre kazanımları daha düşük olduğu göz önüne alınırsa cinsel kimlik kazanımının doğrudan bilişsel gelişim ile ilgili olmadığı düşünülebilir. Sosyal teoriler cinsiyetin biyolojik verilerden ziyade sosyal yapılar olduğunu öne sürerler. Cinsiyet farklılaşması ile ilgili yapılan araştırmalar kişisel sabit özelliklerden çok toplumsal ve örgütsel uygulamalara uzanmaktadır (Bandura ve Bussey, 1999: 11). Bandura çocuk yeni öğreneceği bir davranışı çevresindeki insanları taklit ederek öğrenirler. Dolayısıyla erkek çocuk hem cins ebeveyni gözlemleyerek erkek gibi olmayı kız çocukta hem cins ebeveynini gözlemleyerek kadın gibi olmayı öğrenmektedir (Başal ve Kahraman, 2011: 1337). Bu literatür bilgileri araştırma bulgularını desteklemektedir.

İşitme yetersizliği olan çocuklar büyüdükleri zaman bebeği doğurma ve emzirme konularındaki sorulara doğru cevap verme düzeyleri diğer yetersizlik türlerindekiyle göre daha düşüktür. Bunun nedeni olarak da düşünme, karar verme, yorumlama, sebep-sonuç ilişkilerini değerlendirmede yetersiz olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014: 46). Zihinsel yetersizliği olan çocukların hiçbir sorunun

doğru cevaplanma oranında diğer iki grubun ikisinden de aynı soruda daha düşük olmamıştır. Otizmlı çocukların büyüdüğü zaman anne baba olma ve emzirme konusundaki sorularına verdikleri doğru cevap oranları, zihinsel yetersizliği olan çocuklarıninkinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Zihinsel yetersizliği olan çocukların büyüdüğü zaman erkek veya kız olacakları, büyüdüğü zaman çocuğu doğurma konusundaki sorularına verdikleri doğru cevap oranları diğer gruplara göre daha yüksektir. Bu bilgiler, işitme yetersizliği olan çocukların zihinsel yetersizliği olmadığı göz önünde bulundurulduğunda cinsiyet kimlik kazanımında sosyal öğrenme kuramının daha etkili olduğunu düşündürülebilir. İşitme yetersizliği olanlar normal gelişim gösteren arkadaşlarına göre çok daha fazla akademik, davranışsal ve duygusal problemlere sahiptir. “İşitme yetersizliği olanların davranışları üzerinde gözlemlenen problemlerini özünde sosyal gelişimlerini etkileyen becerilere sahip olmamaları veya bu becerilerin az gelişmesi, yer alabilir” bilgisi de bu bulguları destekler (Akfirat, 2004: 11).

5.3.3. 48-72 Ay Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu ile Elde Edilen Verilere İlişkin Tartışma ve Yorum

İşitme yetersizliği olan çocukların genel olarak cinsiyete ilişkin davranışları diğer yetersizlik türlerinde yer alanlara göre daha çok tercih ederken, ayna karşısında vücudunu incelemek ve tuvalete giren kişiye bakmaya çalışmak davranışlarını diğer yetersizlik türlerinde yer alanlara göre daha az tercih etmişlerdir. Bu bulgular normal gelişim gösteren çocukların gösterdikleri cinsiyete ilişkin davranışları işitme yetersizliği olan çocuklarında diğer yetersizlik türlerinde yer alanlara göre yüksek düzeyde gösterdiğini düşündürmektedir. İşitme yetersizliği olan çocukların, dil ve konuşma düzeylerindeki geri kalmışlığın dışında onları diğer çocuklardan ayrılan çok fazla özellikleri yoktur. Davranışları, hissettikleri, ihtiyaçları diğer çocuklar ve akranları ile aynıdır. Duygusal yönden diğer akranlarının etkilendiklerinden bu çocuklar da etkilenir. En önemli sorun dilediklerini, gereksinimlerini sözlü olarak ifade edememeleridir. İşitme kaybına uyum sağlaması ve diğer kişiler ile olumlu ilişkiler kurabilmesi, etrafındaki kişilerin ona gösterdiği tepkilere ve taşıdığı özellikleri kabullenmesine bağlıdır (Erben, 2005: 43). Bu araştırmada elde edilen sonuç bu bilgi ile desteklenebilir. İşitme yetersizliği olan çocukların cinsel gelişimleri ile ilgili problemleri dil sınırlanması ve algı eksikliklerinden dolayı, anlama ve bilgi eksikliğine dayanmaktadır (Kelliher, 1973: 28). Çevresindeki kişilerin tuvalete giren kişiye bakma ve üzerini çıkarmaması gerektiği konularda çok fazla tembihte bulunması çocuğun davranışların yanlış olduğu algısı uyandırmış olabileceği düşünülebilir.

Otizimli çocukların genel olarak cinsiyete ilişkin davranışları tercih etme durumları diğer yetersizlik türlerinde yer alanlara göre düşük iken, çıplak kişiye bakmak, aşkım sevgilim kelimelerini kullanmak ve tuvalete giren kişiye bakmaya çalışmak davranışlarında zihinsel yetersizliği olan çocukların olduğu grup ile aynı tercih etme durumları olduğu görülmektedir. Ruble ve Dalrymple (1993) yaptığı araştırmalarında otizimli çocukların eteğin ya da tişörtün altından bakmaya çalıştığını ve ebeveynlerin uygun olmayan yerlerine dokunduğunu bulmuştur (Aktaran: Realmuto ve Ruble, 1999: 121). Bu çalışma çıplak kişiye bakmak ve tuvalete giren kişiye bakmaya çalışmak davranışlarını açıklamaktadır. Cinsel gelişim genellikle zihinsel yetersizliği olan bireylerde 3 yıl ertelenmektedir (Sullivan ve Bowden, 2013: 3457) görüşü bu bulgular ile çelişmektedir. Çünkü normal çocukların gösterdiği birçok cinsiyete ilişkin davranış zihinsel yetersizliği olan çocuklarda göstermektedir. Otistik çocuklar ile zihinsel yetersizliği olan çocukların üç davranışta aynı seviyede olması da yine cinsiyete ilişkin davranışların zihinsel gelişim ile doğrudan ilişkili olmadığını düşündürmektedir.

Cinsel davranışlar hakkında konuşmayı işitme yetersizliği olan çocukların hepsi tercih ederken, zihinsel yetersizliği olan çocukların hiç biri tercih etmemiştir. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar diğer gruplara göre daha çok tercih ettikleri davranış ise ayna karşısında vücudunu incelemek olmuştur. Maksym (1990: 10-119) zihinsel yetersizliği olan çocukların bedeni hakkındaki merakını giderilmesi cinsel gelişimleri için öğretilmesi gereken bir durum olduğunu belirtmektedir. Bu araştırmada ulaşılan zihinsel yetersizliği olan çocukların en çok tercih ettikleri davranışın ayna karşısında kendini incelemek olması bu durumun nedenini açıklamaktadır. Dalldorf'un cinsel içerikli sözleri otistik çocukların kolaylıkla dillerine dolanarak tekrarlanabilirler (Aktaran: Realmuto ve Ruble, 1999: 121) görüşüne karşılık bu araştırmada cinsel davranışlar hakkında konuşmayı tercih etme durumu otistik çocuklarda oldukça düşük çıkmıştır. Cinsel davranışlar hakkında konuşmayı tercih etme durumunda işitme yetersizliği olanlar ile zihinsel yetersizliği olanlar arasında ters orantı olduğu görülmektedir. Bu durumun Schlesinger ve Meadow'un (Aktaran: Akfırat, 2004: 11) yaptıkları araştırmada işitme yetersizliği olan çocukların sosyal gelişiminde saptadıkları içe kapanıklık durumu ile işitme yetersizliği olan çocukların öğretmenlerinin belirttiği çok tv izleme durumu ile açıklanabileceği düşünülmektedir. İçe kapanıklık durumları onları daha çok tv izlemeye ve cinsel davranışlar hakkındaki konuşmalara daha çok maruz bırakmaya yol açtığı sonucu tahmin edilmektedir.

İşitme yetersizliği olan çocukların cinsiyete ilişkin davranışları tercih etmeme durumlarına verdikleri cevaplar kodlandığında üç ana tema ortaya çıkmıştır. Hoşlanmama, yanlış ve ayıp. Bu temaların diğer yetersizlik türlerine göre farklı olanı hoşlanmama temasıdır ve bu temada 4 (%15.38) cevap yer almaktadır. Yanlış temasında 20 (%76.9) ayıp temasında ise 1 (%3.8) cevabın yer aldığı görülmektedir. Yanlış temasının yüksek olması, işitme yetersizliği olan çocukların cinsel gelişimleri ile ilgili problemleri dil sınırlanması ve algı eksikliklerinden dolayı, anlama ve bilgi eksikliğine dayanmaktadır (Kelliher, 1973; 28). Düşünme, karar verme, yorumlama, sebep-sonuç ilişkilerini değerlendirmede yetersiz oldukları düşünülebilir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014: 46). Standart dilin kullanım örneklerinin dışında yeni kullanım örnekleri üretebilmektedirler, yetişkinlerin kullandığı dil kuralları onlara karışık geldiğinde kendi edindikleri kadarıyla dil kurallarını geneller ve uygularlar (Baykal, 2018: 105). Bu literatür bilgileri araştırmadan elde edilen bu bulguyu desteklemektedir. İşitme yetersizliği olan çocuklar algı eksiklikleri, neden sonuç ve yorumlama yetersizliklerinden dolayı aşırı kurallaştırılarak birçok davranışı ‘yanlış’ olarak tek düze nitelendirdikleri tahmin edilmektedir.

Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların cinsiyete ilişkin davranışları tercih etmeme nedenleri 6 tema altında toplanmıştır. Bunlar; ceza almamak, zarar görme endişesi, oyun oynamayı tercih etme, yanlış olması, nedenini bilmemek, dikkatin başka bir yere odaklanmasıdır. Zarar görme endişesi teması altında 1 (%2.04) cevap, oyuncaklar ile oynamayı tercih etme teması altında 9 (%18.36) cevap, yanlış olması teması altında 10 (%20.4) cevap, nedenini bilmemek teması altında 1 (%2.04) cevap, ceza almamak teması altında 1 (%2.04) cevap, dikkatin başka yere odaklanması teması altında 13 (%26.53) cevap, yer almaktadır. Yanlış olması teması işitme yetersizliği olan çocuklar ile ortak tema olarak tespit edilmiştir. Zarar görme endişesi ve ceza almamak temalarında 1’er cevap yer almış ve çocukların cevaplarında ‘Babanın yanına gitmen, düşüp kayar’ ve ‘Yoksa annem bana kızdı’ ifadesi yer almaktadır. Anne babaların otizmlili çocuklarının durumlarına yönelik endişe duymaları (Töret vd., 2014: 5), otizmlili çocuğu olan anne babaların yüksek düzeyde depresyon ve ruh sağlığı sorunları yaşamaları (Töret vd., 2014: 5) ve anne babaların stres seviyelerinin, çocukları ile olan etkileşim özellikleri ile bağlantılı olduğunu göstermektedir ki çocukların bu cevapları aile çocuk arasındaki iletişim stilini yansıtmaktadır.

Oyuncaklar ile oynamayı tercih etme teması da 9 cevap ile oldukça dikkat çekmektedir. Gilbert vd. (1990) yaptıkları araştırmada otizmlili çocukların ailelerinin çocuklarında dikkatlerini çektiklerini söyledikleri görsel materyalleri tercih etme (Aktaran:

Bodur vd., 2006: 131) durumu ile açıklanabilir. Ayrıca bu çocuklarda hayali oyunların eksikliği ve diğer insanlar ile ilgilerini ya da başarılarını paylaşma arayışı içinde olmama (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013: 51) onları oyuncaklar ile ilgilenmeye itmektedir.

Nedenini bilmemek teması altında bir cevap yer almasına rağmen bu durumun yine DSM-V tanı kitabında otizmlili çocukların tanı ölçütleri bölümünde yer alan (2013: 51). toplumsal ya da duygusal karşılıklar verememe durumlarının en az ikisinin varlığı ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Dikkatin başka yere odaklanması teması içerisinde 13 cevap yer almaktadır ve tercih edilme oranı yüksektir. Bu durum iki şekilde açıklanabilir. Birincisi ekolalidir; çocuklardaki ekolalinin nedeni şu şekilde açıklanabilir; İspanya’ da bir restoranda pilav yemek istiyorsun. O sırada arkanızdaki masada oturan müşteri İspanyolca bir tümce söylüyor ve kısa bir süre geçtikten sonra masaya pilav geliyor. Fakat bu tümce içindeki hangi sözcüğün pilav anlamına geldiğini bilemezsiniz. Otizmlili insanların konuşmalarının özelliği de buna benzer onlarda ihtiyaçlarının karşılandığı anlarda söylenmiş sözcükleri ezberlerler ve bunları gerektiğinde kullanırlar (Turan, 2002: 89). Bu bilgi bize cevap alakasız gözükse bile konu ile ilgili olabileceğini düşündürmektedir. İkinci durum ise dili sosyal amaçlı değil de taleplerinin karşılanması için kullanırlar, öğrenilen, öğrenildiği bağlam/durum içinde kalmakta, bunların sonucunda bağlam dışı konuşmalar yer almaktadır (Ege, 2006: 10) ve hiperaktif özelliklerinden dolayı dikkatleri dağılmaktadır.

Yanlış olması teması altında da 10 cevap yer almaktadır. Bu cevaplarda ‘bakılmaz, olmaz v.b gibi keskin ve net cevaplar yer almaktadır. Bu durumun ceza almamak temasında olduğu gibi aile iletişim stillerinden ya da İşlevsel olmayan işlere sıkı sıkı uyma (DSM-V, 2013: 51) özelliklerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. İşitme yetersizliği olan çocuklar ile ortak olan bu tema da, yine işitme yetersizliği olan çocuklar gibi aşırı kurallaştırma görülebileceği de göz ardı edilmemelidir.

Zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsiyete ilişkin davranışları tercih etmeme nedenleri 5 tema altında toplanmıştır. Bu temalar şu şekilde tespit edilmiştir; oyunun daha eğlenceli olması, ayıp, yanlış, nedenini bilmemek, tembih. Oyunun daha eğlenceli olması teması altında 2 (%4.44) cevap, ayıp teması altında 2 (%4.44) cevap, yanlış teması altında 17 (%37.7) cevap, nedenini bilmemek teması altında 4 (%8.88) cevap, tembih teması altında da 5 (%11.11) cevap yer almaktadır. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişimleri ile ilgili olarak ortak özellikleri olan homojen bir grup yoktur. Bununla birlikte klinik

zihinsel yetersizliğin değişik şekilleri cinsel gelişimin ilerlemesinde kesinlikle etkili olduğu gözlenebilmektedir (Kijak, 2013: 109). Bundan dolayı zihinsel yetersizlik türünde yer alan çocukların cevaplarında işitme yetersizliği olan çocuklara göre daha çok tema yer almıştır.

3-6 yaşlar arasındaki çocuklar cinsellik konusunu merak ederler. Meraklarını sordukları sorular ile ifade ederler (Kandır, 2004: 95). Genellikle 3 yaş civarında konuşmayı da büyük oranda gerçekleştirdiğinden merak ettiği her şeyi sormaya başlar (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 1996: 251). Oyunun daha eğlenceli olduğunu düşünen 2 çocuk için normal gelişim sürecindeki cinsel merakın daha başlamadığı düşünülebilir.

Ayıp teması altında 2 cevap, yanlış teması altında 17 cevap yer almıştır ki en çok tercih edilen temadır, tembih teması altında da 5 cevap yer almıştır. Martenson (2004) zihinsel yetersizliği olan bireylerin sevgi ve cinsellikle ilgili fırsatları ve engelleri tanımlamak için bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada okul çalışanları ve ailelerin çocukların cinsel gelişimi hakkında kendilerini sorumlu hissettikleri ve bundan dolayı çocukları yüksek duvarların içine kapatarak disipline etmeye çalıştıklarını bulmuştur. Bu çalışma ile elde edilen bulgular açıklanmaya çalışıldığı zaman ailelerin çocuklarını koruma adına verdikleri cinsel eğitimlerde katı davranarak ‘Ayıp ve Yanlış’ şeklinde öğrettikleri, onları tembih ettikleri düşünülebilir. Diğer bir açıklaması ise zeka geriliği zihinsel işlevlerin, kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde kendini gösteren uyumsuz davranışların her ikisinin de anlamlı sınırlılıklar olarak karakterize edilen bir yetersizliktir (Eripek, 2009: 108). Zihinsel yetersizliği olan çocuğa Maksym (1990: 10-119) göre doğru davranışların öğretilmesinde uygun olmayan davranışların yerini uygun olan davranışları alması gerekirken, yetersizlikten dolayı bu eğitim uzun süreceği için ‘Yanlış ve Ayıp’ kavramı verilmiş olabilir. Zihinsel yetersizliği olan çocuklarda dil gelişiminde de yetersizlik yaşandığı için sınırlı dil (Diken ve Bakkaloğlu, 2016: 30) ile çocuk neden yanlış ya da ayıp olduğunu açıklayamamış olabileceği düşünülmektedir.

Nedeninin bilmemek teması altında 4 cevap yer almıştır. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar duygu ve düşüncelerini ifade etmekte zorlanırlar (Şahin, 2013: 9). Ayrıca bu çocukların hem kısa süreli bellek hem de uzun süreli bellekte sıkıntılar vardır. Öğrendikleri bir konuyu unutabilmektedirler (Diken ve Bakkaloğlu, 2016: 33). Bundan dolayı nedenini bilmemek teması altında yer aldıkları düşünülmektedir.

Sorulara cevap verilmeme oranı İşitme yetersizliği olan çocuklarda %3.8, Otizm ve spektrum bozukluğu olan çocuklarda %28.5, Zihinsel yetersizliği olan çocuklarda %33.3

olarak tespit edilmiştir. En yüksek cevap verilmeme oranı zihinsel yetersizliği olan çocuklara ait olmuştur. Bunun nedeninin zihinsel yetersizliği olan çocuklar duygu ve düşüncelerini ifade etmekte zorlandıkları (Şahin, 2013: 9) düşünülmektedir.

5.3.4.48-72 Ay Yetersizliği Olan Çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranışlar Alt Ölçeği Aile Formu ile Elde Edilen Verilere İlişkin Tartışma ve Yorum

48-72 ay üç farklı yetersizlik türünde yer alan çocukların ailelerine uygulanan SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formunun analizi sonucunda elde edilen toplam puanları ve Cinsel Kimlik alt boyutu toplam puanları arasında anlamlı fark görülmez iken, Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu toplam puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu anlamlı farkında işitme yetersizliği olan çocuklar ile zihinsel yetersizliği olan çocuklar ve otizmlili çocuklar arasında işitme yetersizliği olan çocukların lehine olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet ile ilgili davranışlar kalıpyargıları öğrenme, transfer etme ve değiştirme ile ilişkili olabilmektedir ve bu da iyi bir sosyalleşmenin parçasıdır. Zihinsel yetersizliği olan çocukların zihinsel olgunluk düzeyleri farklı olduğundan, anne ve babalarını model almaları, kendi akranlarından bilgi kazanmaları, gözlem yapmaları, uygun sosyal ve cinsel davranış geliştirmeleri ve deneyim kazanma şansları çok azdır. Ancak bu çocukların cinsel gelişim alanında da destek almaları gerekmektedir (Çetin vd., 2005: 65). Otizmlili çocuklardaki dil becerilerindeki yetersizlik ve oyun kurmadaki eksiklikler çocukların rol model almaları yani cinsel gelişimin sosyal yönünü etkiler (Mukaddes, 2002: 529). İşitme yetersizliği olan çocukların sosyal ve kişilik gelişimi, toplumun genelinde ağırlıklı ile iletişime bağlıdır. İşiten toplumda dil, insanlar arasında en sık kullanılan mesaj yollama yoludur. Sözel dile sahip olmayan sağır çocukların konuşan ve işaret dili bilmeyen çocuklarla arkadaşlık etmesi zordur. Buna rağmen sosyal gelişimleri akranları ile aydı düzeydedir (Akçamete, 2009: 251). Bu literatür bilgileri araştırma sonucunu desteklemektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuçlar

Bu araştırma, 36-72 aylık normal gelişim gösteren çocukların, cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışlarını belirlemek için çocuktan ve aileden bilgi edinmeyi hedefleyen geçerli ve güvenilir aile ve çocuk değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesini, ayrıca farklı yetersizlik türünde (İşitme, Zihinsel ve Otizm) yer alan 48-72 aylık çocukların cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım Nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modelinde tasarlanmıştır. SECGÖ Alt Ölçekleri geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Araştırmanın ikinci kısmı nitel araştırma yöntemlerinden Durum Çalışması Deseninde Görüşme Tekniğinde ve nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modelinde tasarlanmıştır. Bu kısımda farklı yetersizlik türünde yer alan çocukların cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışları geliştirilen SECGÖ kullanılarak incelenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu Konya merkez ilçelerinde ikamet eden 36-72 aylık normal gelişim gösteren çocuklar ile 48-72 aylık yetersizliği olan çocuklar oluşturmuştur.

Ölçeğin geliştirilmesi aşamasında ulusal ve uluslararası alanyazın taranmış, konu ile ilgili ölçekler incelenmiş, okulöncesi öğretmenleri ve ailelerden davranış listeleri istenmiş ve madde havuzu oluşturularak uzman görüşü alınmıştır. Verilerin istatistiksel analizi yapılmış ve son hali verilmiştir.

6.1.1. SECGÖ Alt Ölçeklerinin Geliştirilmesine İlişkin Sonuçlar

- SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu kapsam geçerlilik indeksi (KGI) 0.922, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu KGI=0,866, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği aile formu KGI=0.871 bulunmuştur. Bu değerlerin Lawshe Minimum Kapsam Geçerlik Ölçütü (KGO=0.62) için belirlenen değerden büyük olduğu belirlenmiştir ve ölçeğin kapsam geçerliğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($KGI > KGO$).
- SECGÖ'nün, Williams vd. (1975) tarafından geliştirilen Şirvanlı- Özen (1992) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği ile ölçüt bağıntılı geçerliliği her yaş grubu için Cinsel Kimlik Ölçeği çocuk formu ve alt boyutları,

Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu ve alt boyutları arasında orta ve yüksek düzeyde sağlanmıştır. Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formunda düşük düzeyde ilişki sağlanmıştır.

- SECGÖ Alt Ölçekleri KMO değeri 0.60'dan büyük ve değişkenler arasında ilişki söz konusu olduğu, Bartlett Küresellik Testi sonuçları .05 düzeyinde anlamlı bulunduğu her iki test sonucuna göre değişkenlerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Açımlayıcı Faktör Analizi sonucunda SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu için 8 maddelik 2 faktörlü yapı, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu için 7 maddelik tek faktörlü yapı, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği aile formu için 18 maddelik 2 faktörlü yapı elde edilmiştir.
- SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu 2 faktörlü yapısı toplam varyansın 43.894'ünü, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu tek faktörlü yapısı 32.793'ünü, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği aile formu 2 faktörlü yapısı 40.913'ünü açıklayarak sosyal bilimler için toplam varyansa yaptıkları katkının yeterli olduğu sonucu bulunmuştur.
- SECGÖ Alt Ölçekleri için yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçlarına göre p değeri, X^2/sd , RMSEA, RMR, GIF, AGFI, CFI, NFI, NNFI değerleri tüm alt ölçekler için alan yazında genel kabul gören ölçütlere göre mükemmel ve kabul edilebilir sınırlarda olduğu yapılarının modele uyum sağladığı bulunmuştur.
- SECGÖ tüm alt ölçeklerinin ve alt boyutlarının arasında farklı düzeylerde pozitif korelasyon bulunurken, Elde edilen korelasyon katsayıları alt ölçekler arasında çoklu bağlantı probleminin bulunmadığı sonucunu göstermektedir.
- SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu için KR-20 güvenirlik kat sayısı .61, bu alt ölçeğin Cinsel Denge alt boyutu için .58, Cinsel Rol alt boyutu için .53, Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği çocuk formu KR-20 güvenirlik kat sayısı .66, Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu Crombach Alfa güvenirlik kat sayısı .85, aile formunun Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu için .65, Cinsel Kimlik için .88 olarak hesaplanmış, ölçeklerin güvenilir olduğu bulunmuştur.

6.1.2. 48- 72 Ay Yetersizlik Türünde Yer Alan Çocukların Cinsel Gelişimlerine İlişkin Sonuçlar

- Normal gelişim gösteren ve yetersizliği olan çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği ve alt boyutlarından elde ettikleri toplam puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.05$), yetersizliği olan çocukların puanlarının normal gelişim gösteren akranlarından anlamlı derecede düşük olduğu ve ölçeğin iki grubu ayırt ettiği sonucu bulunmuştur.
- Normal gelişim gösteren ve yetersizliği olan çocukların SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği'nden elde ettikleri toplam puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.05$), yetersizliği olan çocukların puanlarının normal gelişim gösteren akranlarından anlamlı düzeyde düşük olduğu ve ölçeğin iki grubu ayırt ettiği sonucu bulunmuştur.
- Normal gelişim gösteren ve yetersizliği olan çocukların SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu ve alt boyutlarından elde ettikleri toplam puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.05$), yetersizliği olan çocukların puanlarının normal gelişim gösteren akranlarından anlamlı düzeyde düşük olduğu ve ölçeğin iki grubu ayırt ettiği bulunmuştur
- İşitme yetersizliği olan çocukların büyüdüğü zaman çocuğu doğurma ve emzirme durumlarını bilmede sıkıntıları olduğu, yani işitme yetersizliği olan çocukların yetişkin cinsiyet rolleri ile özdeşim kuramadıkları, ayrıca büyüdüğü zaman cinsiyetlerinin değişmeyeceği konusundaki bilgileri de diğer sorulara göre düşük olduğu sonucu çıkmıştır.
- Otizmlili çocukların en çok bebeği kimlerin doğurduğunun, sonrasında büyüdüğü zaman bebeği doğurup doğuramamak ve emzirip, emzirememek konusunu bilemedikleri, bu bilgiler doğrultusunda otizmlili çocukların yetişkin cinsel rollerinin özdeşimini sağlayamadıkları, ayrıca bebeği kimlerin emzirdiğini, bebeği kimlerin doğurduğundan daha iyi bildikleri, bu sorulardan sonra en yüksek doğru cevaplanan sorunun büyüdüğü zaman kız ve erkek kalıp kalamayacakları sorusuna ait olduğu, bu cevap oranı cinsiyet değişmezliği konusundaki sıkıntıyı düşündürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.
- Zihinsel yetersizliği olan çocukların en düşük doğru cevaplama düzeyleri büyüdüğü zaman bebeği emzirip emziremeyecekleri sorusunun cevabına karşılık geldiği, emzirme durumu konusundaki soruyu doğru cevaplama oranları bebeği

doğurma konusundaki doğru cevaplama oranlarından daha düşük olduğu, bebeği kendilerinin doğurup doğuramayacakları konusundaki özdeşimleri, kendilerinin emzirip emziremeyecekleri konusundaki özdeşimlerinden daha yüksek olduğu, ama genel duruma bakıldığı zaman zihinsel yetersizliği olan çocuklar yetişkin cinsel rolleri konusunda sıkıntı yaşadıkları sonucu bulunmuştur.

- İşitme yetersizliği olan çocukların genel olarak cinsiyete ilişkin davranışları diğer yetersizlik türlerinde yer alan çocuklara göre daha çok tercih ederken, ayna karşısında vücudunu incelemek ve tuvalete giren kişiye bakmaya çalışmak davranışlarını diğer yetersizlik türlerinde yer alan çocuklara göre daha az tercih etmişlerdir. Otizmlili çocukların genel olarak cinsiyete ilişkin davranışları tercih etme durumları diğer yetersizlik türlerinde yer alan çocuklara göre düşük iken, çıplak kişiye bakmak, aşkım sevgilim kelimelerini kullanmak ve tuvalete giren kişiye bakmaya çalışmak davranışlarında zihinsel yetersizliği olan çocukların olduğu grup ile aynı tercih etme durumları olduğu belirlenmiştir. Cinsel davranışlar hakkında konuşmayı işitme yetersizliği olan çocukların hepsi tercih ederken, zihinsel yetersizliği olan çocukların hiç biri tercih etmemiştir. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar diğer gruplara göre daha çok tercih ettikleri davranış ise ayna karşısında vücudunu incelemek olmuştur sonucuna ulaşılmıştır.
- İşitme yetersizliği olan çocukların neden cinsel davranışları tercih etmedikleri sorusuna verdikleri cevaplar kodlandığında üç ana tema ortaya çıkmıştır. Hoşlanmama, yanlış ve ayıp. Bu temaların diğer yetersizlik türlerine göre farklı olanı hoşlanmama temasıdır ve bu temada 4 (%15.38) cevap yer almaktadır. Yanlış temasında 20 (%76.9) ayıp temasında ise 1 (%3.8) cevabın yer aldığı görülmektedir. Sorulara cevap verilmeme oranı %3.8 olarak tespit edilmiştir.
- Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların cinsiyete ilişkin davranışları tercih etmeme nedenleri 6 tema altında toplanmıştır. Bunlar; ceza almamak, zarar görme endişesi, oyuncaklar ile oynamayı tercih etme, yanlış olması, nedenini bilmemek, dikkatin başka bir yere odaklanmasıdır. Zarar görme endişesi teması altında 1 (%2.04) cevap, oyuncaklar ile oynamayı tercih etme teması altında 9 (%18.36) cevap, yanlış olması teması altında 10 (%20.4) cevap, nedenini bilmemek teması altında 1 (%2.04) cevap, ceza almamak teması altında 1 (%2.04)cevap, dikkatin başka yere odaklanması teması altında 13 (%26.53) cevap, yer almaktadır. Sorulara cevap verilmeme oranı %28.5 olarak tespit edilmiştir.

- Zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsiyete ilişkin davranışları tercih etmeme nedenleri 5 tema altında toplanmıştır. Bu temalar şu şekilde tespit edilmiştir; oyunun daha eğlenceli olması, ayıp, yanlış, nedenini bilmemek, tembih. Oyunun daha eğlenceli olması teması altında 2 (%4.44) cevap, ayıp teması altında 2 (%4.44) cevap, yanlış teması altında 17 (%37.7) cevap, nedenini bilmemek teması altında 4 (%8.88) cevap, tembih teması altında da 5 (%11.11) cevap yer almaktadır. Sorulara cevap verilmeme oranı %33.3 olarak tespit edilmiştir.
- 48-72 ay üç farklı yetersizlik türünde yer alan çocukların ailelerine uygulanan SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formunun analizi sonucunda elde edilen toplam puanları ve Cinsel Kimlik alt boyutu puanları arasında anlamlı fark görülmez iken, Cinsiyete İlişkin Davranış alt boyutu puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu anlamlı farkında işitme yetersizliği olan çocuklar ile zihinsel yetersizliği olan çocuklar ve otizmlili çocuklar arasında İşitme yetersizliği olan çocukların lehine olduğu tespit edilmiştir.

6.2. Öneriler

Yapılan bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

- SECGÖ Alt Ölçeklerinin norm çalışmaları yapılarak 36-72 aylık çocukların cinsel gelişim düzeyleri belirlenebilir. Ölçeğin yaşlara göre puan aralıkları saptanabilir.
- SECGÖ Alt ölçekleri çocuk formu kullanılarak çocuktan alınan bilgiler ile aile formu kullanılarak aileden alınan bilgiler karşılaştırılarak, ailelerin çocuklarının cinsel gelişimlerini ne kadar takip ettiği ya da hangi durumları gözden kaçırdıkları tespit edilebilir.
- SECGÖ ölçeğinin geliştirilmesi sürecinde bu alana yönelik çocuk kitapları, görsel materyaller ve yeterli eğitim programlarının olmadığı tespit edilmiştir. Bu alan ile ilgili görsel materyal, oyuncak ve eğitim programları hazırlanarak etkililikleri SECGÖ ile ölçülebilir.
- Ulaşılabilen literatür incelendiğinde doğrudan çocuklara uygulanan cinsiyete ilişkin davranış ölçeği olmadığı görülmüştür. Geliştirilen bu ölçek ile, literatürde daha önce ailelerden bilgi alınarak yapılmış araştırmalar tekrar edilebilir.

- Bu çalışmada üç farklı yetersizlik türünde yer alan çocuklar ile çalışılmıştır. Her yetersizlik türü için daha geniş örneklemeler ile norm çalışmaları yapılabilir. Her yetersizlik türü daha ayrıntılı olarak incelenebilir.
- Cinsiyete ilişkin davranışlardan cinsel davranışlar hakkında konuşma durumunda işitme yetersizliği ile zihinsel yetersizliği olan çocukların yer aldığı grup arasında ters orantı saptanmıştır. Bu durumun nedeni ayrıntılı olarak incelenebilir.
- Üç farklı yetersizlik türlerinde yer alan çocukların yetişkin rolleri ile özdeşim kurma konusunda sıkıntı yaşadıkları görülmüştür. Bu konu ile ilgili eğitim programları hazırlanarak etkililikleri incelenebilir.
- Yapılan bu çalışma sonucunda yetersizliği olan çocuklarda cinsiyet kimlik kazanımı ve cinsiyete ilişkin davranışların gelişiminde, bazı davranış ve becerilerde zihinsel süreçlerin bazılarında ise sosyal öğrenmenin etkisi olduğu düşünülmüştür. Bu kuramların karşılaştırma çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acer, D. (1999). *Üç - Dört Yaş Grubu Çocukların Annelerine Yöneltilmiş Oldukları Cinsellikle İlgili Sorular ve Annelerin Verdikleri Cevapların İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aderemi, T. J. (2014). Teachers' Perspectives on Sexuality and Sexuality Education of Learners With Intellectual Disabilities in Nigeria. *Journal of Sex Disabilities*, 32, 247-258.
- Afat, N. (2013). *Üstün Zekalı Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Geliştirilen Aile Eğitim Programının Etkililiğinin Sınanması*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aina, O.E. ve Cameron, P.A. (2011). Why Does Gender Matter? Counteracting Stereotypes With Young Children. *Dimensions of Early Childhood*, 39 (3), 11-20.
- Akçamete, G. (2009). İşitme Engelli Çocuklar. (Edit: Ayşegül Ataman). *Özel Eğitime Giriş*. Ankara, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: 239-251.
- Akdemir, B. (2016). *Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerle Çalışan Öğretmenlerin Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları ve Etik Durumların Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Akfırat, F.Ö. (2004). Yaratıcı Dramanın İşitme Engellilerin Sosyal Becerilerinin Gelişimine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (1), 2-9.
- Aksoy, C. (1990). *3-6 Yaş Arası Çocukların Oyuncak Tercihlerinde Cinsiyet Faktörünün Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altınova, H. H. ve Duyan, V. (2013). Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 24 (2), 9-22.
- Alpar, R. (2014). *Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlik* (3. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık, 499.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). *DSM-V-TR Tanı Ölçüleri*. (Çev: Ertuğrul Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 44-52.
- Arı, R. (2006). *Gelişim ve Öğrenme* (3. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 55-162.
- Artan, İ. (1987). *Annesi Çalışan ve Çalışmayan İlkokul Birinci ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsel Kimliklerini Kazanmalarının İncelenmesi*. Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Artan, İ. (2001). Cinsel Eğitimde Televizyonun Rolü. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 26 (120), 50-54.
- Artan, İ. ve Saranlı G. (2013). *Kızlar, Erkekler, Pantolonlar, Etekler* (1.Basım). Ankara: Kök Yayıncılık, 3-4.
- Avcı, N. (2004). *Gelişimde 0-3 Yaş* (2. Basım). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 52
- Aybek, E.C. (2017). Tetraktör Faktör Analizi-Ölçme Değerlendirme. www.Olçme.Net. 21/10/2017.
- Aydın, B. (1991). Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerini Açısından Atılganlık Seviyesinin İncelenmesi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 25-36.
- Aydilek-Çiftçi, M. (2011). *Öğretmenlerin ve Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeye Sahip Anne-Babaların Cinsiyet Rollerini Algısının 60-72 Ay Arası Çocukların Oyuncak Tercihleri ve Akran Etkileşimleri ile İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Baidwan, S., Paul, M.M., Chhatwal, J., Deswal, R. S. (2014). Growth And Sexual Maturity Pattern of Girls With Mental Retardation. *International Journal of Applied and Basic Medical Research*, 4 (1), 38-42.
- Bakırcıoğlu, R. (2011). *Çocuk ve Ergenlerde Ruh Sağlığı* (4. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık: 90-98.
- Bakkaloğlu, H. (2008). Okul Öncesi Geçiş Becerilerini Değerlendirme Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41 (2), 273-291.
- Bandura, A. ve Bussey, K. (1999). *Social Cognitive Theory of Gender Development and Differentiation*. *Psychological Review*, 106, 676-713.
- Banks, N. (2014). Sexually Harmful Behaviour in Adolescents in a Context of Gender and Intellectual Disability: Implications for Child Psychologists. *Educational and Child Psychology*, 31 (3), 9.
- Baran, G. (1995). *Ankara'da Bulunan Çocuk Yuvalarında Kalan 7-11 Yaş Grubu Çocuklarda Cinsiyet Rollerini ve Cinsiyet Özellikleri Kalıpyargılarının Gelişimi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Barutçu, E. (2002). *Özel Anaokullarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargıları ile Annenin Sosyal Uyumluluğu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Başal, H. A. ve Kahraman P. (2011). Anne Eğitim Düzeyine Göre Çocukların Cinsiyet Kalıpyargıları, ile Oyun ve Oyuncak Tercihleri. *Journal of New World Sciences Accademy*, 6 (1), 1336-1357.
- Baykal, M. (2018). *2-6 Yaş Arası Çocukların Dil Kullanımı Üzerine Bir İnceleme: Denizli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Baykoç-Dönmez, N. (2011). Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri. (Edit: Necate Baykoç-Dönmez). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 363.
- Baykoç- Dönmez, N. , Sümer, A. , Uyaroğlu, B. (2011). Görme Engelli Çocuklar ve Eğitimleri. (Edit: Necate Baykoç-Dönmez). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 217.
- Bayrak, G. , Başgül, Ş.S. , Gündüz, T. (2011). *Ailede Cinsel Eğitim* (1. Basım). İstanbul: Timaş Yayınları, 99.
- Belgin, E. ve Yücel, E. (2011).İşitme Engelli Çocuklar ve Eğitimleri (Edit: Necate Baykoç-Dönmez). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 187.
- Bem, S.I. (1974). The Measurement Of Psychological Androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42 (2), 155-162.
- Bilge, A.ve Baykal, Z. (2008). Zihinsel Engelli Bireyler ve Cinsellik. *Özveri Dergisi*, 5 (1), 1308-1315.
- Bilgiç, E. (2015). *Zihinsel Engelli Ergenlerin Annelerinin Cinsel Eğitimle İlgili Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Bodur, Ş. ve Soysal, A.Ş. (2004). Otizm Erken Tanısı ve Önemi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 13(10), 394-398.
- Bodur, Ş. , Soysal, A.Ş. , İşeri, E. , Şenol, S. (2006). Otistik Bozukluğun Erken Belirtileri ve Tanısı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13(3), 130-136.
- Bozer, M. (2009). *Din Eğitimi Açısından 0-12 Yaş arası Çocuklarda Cinsel Tutum ve Davranış Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Brown, L.K. ve Brown, M. (2000). *What's the Big Secret?.* (First Edit.). Newyork-Boston: Little, Brown Company, 4.
- Bulut, A. (1998). Çocuklukta Cinsel Eğitim. *Türk Aile Hekimleri Dergisi*, 2(2), 53-57.

- Büyüköztürk, Ş. ,Akgün, Ö.E. , Özkahveci, Ö. , Demirel, F. (2004). GÜDÜLENME VE ÖĞRENME Stratejileri Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 4 (2), 207-239.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimleri İçin Veri Analizi El Kitabı* (23. Basım). Ankara: Pegem Akademi, 133.
- Cavkaytar, A. ve Diken, İ. H. (2006). *Özel Eğitime Giriş* (2. Basım). Ankara: Kök Yayıncılık, 8.
- Cole, J. (1998). *Cinsellikle İlgili Merak Ettikleriniz*. (Çev: Emel Aksay). İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1.
- Couwenhoven, T. (2007). *Teaching Children with Down Syndrome about Their Bodies Boundaries, and Sexuality* (First Edit.). Bethesda: Woodbine House, 13-61.
- Coşkun, R. , Altunışık, R. , Yıldırım, E. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (9.Basım). Sakarya: Sakarya Yayıncılık, 197.
- Crespi, I. (2011). Socialization and Gender Roles Within The Family: A Study on Adolescent and Their Parents in Great Britain. Catholing University of Milan for finding The Project Gender Socialization Within The Family. Mariecurie. Org.
- Cüceloğlu, D. (2004). *İnsan ve Davranışı* (13. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi, 407,416.
- Cvencek, D., Meltzoff, N. A., Greenwald, G. A. (2016). Implicit Measures for Preschool Children Confirm Self-Esteem's Role in Maintaining a Balanced Identity. *Journal of Experimental Social Psychology*, 62, 50-57.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2005). Ahlaki Gelişim. (Edit: Ramazan Arı). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlaki Gelişim*. Konya: Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, 138-141.
- Çalışandemir, F. , Bencik, S. , Artan, İ. (2008). Çocukların Cinsel Eğitimi: Geçmişten Günümüze Bir Bakış. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(150): 14-27.
- Çankırılı, A. (2012). *Ana Baba Okulu* (2. Basım). İstanbul: Zafer Yayınları, 174-177.
- Çankırılı, A. (2013). *Anne Ben Nereden Geldim?* (7. Basım). İstanbul: Uğur Böceği Yayınları: 17,127.
- Çandır, G. (2015). *4-24 Yaş Arası Otizm Spektrum Bozukluğu ve Down Sendromu Tanısı Alan Çocukların Annelerinde Depresyon, Anksiyete, Stres ve Baş Etme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çapık, C. (2014). Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmalarında Doğrulayıcı Faktör Analizinin Kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3), 202.
- Çetin, Z. (2002). *Beş-Onyedi Yaş Grubu Zihinsel Engeli Olan ve Beş-Altı Yaş Grubu Zihinsel Engeli Olmayan Çocukların Cinsiyet Rolü Kazanımlarının Karşılaştırılması*, Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetin, Z. , Yükselen, A. , Doğan, Ö. (2005). Zihinsel Engeli olan, Normal Gelişim Gösteren ve Korumaya Muhtaç Çocukların Cinsiyet Rollerini Algılamalarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 16(1), 61-77.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları* (4. Basım). Ankara: Pegem Yayıncılık, 190-195.
- Dağlıoğlu, E. H. (2010). Üstün Yetenekli Bir Çocuğun Ebeveyni Olmak. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 849-860.
- Daitsman, J. (2011). Exploring Gender Identity in Early Childhood Through Story Dictation and Dramatization. *Voices of Practitioners*, 6 (1), 1-12.
- Davies, J. (1996). Sexuality Education for Children With Visual Impairments. Tsbvi.edu. 10.06.2016.
- Demir, T. ve Şen, Ü. (2009). Görme Engelli Öğrencilerin Çeşitli Değişkenler Açısından Öğrenme Stilleri Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 154-161.
- Demirali, Y. E. (1995). Ölçeklerde Geçerlik Ve Güvenirlik. *M.Ü Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 125-148.
- Deniz, Ü. ve Gözütok, A. (2017). Okulöncesi Dönem Çocuk Kitaplarının Cinsel Gelişim ve Cinsel Eğitim Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (49), 424-432.
- Dewinter, H. (2013). Autism and Normative Sexual Development: A Narrative Review. *Journal of Clinical Nursing*, 22, 3467-3483.
- Diken, İ. H. ve Bakkaloğlu, H. (2016). *Zihinsel Yetersizliği ve Otizm Spektrum Bozukluğu* (1. Basım): Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 30-33.
- Dodge, R. I. (1979), Sexuality and The Blind Disabled. *Journal of Sexuality and Disability*, 2 (3), 200-205.

- Dörtköşeoğlu, G. (2002). *12-15 Yaş Arası Kız Ve Erkek Çocukların Kadınlık ve Erkeklik Rollerini Algılayış Biçimleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Duran, A. (2010). *Erkeksi Rollerin Baba Katılımı ile İlişkinin Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Edelbrock, C. S. ve Sugara, A. I. (1978). Acquisition of Sex- Typed Preferences in Preschool-Aged Children. *Journal of Deveopmental Psychology*, 14(6), 614-623.
- Ege, P. (2006). Baş Makale: Farklı Engel Gruplarının İletişim Özellikleri ve Öğretmenlere Öneriler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7 (2), 1-23.
- Equal Opportunities Commission (2001). The Development of Gender Roles in Young Children. Research Findings, November 2001.
- Erben, S. (2005). *Montessori Materyallerinin Zihin Engelli Ve İşitme Engelli olan Çocukların Alıcı Dil Gelişiminden Görsel Algı Düzeyine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Erdem, İ. (2013). Kekeme Öğrencilere İlişkin Öğretmen Tutumları: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *International Journal of Social Science*, 6 (7), 401-416.
- Erdoğan, A. (1999). *3-6 Yaş Çocuklarının Cinsel Kimlik Kazanımlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eren, A. (1986). *Sex-Role And Sex-Trait Stereotypes İn Children*. Yüksek Lisans Tezi. ODTÜ, _____, Ankara.
- Eripek, S. (2009). Zihinsel Yetersizliği olan Çocuklar. (Edit: Ayşegül Ataman). *Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: 108.
- Erkorkmaz, Ü. , Etikan, İ. , Demir, O. , Özdamar, K. , Sanisoğlu, S. Y. (2013). Doğrulayıcı Faktör Analizi ve Uyum İndeksleri. *Türkiye Klinikleri J Med. Sci*, 33(1), 210-223.
- Erkuş, A. (2014). *Psikolojide Ölçme Ve Ölçek Geliştirme-I Temel Kavramlar Ve İşlemler* (2. baskı). Pegem Akademi: Ankara.
- Ertan, G. (2005). Otizm, İletişim ve PECS. *Sapiens Dergisi*, 1(1), 35-39.

- Eser, M. (2008). *Ana Babaların Cinsel Kimlik Gelişimiyle İlgili Tutumların Çocuğun Cinsel Kimlik Kazanmasına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Eyre, L. ve Eyre, R. (1999). *Çocuğuma Cinselliği Nasıl Anlatırım?*. (Çev: Asude Kayaş). İstanbul: Beyaz Yayınları, 13.
- Freud, S. (1999). *Cinsiyet Üzerine*. (Çev: A. Avni Öneş). İstanbul: Say Yayınları, 53-75
- Freud, S. (2000). *Yaşamım ve Psikanaliz*. (Çev: Kamuran Şipal). İstanbul: Say Yayınları, 193.
- Friedrich, W. N. , Fisher, J. , Broughton, D. , Houston, M. , Shafran, C. (1997). Normative Sexual Behavior in Children: A Contemporary Sample. *American Academy of Pediatrics*, 101 (4), 1-8.
- Friedrich, W. N. , Sandfort, T. G. M. , Oostveen, J. , Cohen-Kettenis, P. T. (2000). Cultural Differences in Sexual Behavior: 2-6 Year Old Dutch and American Children. *Journal of Psychology and Human Sexuality*, 12 (1), 117-129.
- Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (2005). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev: Bekir Onur, H. Nermin Çelen, Ali Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi, 321-323.
- Gerçeksever, H. İ. (2011). *Down Sendromlu Çocukların Giysilerinden Kaynaklanan Giyinme Problemleri ve Giysi Tercihleri*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Getch, Y. Q. , Young, M. , Denny, G. (1998). Sexuality Education for Students Who Are Deaf: Current Practices and Concerns. *Journal of Sexuality and Disability*, 18 (4), 269-281.
- Girginer, H. U. (1994). *Türk Toplumunda Cinsiyet Roller*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Golombok, S. ve Rust, J. (1993) The Pre-School Activities Inventory: A Standardized Assessment of Gender Role in Children. *Journal of Psychological Assessment*, 5(2), 131-136.
- Gümüş, S. S. ve Altınsoy, M. (2015). Hatay Okullarında Engellilerin Cinsel Eğitimi Durum Değerlendirmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 63-72.
- Gündüz-Şentürk, S. (2015). *Okulöncesi Dönem Çocukları İçin Basılan Resimli Öykü Kitaplarının Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kalıpyargılar Yönünden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Güneş, A. (2016). *Çocuklarda Cinsel Eğitim (1. Basım)*. İstanbul: Timaş Yayınları, 13-14.

- Güneş, H. (2010). *Cinsel Kimlik Bozukluğu Belirtileri Gösteren Çocuklarda Demografik Özellikler, Davranış Sorunları, Ebeveynlerinde Çocuk Yetiştirme Tutumu, Cins Roller ve Çift Uyum*. Uzmanlık Tezi. İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İstanbul.
- Güney, O. (2012). *5-6 Yaş Çocuklarında Algılanan Cinsiyet Kslıpyargılarına İlişkin Ebeveyn Beklentileri ile Oyuncak Tercihleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güngör, D. (2016). Psikolojide Ölçme Araçlarının Geliştirilmesi ve Uyarlanması Klavuzu. *Türk Psikoloji Yazıları Dergisi*, 19 (38), 104-112.
- Gürol, A. , Polat, S. , Oran, T. (2014). Views of Mother Having Children with Intellectual Disability Regarding Sexual Education : A Qualitative Study. *Journal of Sexuality and Disabilities*, 32, 123-133.
- Gürses, İ. ve Kılavuz, M. A. (2011). Ericson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişimin Önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 153-166.
- Gürşimşek, I. ve Günay, V. D. (2005). Çocuk Kitaplarında Cinsiyet rollerinin İşlenişinde Kullanılan Dilsel ve Dildışı Göstergelerin Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 53-63.
- Halim, M. L. ve Ruble, D. (2010). Gender Identity and Stereotyping in Early and Middle Childhood. (Edited by: J.C. Chrisler, D.R. McCreary). *Handbook of Gender Research in Psychology*. Newyork: Springer Science+ Business Media, 495.
- Hanish, D. Fabes, R. A. (2013). Peer Socialization of Gender in Young Boys and Girls. Encyclopedia on Early Childhood Development, [www. child-encyclopedia.com](http://www.child-encyclopedia.com). 06.04.2016.
- Harris, R. H. Ve Emberley, M. (2014). *It's So Amazing* (Second Edit). Dongguan,China: Candlewick Press, 50.
- Harris, R. H. ve Emberley, M. (2006). *It's Not the Stork* (First Edit.). Dongguan, China: Candlewick Press, 4.
- Hicks, S. (1980). Relationship and Sexual Problems of the Visually Handicapped. *Journal of Sexuality and Disability*, 3(3), 165-176.
- Hines, M., Brook, C., Conway, G.S. (2004). Androgen and Psychosexual Development: Core Gender Identity, Sexual Orientation and Recalled Childhood Gender Role Behavior in Women and Men With Congenital Adrenal Hyperplasia. *The Journal of Sex Research*, 41 (1), 75-81.

- Jersild, A. T. (1979). *Çocuk Psikolojisi*. (Çev: Gülseren Günçe). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 146-153.
- Juni, S., Rahamim, E. L., Brannon, R. (2001). Sex Role Development as a Function of Parent Models and Oedipal Fixation. *The Journal of Genetic Psychology*, 146 (1), 89-99.
- Kandır, A. (2004). *Gelişimde 3-6 Yaş, Çocuğum Büyüyor* (2. Basım). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 98.
- Karabekiroğlu, K. (2014). *Çocuğuma Nasıl Davranmalıyım?* (4. Basım). İstanbul: Say Yayıncılık, 173.
- Karaman, H. (2015). *Açımlayıcı Faktör Analizinde Kullanılan Faktör Çıkartma Yöntemlerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kavuncu, N. (1987). *Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin Türk Toplumuna Uyarlama Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kef, S. ve Bos, H. (2006). Is Love Blind? Sexual Behavior and Psychological Adjustment of Adolescent with Blindness. *Journal of Sexuality and Disabilities*, 24, 89-100.
- Keleş, S. (2008). *Erken Çocuklukta Toplumsal Cinsiyet Değişmezliği Ölçüm Aracının Uyarlanması*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kelliher, M. H. (1973). *The Social and Sexual Development of the Deaf Child*. Master's Theses, Loyola University, Chicago, 15-28.
- Kıldan, A. O. (2011). Okulöncesi Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Çocuklar Hakkındaki Görüşleri. *Kastamon Eğitim Dergisi*, 19 (3), 805-818.
- Kijak, R. (2013). The Sexuality of Adults with Intellectual Disability in Poland. *Journal of Sexuality and Disability*, 31, 109-123.
- Kline, R. B. (2013). Exploratory and Confirmatory Factor Analysis, Y. Petscher ve C. Schatsschneider, (Ed.), *Applied Quantitative Analysis in the Social Sciences*. New York: Routledge, 179-185.
- Klein, M. (2015). *Çocuk Psikanalizi*. (Çev: Ayşegül Demir). İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 165-166.
- Korucu, A. T. ve Usta, E. (2017). Sosyal Medya Öğretmen - Öğrenci Etkileşimi Ölçeğinin Geliştirilmesi. *İlköğretim Online*, 16 (1), 197-216 : <http://ilkogretim-online.org.tr> doi: 10.17051/io.2017.91326.

- Köseler, F. (2009). *Okulöncesi Öykü ve Masal Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Olgusu*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Kurtuncu, M., Akhan, L.U., Tanir, İ.M., Yildiz, H. (2015). The Sexual Development and Education of Preschool Children: Knowledge and Opinions from Doctors and Nurses. *Journal of Sexuality and Disability*, 33, 207-221.
- Küçük, S. (2012). *Hafif Zihinsel Engelli Çocuklar Ve Ebeveynlerinde Cinsel İstismardan Korunma Konusunda Farkındalık Yaratma*. Doktora Tezi. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı.
- Laan, M. J.C. , Rademakers, J. , Straver, C.J. (2003). Body Awareness and Physical Intimacy. (Edited by: John Bancroft). *Sexual Development in Childhood*, Indianapolis: Indiana University Press, 121-155.
- Lamb, M. E.ve Roopnarine, J. E. (1979). Peer Influences on Sex-Role Development in Preschoolers. *Journal of Child Development*, 50 (4), 1219-1222.
- Langlois, H. J. ve Downs, A. C. (1980). Fathers, Mothers And Peers As Socialization Agents of Sex-Typed Play Behaviors in Young Children. *Jornal of Child Development*, 51, 1217- 1247.
- Lawshe, C. H. (1975). A Quantitative Approach to Content Validity. *Personnel Psychology*, 28, 563–575.
- Leutar, Z. ve Mihokovic, M. (2007). Level of Knowledge About Sexuality of People with Mental Disabilities. *Journal of Sex Disabilities*, 25, 93-109.
- Lin, M. (1991). The Preliminary Study on the Issue of Sexual Behavior and Sex Education for Mentally Retarded Persons. *Journal of Bulletin of Social Education*, 20, 23-36.
- Lobue, V. DeLoache, S. J. (2011). Pretty in Pink: The Early Development of Gender - Stereotyped Colour Preferences. *British Journal of Developmental Psychology*, 29, 656-667.
- Maksym, D. (1990). *Shared Feelings: A Parent Guide to Sexuality Education for Children, Adolescent and Adults Who Have a Mental Handicap*. Ontario: The Gallan Roeher Institute Press, 10-119.
- Martenson, L. L. (2004). ‘May I?’ About Sexuality and Love in the New Generation with Intellectual Disability, *Journal of Sexual Disability*, 22 (3), 197-207.
- Martin, C. L. ve Halverson, C. F. (1981). A Schematic Processig Model of Sex Typing and Stereotyping in Children. *Journal of Child Development*, 52 (4), 1119-1134.
- MEGEP. (2013). *Gelişim Alanları*. Ankara: MEB Yayınları, 304-306.

- MEGEP. (2009). *Özel Eğitim 1*. Ankara: MEB Yayınları, 7-11.
- MEGEP. (2007). *Özel Eğitim 2*. Ankara: MEB Yayınları, 15.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel Araştırma*. (Çev: Selahattin Turan). İstanbul: Nobel Yayıncılık, 171.
- Metin, E. N. ve Işıtan, S. (2011). Zihinsel Engelli Çocuklar ve Eğitimleri. (Edit: Necate Baykoç-Dönmez). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 160.
- McCabe, M. P. (1999). Sexual Knowledge, Experience and Feelings Among People with Disability. *Journal of Sexual and Disability*, 17 (2), 157-170.
- Mckenzie, J. A. ve Swartz, L. (2011). The Shaping of Sexuality in Children with Disabilities A Q Methodological Study. *Journal of Sex Disabilities*, 29, 363-376.
- Moss, K. ve Blaha, R. (2001). *Introduction to Sexuality Education for Individuals Who Are Deaf-Blind and Significantly Developmentally Delayed*. Texas: The National Information Clearinghouse on Children Who Are Deaf-Blind-DB-LINK, 9-18.
- Mukaddes, N. M. (2002). Gender Identity Problems In Autistic Children. *Child: Care, Health and Development*, 28 (6), 529-532.
- Onur, B. (2000). *Gelişim Psikolojisi* (5. Basım). Ankara: İmge Yayınevi, 222-227.
- Orlofsky, J. L., Cohen, R. S., Ramsden, M. W. (1983). Development of the Revised Sex Role Behavior Scale. *Journal of Personality Assessment*, 46 (6), 632-638.
- Özbay, Y. (2013). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri* (1.Basım). Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları, 9.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi* (1. Basım). Eskişehir: Kaan Kitabevi, 73.
- Özdemir, E. (2006). *Okulöncesi Dönem Çocuklarının Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, O. , Özdemir, G. P. , Kadak, M. T. , Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik Gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (4), 566-589.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. (2006). T.C. Resmi Gazete, 26184, 31 Mayıs 2006.
- Özeren, G. S. (2013). Otizm Spektrum Bozukluğu ve Hastalığa Kanıt Penceresinden Bakış. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4 (2), 57-63.

- Özkan, B. (2009). *Okulöncesi Dönem 5-6 Yaş Çocuklarının Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özsoy, Y. (2015). *Özel Yetenekli Ortaokul Öğrencilerinde Yazma Kaygısı*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Özşungur, B. (2010). Cinsel Kimlik Gelişimi ve Cinsel Kimlik Bozukluğunda Psikososyal Değişkenler: Gözden Geçirme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17 (3), 163-174.
- Özyürek, M. (1981). Görme Özürlüler için Öğretim Yöntemleri ve Öğretimin Zenginleştirilmesi. *A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (12), 331-338.
- Parchomiuk, M. (2013). Model of Intellectual Disability and the Relationship of Attitudes Towards the Sexuality of Persons with an Intellectual Disability. *Journal of Sexual and Disability*, 31, 125-139.
- Pehlivan Türk, B. (2004). Otizm Bozukluğu Olan Çocuklarda Bağlanma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15 (1), 56-63.
- Piaget, J. (1988). *Çocukta Dünya Tasarımı*. (Çev: Refia Uğurel-Şemin). İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 215-221.
- Polat, F. (1996). *6-11 Yaş Grubu Çocukların Hamile Anne Çizimlerinde Cinsiyetle İlgili Farklılıkların İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Polat, Y. (2012). *Faktör Analizi Yöntemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi Ve Hayvancılık Denemesine Uygulanışı*. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Realmuto, G. M. ve Ruble, L. A. (1999). Sexual Behaviours in Autism: Problem of Definition and Management. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 29 (2), 121-124.
- Rademakers, J. , Laan, M. , Straver, C. J. (2000). Studying Children's Sexuality from the Child's Perspective. (Edited by: Theo G.M. Sandfort, Jany Rademakers) *Childhood Sexuality*. Newyork: Hawort Press, 49-60.
- Sandal, M. (2015). *Sıralayıcı Ölçme Düzeyi İçin Faktör Analizi ve Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi. Osman Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Sanfort, T. G. M. , Cohen- Kettenis, P. T. (2000). Sexual Behavior in Dutch and Belgian Children as Observed by Their Mothers. *Journal of Psychology ve Human Sexuality*, 12(1), 105-115.

- Sayın, T. (2007). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynler ile Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin 7-15 Yaş Arası Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yaklaşım ve Görüşlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schermelleh-Engel, K. ve Moosbrugger, H. (2003). "Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit-Measures". *Methods of Psychological Research Online*, 8 (2), 23-74.
- Schuhrke, B. (2000). Young Children's Curiosity About Other People's Genitals. (Edited by: Theo G.M. Sandfort, Jany Rademakers). *Childhood Sexuality*. Newyork: Hawort Press, 27-48.
- Schuster, C. S. (1986). Sex Education Of The Visually Impaired Child: The Role Of Parents. *Journal of Visual Impairment ve Blindness*, 80 (4), 675-680.
- Schwikart, G. (2004). *Çocuğuma Sevgiyi ve Cinselliği Nasıl Anlatırım*. (Çev: Nilgün Gürşen). İstanbul: Sis Yayıncılık, 5.
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreci*. Ankara: Anı Yayıncılık, 98
- Somers, L. ve Somers, B. C. (1991). *Sevgi, Cinsellik ve Çocuklar*. (Çev: Rengin Kocabıyıkoglu, Nilgün Kaynaroglu). İstanbul: Kavram Yayınları, 33.
- Sullivan, F. ve Bowden, K. (2013). 'Touching People İn Relationships': A Qualitative Study Of Close Relationships For People With An Intellectual Disability. *Journal of Clinical Nursing*, 22, 3456-3466.
- Swango-Wilson, A. (2008). Caregiver Perceptions and İmplications for Sex Education for İndivudials with Intellectual and Developmental Disabilities. *Journal of Sex Disabilities*, 26, 167-174.
- Şahin, S. (2013). Engellilik. (Edit: Sunay Yıldırım Doğru, Ayşegül Şükran Öz). *Tüm Yönleriyle Özel Bebekler ve Çocukların Gelişimi ve Etkinlik Örnekleri*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 3-29.
- Şekercioglu, G. (2009). *Psikometri Bilim Dalı Çocuklar İçin Benlik Algısı Profiline Uyarlanması Ve Faktör Yapısının Farklı Değişkenlere Göre Eşitliğinin Test Edilmesi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlilik* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık, 10-24.

- Şıvgın, N. (2015). *Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinliklerinin Anasınıfına Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarına Etkisinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinox Yayıncılık, 48.
- Şirvanlı-Özen, D. (1992). *Annenin Çalışma Durumu ve Ebeveynin Benimsediği Cinsiyet Rolü Değişkenlerinin Çocuğun Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılarının Gelişimi Üzerindeki Rollerini*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Süzer, T. (2015). *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Cinsel İstismardan Korunma Becerilerinin Öğretiminde Sosyal Öykü Yönteminin Etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014). *İşitme Engelli Çocuklar Aile Rehberi*. Ankara: Grafer Tasarım Baskı Ambalaj, 46.
- Tekinarslan, İ. Ç ve Eratay, E. (2013). Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Ergenlik Dönemine Uyum Sürecinde Ebeveyn Davranışlarının İncelenmesi. *E-Journal of New Word Sciences Academy*, 8 (3), 363-374.
- Tekin-İftar, E. (2013). *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri* (2. Basım). Ankara: Vize Yayıncılık, 33.
- Thigpen, J. W. , Pinkston, E. M. , Mayefsky, J. H. (2003). Normative Sexual Behavior of African American Children. Edited by: John Bancroft). *Sexual Development in Childhood*. Indianapolis: Indiana University Press, 241-273.
- Thompson, S. K. (1975). Gender Labels and Early Sex Role Development. *Journal of Child Development*, 46, 339-347.
- Töret, G. , Özdemir, S. , Gürel- Selimoğlu, Ö. , Özkubat, U. (2014). Otizmlili Çocuğa Sahip Olan Ebeveynlerin Çocuklarının Günlük Yaşam Özellikleri, Günlük Oyun Etkileşimleri, Problem Davranışlar ve İletişim Stilllerine İlişkin Görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 1 (15), 1-44.
- Tsao, Y. L. (2008). Gender Issues in Young Children's Literature. *Reading Improvement*, 45 (3), 108-114.
- Tunç, H. (2012). *13-14 Yaş Çocukların Resimlerine Cinsel Kimliğin Yansıma Biçimleri*. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van
- Turan, A. (2002). *Sevgi Dili Konuşan Çocuklar* (1. Basım). İstanbul: Sistem Yayıncılık, 89

- Tuzcuoğlu, N. ve Tuzcuoğlu, S. (1996). Çocuğun Cinsel Eğitiminde Ailelerin Karşılaştıkları Güçlükler. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8, 251-262.
- Tuzcuoğlu, N. ve Tuzcuoğlu, S. (2004). *Çocuğun Cinsel Eğitimi, Anne Ben Nasıl Doğdum?* (2. Basım). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 9,13.
- Türe, D. (2015). *Annelerin Annelik Konseptinin Ve Toplumsal Cinsiyet Rolünün Okul Öncesi Çocuklarda Cinsiyet Şemaları Üzerindeki Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Usal, A. ve Kuşluvan, Z. (1999). *Davranış Bilimleri* (3. Basım). İzmir: Fakülteler Kitabevi Barış Yayınları, 90-94.
- Uzun, Ö. (2015). *Zihin Engelli Ergen Kız Öğrencilerin Cinsel Eğitim Alma Sürecinde Öğretmenlerin Ve Ailelerin Karşılaştığı Sorunların İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Ünlü, A. (2012). *Bazı Değişkenlere Göre Okulöncesi Çocuklarının Cinsiyet Rolü Davranışlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Volbert, R. (2000). Sexual Knowledge of Preschool Children. (Edited by: Theo G.M. Sandfort, Jany Rademakers). *Childhood Sexuality*. Newyork: Hawort Press, 5-26.
- Vries, A. L. C. , Noens, İ. L. J. , Cohen-Kettenis, P. T. , Van Berckelaer- Onnes, I. A. , Doreleijers, T. A. H. (2010). Autism Spectrum Disorders in Gender Dysphoric Children and Adolescents. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40 (8), 930-936.
- Yağan-Güder, S. (2014). *Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yavuz-Konokman, G. ve Yanpar-Yelken, T. (2015). Araştırma Direnci Ölçeği Geliştirme: Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 40 (8), 621-636.
- Yavuzer, H. (2000). *Ana-Baba ve Çocuk* (13. Basım). İstanbul : Remzi Kitabevi, 219-235.
- Yelken, Z. (1996). *Anne Ve Babaların 3-6 Yaş Dönemindeki Çocuğun Cinsel Gelişim ve Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yeşilay, T. , Akbaba-Altun, S. (2009). Early Childhood Teachers' Coping Strategies for Children with Masturbation Behavior. *Elementary Education Online*, 8 (2), 593-604.

- Yılmaz, E. (2016). *48-72 Aylık Çocuklara Yönelik Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği'nin Geliştirilmesi*. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, M. (2011). Cinsel Eğitimde Kütüphanelerin Rolü. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 25 (1), 8-34.
- Yurdakul, R. S. (2012). *Çocuk ve Cinsellik* (2. Basım). İstanbul: Kare yayınları, 9.
- Yurdugül, H. (2005). *Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği için Kapsam Geçerlik indekslerinin Kullanılması*. XIV. Ulusal Eitim Bilimleri Kongresi Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 28–30 Eylül, Denizli.
- Williams, J.E., Bennett, M. S., Deborah, L. B. (1975). Awareness and Expression of Sex Stereo- Types in Young Children. *Developmental Psychology*, 11 (5), 635-642.
- Williams, G.P. ve Allard, M. A. (1996). Case Study: Cross-Gender Preoccupations in Two Male Children With Autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 26 (6), 635-642.
- Zembat, R. ve Keleş, S. (2011). Erken Çocuklukta Toplumsal Cinsiyet Değişmezliği Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9 (1), 337-359.
- Zucker, K. J. (1993). A Gender Identity Interview for Children. *Journal of Personality Assessment*, 61 (3), 443-456.
- <https://www.researchgate.net/publication/311733797>.
- <http://www.maviizlenim.com/isitme-engellinin-derecesine-gore-siniflandirm.asp>.

EKLER

Araştırma Ve Vasi Onam Formu

SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu Örnek Madde

SECGÖ Cinsiyete ilişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu Örnek Madde (Kız Çocuğu)

SECGÖ Cinsiyete ilişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu Örnek Madde (Erkek Çocuğu)

SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete ilişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Örnek Maddeleri

ARAŞTIRMA VE VASİ ONAM FORMU

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

AYŞE ALPTEKİN tarafından yürütülen “Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (36-72 Ay) ’nin Geliştirilmesi ve 48-72 Ay Yetersizliği Olan Çocuklarda Cinsel Gelişimin İncelenmesi ” başlıklı araştırmaya sizi ve çocuğunuzu davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkında sahipsiniz

Araştırmayla ilgili bilgiler:

A) Araştırmanın amacı:

Bu araştırma, 36-72 aylık normal gelişim gösteren çocukların, cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışlarını belirlemek için çocuktan ve aileden bilgi edinmeyi hedefleyen geçerli güvenilir aile ve çocuk değerlendirme alt ölçeklerinin geliştirilmesini, ayrıca farklı yetersizlik türlerinde yer alan 48-72 aylık çocukların cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışlarının incelenmesini amaçlamaktadır.

B) Araştırmanın içeriği: Araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilme aşamasında olan Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği ve alt ölçeklerinin çocuklarınıza uygulanması, aile formunun da siz ebeveynler tarafından doldurulması istenmektedir. Ölçekler ile çocuklarınız ve siz ebeveynlerden elde edilen veriler analiz edilerek ölçeklerin 3-6 yaş çocukların cinsel gelişimlerini ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olup olmadıkları belirlenecektir.

C) Araştırmanın Nedeni: ☐ Bilimsel araştırma ☒ Tez çalışması

Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve çocuğum ve benim katılmamız istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama yukarıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın çocuğumun katılmasını- kendim katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı- Soyadı:

İmzası:

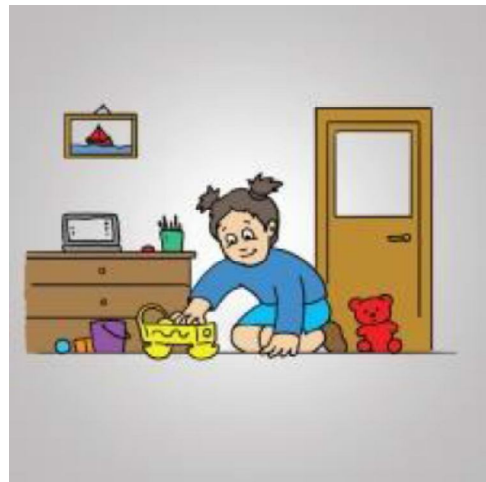
SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu Örnek Madde

Büyüdüğün zaman hangisi olacaksın? Anne mi, Baba mı?

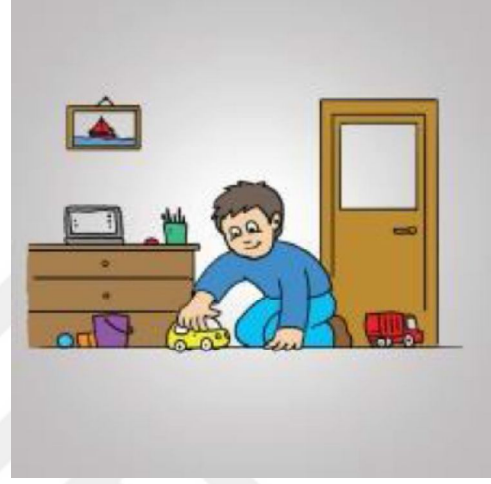
SECGÖ Cinsiyete ilişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu Örnek Madde (Kız Çocuğu)

Seda oyun oynarken banyonun kapısının açık olduğunu gördü. Annesi banyoda idi. Seda annesinin vücudunu merak ediyordu. Sence Seda oyununa mı devam eder yoksa annesinin nasıl yıkandığını mı izler?

SECGÖ Cinsiyete ilişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu Örnek Madde (Erkek Çocuğu)

Can oyun oynarken banyonun kapısının açık olduğunu gördü. Babası banyoda idi. Can annesinin vücudunu merak ediyordu. Sence Seda oyununa mı devam eder yoksa annesinin nasıl yıkandığını mı izler?

SECGÖ Cinsel Kimlik ve Cinsiyete ilişkin Davranış Alt Ölçeği Aile Formu Örnek

Maddeler	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
3. Çıplak kişiye bakmaya çalışır.					
4. Ayna karşısında vücudunu inceler.					
22.Büyüdüğü zaman anne ya da baba olacağını bildiğini davranış ve konuşmaları ile gösterir.(Evcilik oynarken baba/anne olma, geleceğe yönelik konuşmalarında anne/baba olacağı ile ilgili düşüncelerini söyleme, ilerde babası yada annesi gibi olacağını söyleme)					
23.Büyüdüğü zaman gelin ya da damat olacağını bildiğini davranışları ve konuşmaları ile gösterir(oyunlarında gelin/damat olma, geleceğe yönelik hayallerinde gelin/damat olacağını söyleme).					
24.Bıyık ve sakalın erkeğe özgü olduğunu konuşmalarında ve oyunlarında ifade eder.					

